8767

НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ ЧАСОПИС

КВІТЕНЬ

1938

ЗМІСТ:

	стор.
Редакція:	
Правда передусім!	121—127
о. Володимир Лиско:	
Пастирська власть і вимоги нинішнього часу	127—132
о. Іван Миронюк:	
До порушеної теми	132—134
о. В. Рабій:	
Еміграційні справи	134—135
Домет:	
Вечірня св. Вел. Пятниці і винос плащаниці	135—138
о. Н. Павлосюк:	
П. Харкевич і його „obłędny szowinizm“	138—140
Роман Коцик:	
Ще в справі садів по парохіях	140—142
о. Др. Г. Костельник:	
Проблєма чуда	143—146
Юл. Соневецький:	
Реальні користи винограду	147—148
Катихитична сторінка	148—151
Нові книжки	151—153
Посмертна згадка	153—154
Всячина	155—160

Рік XXXIII. Квітень 1938 Ч. 4.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 12 зл. річно. півріч. 6·— зл., чвертьрічно 3·— зл. для Америка 2·50 доляри річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

Правда передусім!

До безчисленних голосів польської преси, яка, головно від кількох місяців, обговорює справи української греко-католицької Церкви, її Архипастиря і духовенства, — прилучився в останніх днях голос польського латинського духовенства. Пресовий орган цього духовенства, добре нам відома з свого наставлення до нашої Церкви, *„Gazeta Kościelna“*, яка на якийсь час була трохи притихла, в ч. 13 з дня 27. березня 1938 р. помістила редакційну статтю п. з. „O umiar w walce“, в якій обговорює положення нашої Церкви.

Привід до написання статті дав редакції факт, що по польськім боці проявляється у відношенню до греко-катол. Церкви забогато „ревности“, що „в промовах послів, в часописних статтях, у вічевих резолюціях зачинають виринати настрої, слова та інспірації, що бють в повагу церковного духа загалом, в авторитет єрархії і в гідність духовенства“ і тому стаття перестерігає тих усіх „ревнителів“, що беруться оцінювати справи, звязані з греко-католицькою Церквою, щоби вони, „осуджуючи надужиття, не підривали того, що все повинно бути непорушне: поваги і свободи Церкви“.

Наведений голос безперечно цінний і в часі розшалілої ненависти й демагогії на сторінках польської преси супроти нашої Церкви — гідний признання.

На превеликий жаль, на цім і кінчиться вартість статті „Gazet-и Kościeln-ої“. Бо все інше, що в ній поміщене, достосоване до загального тону польської преси, польських

Львівська бібліотека АН УРСР № Ж 2056 II

промовців і вічевих резолюцій, і вона, йдучи сліпо за ними, стверджує, так як і вони, що греко-католицька Церква стоїть на службі активної української політики, що вона українізує „Поляків греко-католиків“ і „старо-русинів“, що веде антипольську діяльність і т. д.

Насувається враження, що редакція виробила собі поняття про греко-католицьку Церкву на підставі якраз тих голосів і що життя тієї Церкви, її сучасний стан та умовини праці їй так само невідомі, як і авторам світської преси, бо члени тієї редакції, видно, ніколи нею не цікавилися і ніколи близько неї не жили.

Щоби не бути голословними, подаємо статтю повнотою:

„Гр.-кат. Церква в Галичині (*в орис.* в Малопольсце Всходнєй) переживає під цю пору важкі хвилі. Такі важкі. як ще ніколи досі. Складаються на це внутрішні і зовнішні чинники, всі вони викликані одно причиною: встряванням Церкви до активної українсько політики (!).

„З хвилиною, як митр. Шептицький кинув повагу свого імени і своїх впливів на вагу українську, з тієї хвилею зріс український рух в Галичині (*в орис.* в Малопольсце), з політичної партії стався він національним табором і піднісся хвилево також і авторитет Церкви, бо українська інтелігенція, до того часу ліберальна, а навіть атеїстична, зачала глядіти на Церкву, як на політичного союзника і великий атут у змаганню українізувати народні маси.

„Однак ця акція мусіла скоро викликати й реакцію. Зачалася вона на Лемківщині. Тамошні Русини зачали боронитися перед українізацією церковним шляхом — аж до загрози переходу на православія. Інакшу контракцію розпочав еп. Хомишин: відчищення Церкви з політичних впливів і сформування її на західний лад. В останніх часах зачався ще й третій процес боротьби з „українською“ Церквою, а властиво з її горою, що сама зукраїнізована і все українізує: відізвалися за своїми правами Поляки-уніяти, згуртовані (нарід) „w kołach szlachty zagrodowej“ та (інтелігенція) біля місячника „Polak greko-katolik“. Отже є в нутрі самої Церкви три чинники(!), які протестують проти теперішнього стану: „старо-русини“, Поляки-уніяти і „Хомишинівці“. Два перші чинники мають на увазі головно момент національний, третій — момент виключно релігійний. Коли до цього додати ще й інші справи, що викликують внутрішні тертя, як ось справу целібату, календаря, „чистоти“ обряду — відносно яких думки поділені — дійдемо до переконання, що в гр.-

католицькій Церкві панує ідеольогічний хаос і формальне розбиття.

„Для кождої релігійної організації такий стан був би неможливий, тим погубніший є він для гр.-кат. Церкви, в якій не було ніколи(!) — якщо йде про маси — належнього релігійного освідомлення(!) і в якій форма все брала верх над змістом.

„До цього стану прилучився ще й зовнішній чинник: уряд і польське громадянство звернули увагу на антипольську(!) діяльність Церкви. Читаємо в часописах про адміністраційні кари на парохів за антидержавні промови й демонстрації в церквах(!), за самовільне вписування латинників до церковних метрикальних книг, за хрещення латинників без позволення, за перекручування польських призвищ в метрикальних книгах і т. п.

„Му, „księża kresowni“ — кінчиться стаття — знали від давна болячку(!), що точить церковний організм; протиділати цьому ми ніяк не могли і тепер протиділати не можемо, бо це не наше завдання вмішуватися до внутрішніх справ Церкви. Відродження відносин повинно вийти з нутра самої Церкви, а наказ до цього відродження повинна дати духовна власть“.

* * *

З наведеної статті ясно бачимо, що польське римо-католицьке духовенство не вміло здобутися на самостійний погляд на нашу Церкву, який був би опертий на правді й безсторонности, а пішло за психозою, яка заволоділа польським шовіністичним громадянством, і дало в своїм органі таку оцінку нашої Церкви, якої не постидався б і найбільш ворожий Церкві публіцист. Одне, чим різниться стаття „Gazet-и Kościeln-oї“ від подібних статтей інших польських часописів, це її спокійний, без вигуків і яскравих, обидливих зворотів, та — на перший погляд і для необзнайомленого —, ніби прихильний тон. Але те все тільки форма, бо зміст той самий, ба навіть ще гірший! Вже сам заголовок статті („O umiar w walce“) вказує, що редакція не має нічого проти нагінки на гр.-кат. Церкву, а взиває тільки до поміркованости, себто до інших метод у боротьбі.

Закиди „G. K.“ важкі і з поважних кругів походять, тому ми на них мусимо відповісти. Вправді польське духовенство після нашої відповіди не змінить свого погляду на греко-катол. Церкву і положення її не покращає, але для характеристики так нинішніх часів, як теж і взаємовідносин між обома католицькими Церквами у нашім краю, — наводимо і статтю польського духовенства і нашу відповідь.

Наше становище супроти таких самих закидів й інсинуацій з іншого боку зясували ми властиво в попереднім числі „Ниви“, у редакційній статті п. з. „Наша відповідь“. Нині ми ту нашу відповідь тільки доповнимо.

* * *

Першому твердженню „Gazet-и Kościeln-oї“ признаємо слушність. Гр.-кат. Церква переживає нині направду тяжкі часи, та не з тих причин, про які говорить „G. K.“. Але переживала вже богато-богато тяжчі. Життя української Церкви перед, а головно по заключенню Берестейської Унії, в часах давньої Польщі, не було ніколи рожеве. Вона все мусіла змагатися з різними перепонами, все мусіла ставати віч-навіч з різними плянами „na zniszczenie“, все мусіла зносити кпини, понижування й пакости — і то в першу чергу з боку латинського духовенства. Уніятська Церква у давній Польщі не могла бути ніколи зрівняна з латинською і то якраз завдяки латинському духовенству, яке все тому противилося. Латинський клир дивився на наше духовенство все з призирством і погордою. Богато яскравих фактів записала тут історія. Положення все було важке, хоч ще не було тієї причини, на яку покликується G. K.“, себто не було ще тоді „активної української політики“.

А таке відношення до нашої Церкви продовжується й нині, у відродженій Річпосполитій, з тою тільки різницею, що нині все робиться у більш рафінований спосіб.

Та мимо того всего положення нашої Церкви нині не таке тяжке, як колись! Нині наша Церква має вже своє виразне релігійно національне обличча, своє імя у світі, свою геройську історію, забагрену кровю мучеників, вона становить уже атракційну силу для незєдиненого Сходу й латиського Заходу. І хоч як деякі польські круги, духовні і світські, хотіли б бачити її такою, якою вона була в XVII. чи XVIII. ст., — вона має настільки власних сил, що переможно змагається з усіми перепонами й завзятими наступами, які з усіх усюдів валяться на неї.

Що ж до встрявання духовенства до „активної української політики“, то це фраза, яка нічого не говорить, а радше наклеп, який має на меті безпідставно шиканувати нашу Церкву.

Як у попереднім числі „Ниви“, так і тут, рішучо твердимо, що ми далекі від політики, богато дальші, чим польське духовенство! Таких суто-політичних моментів, що їх в останніх літах зареєструвало життя польської римокатолицької Церкви, про які голосно писала вся польська преса, — моментів, звязаних з виступами розполітикованого ендецького духовенства, — у нашій Церкві ніколи не було і певно не буде. Як жеж тоді орган польського

духовенства, знаючи про те все, має сміливість закидувати нашій Церкві політиканство?!

Ми в першу чергу душпастирі і душпастирську працю уважаємо нашим першим і найголовнішим обовязком. А любов до рідного Народу і праця для нього, не лиш у церкві, але й поза нею, це ще не політика! Хотіли б ми бачити такого польського священика, який, головно на території, замешкалій в більшости грекокатоликами, не працював би не тільки в костелі, але й поза ним! Там священики, майже всі, є представниками воюючого польського націоналізму в ендецькім виданню!

Польське духовенство поважно заангажоване в поодиноких політичних партіях, що вели і ведуть виразно протиурядову політику. Але це йому не перешкоджує кричати про політику в гр. кат. Церкві!

Щодо розбиття нашої Церкви на три ідеольогічні групи: Поляків, „старорусинів" і „Хомишинівців", то це стара пісонька, яку ми вже деінде чули. G. K." трохи спізнилася з цими „ревеляціями". В часі світової війни і після неї, а головно по скінченій польсько-українській війні наша Церква виявила таку внутрішню силу і такий авторитет серед Народу, що стала деяким польським патріотам невигідною і тому вони започаткували акцію для її розбиття. Це для нас не новина! Впродовж її довговікової історії, не раз і не два, „prawem i lewem" намагалися ті, що мали якунебудь силу, її розбити й знівечити. А в перших рядах у тім поході на нашу Церкву все йшло польське латинське духовенство. Така є, на жаль, мова історії!

Поляків — ще раз твердимо — у гр. кат. Церкві нема. Коли би так було, то польське духовенство, яке так ревно перетягає грекокатолицьких Українців на латинський обряд, було б те саме, і то з більшим правом, вже давно зробило і з грекокатолицькими Поляками та вирвало б їх з української „церковної неволі".

Коли б і були в ній якісь Поляки, то тільки одиниці, хвилево й штучно створені з політичних мотивів. Запевняємо наших латинських співбратів, що Поляків у гр.-кат. Церкві далеко менше, ніж Українців у римо-католицькім Костелі. А ці римокатолицькі Українці не мають у польськім Костелі найпримітивніших прав і їх саме тепер польське духовенство і сучасні обставини переробляють горячково на Поляків.

Якщо і дійшло до якогось „розбиття" у гр.кат. Церкві (Лемківшина), то воно було викликане штучно, спричинене чисто політичними, а не релігійними мотивами і не слабістю Церкви.

Тому радість органу польського духовенства з приводу ідеольогічного хаосу і розбиття Церкви — передчасна.

Третій закид — той, що вірні гр.-кат. Церкви нібито ніколи не мали належної релігійної свідомости, і що в нас усе форма брала верх над змістом.

Це теж така стара і просто анахронічна побрехенька, що просто дивуємось, чому польське духовенство чогось новішого й свіжішого не видумає. Не знаємо, чи вірні польського римо-католицького Костела — серед тих обставин, серед яких приходиться жити і працювати гр.-кат. Церкві — виявили б стільки релігійної свідомости, такту й вироблення, що наші вірні. Згадаймо тільки ось хоч би російський безбожницький комунізм, який в останніх роках намагався залити не вірних польського Костела, але в першу чергу вірних української гр.-кат. Церкви. А ці вірні під проводом духовенства відперли переможно усі атаки большевицького безбожництва, виявляючи велику релігійну свідомість. І ніде у нашій церковній провінції не було випадку, подібного до того, що стався недавно в Любоні к. Познаня.

Правда, може хтось закинути, що якби вірні нашої Церкви мали належну релігійну свідомість, то не покидали б її так легко, і не переходили б на латинський обряд. Та тут, крім релігійної свідомости, до голосу приходить політика з сильнішими аргументами (квестія життя і хліба), під впливом яких слабші одиниці ломляться. Ці аргументи відомі дуже добре й оо. редакторам „G. K.", тому не будемо їх тут обговорювати. Скажемо тільки одно: як би так ті Отці „kresowni" знали, скільки тихої трагедії в цих переходах криється, як би вони побачили слези й почули гіркі нарікання тих усіх, що „з браку релігійної свідомости" були змушені перейти на латинський обряд, то певно не важилися б вдруге про це прилюдно говорити.

„Gazeta Kościelna" підносить вкінці й останню болячку, що точить нашу Церкву: її антипольську діяльність.

Цей закид своєю гумористикою і своїм цинізмом нас найбільше заскочив. Закид про антидержавні промови й демонстрації по церквах ми ще раз і то як найрішучіше відкидаємо! Ще ні одному нашому священикові суд не доказав антидержавної промови чи якихсь антидержавних демонстрацій в церкві. Таж церква не базар і не вічева трибуна! Правда, що морально упавші одиниці можуть робити безліч доносів під цим оглядом, але чи це вже доказ провини?! І чи на таких доносах польське духовенство хоче будувати доказ правди?!

Що ж до самовільного вписування нашими священиками латинників до церковних метрикальних книг чи хрещення латинників без дозволу родичів на грецький обряд — то risum teneatis amici! Нема мабуть такого наївного, хто в те повірив би. Нині, в часах шаленого наступу на нашу

Церкву з боку латинського духовенства і різних польських патріотичних організацій, в часах ненормального росту „косцюлків“ по наших селах, нераз для двох—трьох родин латинників, в часах стислої контролі під цим оглядом з боку урядових і патріотичних чинників — говорити про вписування латинників до наших метрикальних книг чи хрещення латинників у нашім обряді — це не тільки справжня гумористика, але й цинізм.

Не ми латинників, але латинське польське духовенство греко-католиків вписує до латинських метрикальних книг (масово і проти розпорядків Ап. Престола) і хрестить наших дітей без дозволу і вінчає без дозволу, і перетягає на латинський обряд нашу молодь по польських школах і всяке інше. Доказів на це можемо навести в обильній кількости!

Та ж польська преса заєдно хвалиться великим ростом польського римокатолицького Костела на области греко-католицької Церкви!

Це справи для нас дуже болючі і дивує нас, що польське духовенство, яке добре повинно знати їх фактичний стан, їх на сторінках своєї преси порушує.

* * *

Прикро нам, що до голосів польської преси, яка у відношенню до нашої Церкви воює неправдою й ненавистю, прилучився і голос польського католицького духовенства, яке — як бачимо — також не вміє чи не старається знестися понад національні й обрядові упередження, понад крик і гамір польської патріотичної вулиці, що кидає громами у нашу Церкву, — та виробити в собі почуття правди й справедливости. Стільки претенсій хіба можемо мати до братнього католицького духовенства!

Редакція.

о. Володимир Лиско

Пастирська власть і вимоги нинішнього часу

(Докінчення)

IV.

Наслідки доброго проводу дадуться скоро запримітити, так як руку доброго господаря дасться скоро пізнати на його господарстві. Релігійні практики, часта сповідь, моральний стан громади — отсе будуть овочі доброго душ-

пастирювання. До деякої міри мірилом доброго проводу і душпастирської праці є релігійні організації й брацтва.

Та між нашим духовенством є ще душпастирі, які не признають цеї гадки.

Раз спитав я одного молодшого священика, в якого парохії поширювалося сектанство, як в його парохії стоїть справа з брацтвами. Чи відбуваються засідання, чи ухвалюють які постанови, укладають пляни праці і т. п.? На це він відповів: Всякі засідання брацтва я уважаю за злишні. Я виголошу їм конференцію в церкві раз на місяць чи раз на квартал і це вистарчає.

Часто можна почути, що душпастир не закладає брацтв чи іншої якої організації, оправдуючися тим, що не має часу на їх ведення. „Заложити КАУМ, Апостольство Молитви, чи брацтво Найсв. Тайн на те, щоб опісля заснітилося, то краще не закладати". Знов погляд дуже заскорузлий і на нинішній час дуже невідповідний. Нині, коли невірство йде в зорганізованій формі, коли агітація сектанства йде після уложеного пляну, в часі, коли і найнижчі верстви суспільности зорганізовані, коли лише організація представляє силу, — говорити, що релігійних організацій не потрібно це разячий анахронізм.

А що таке Кат. Акція, світське апостольство? Чи не є це рух, опертий на катол. організаціях? Чи міг би Св. Отець так рішучо пропагувати цей рух, — взивати до його поширення, колиб не було катол. організацій?... У нас Кат. Акція так пиняво йде тому, що в нас покутує ще цей заскорузлий погляд на катол. організації.

Як повести катол. організації в парохії, на це будуть осібні реферати. Я осьтут хочу піднести лиш те, що головно впливає на успіх пастирської праці.

Коли душпастир хоче мати успіх у своїй душпастирській праці, повинен звернути головну увагу на молодь і то на організацію шкільної молоді. Безперечно дуже важним обовязком є опіка над молоддю позашкільною в віці між 14—21 роком. Важна й потрібна опіка над дітворою в віці передшкільнім, та праця над цею молоддю трудніша і вимагає підготовки. Діточі садки ще ограничені та утруднювані цивільним законом. Найлекше перевести організацію шкільної молоді і тому від неї повинні ми зачинати. В кожній школі повинна бути Марійська Дружина. Коли б це було затяжко до переведення, або не було умовин, потрібних для основання М. Дружини, то принайменше Марійській Союз.

При основуванню М. Дружин маємо це облекшення, що шкільний закон позволяє на цю одиноку організацію шкільних дітей. Отже з боку шкільних властей не буде пе-

решкоди. В браку відповідного льокалю на сходини М. Дружина може збиратися в школі. Великою помічю в організуванню шк. дітей є та обставина, що тих дітей мається все під рукою. Діти в тім віці жиють світом ідеальним, найлекше можна на них впливати, бо найскорше переймаються шляхотністю і найскорше реагують на зло. А привикла так до організації, до релігійних практик в шкільнім віці, лекше дасться зєдинити і удержати опісля в організаціях поза школою.

Мірилом доброго проводу і душпастирської праці є — як вже сказано — релігійні організанії. Де нема таких організацій, треба конче зачати від шкільної молоді.

Для прикладу візьмім німецьку молодь. Там ні одна одиниця не ходить самопас. Все є записане в якійсь організації і кожний є членом свідомим цілі і завдань організації, на якого організація в данім випадку може числити. А спроба організування польської молоді пішла дуже далеко. Недавно читав я інтересну книжку: Opieka nad męską młodzieżą, в якій є поміщені поодинокі відповіди на квестіонар: як належить вести мужеську молодь?

З цього бачимо, що там у цій справі йде зорганізована акція, там над опікою молоді думають, радять...

А ми знов мусимо з Марк. Шашкевичом сказати: „Судилось нам послідним бути"...

Опіка над молоддю має і своє престіжове значіння. Бо чим краще можна взяти за серце матір чи батька, як не заінтересованням їхньою дитиною?! Коли вірні бачуть старання і працю душпастиря над їх дітьми, тоді більша прихильність і їх симпатія склонюються в сторону свого душпастиря.

Звідкиж взяти сил і часу на це одному душпастиреви? Певно, що сам душпастир не дасть всьому ради. Але тому власне в нинішніх часах треба підшукати собі поміч в душпастирській праці — світських апостолів. Тому каже Св. Отець, що в нинішніх часах Кат. Акція належить до першорядних душпастирських обовязків.

V.

Ще згадаю про причини, що утруднюють зглядно підривають пастирську власть та закаламучують добрі відносини між душпастирем і вірними.

Є ріжні причини, які можуть вплинути на непорозуміння між душпастирем і вірними, та думаю, що майже всі вони дадуться звести до двох, а саме: 1) справа требів і 2) нетакт з одної чи другої сторони.

Справа требів є дуже дразлива і в неодного душпастиря заморожує його благородні почування і наміри, або

і нищить вже прозяблі овочі його праці. На щастя, у нас ця справа нині не є так остро поставлена, як цього хотіли б недовірки чи сектанти, бо душпастирі наші самі зрозуміли, що в нинішніх часах справи нагороди за душпастирські чинности не можна ставити остро, що треба пристосуватися до обставин.

Та всеж звернути увагу на це наказує нам і наш духовний престіж і наше теперішнє положення. Найкраще було б, колиб не потрібно було умовлятися о винагородження за треби, колиб вірні самі зрозуміли потребу і нагороджували у відповідний спосіб працю свого душпастиря так, щоби він міг відповідно до свого стану удержатися. В деяких парохіях відносини в тім напрямі вже укладаються. Однак в більшости парохій домінуюче становище душпастиря є предметом заздрости. Вірні, коли бачать ширші ерекціональні поля, може дещо більші стодоли від своїх, уважають, що священики купаються в добрі. А що в нинішніх демократичних часах життєва стопа наших парохіян багато піднеслася, вимоги їх і потреби збільшилися, а доходи не зросли, а може й упали, — звідси походить та їх здержливість, нераз і нехіть до винагороджування душпастирських чинностей.

А тимчасом матеріяльне положення душпастиря дуже погіршилося. Господарство на грунті не виплачується з огляду на великі кошти обробітки, великі податки а відносно до того замала ціна рільних продуктів. Епітрахильні доходи впали нижче половини, так що з тих доходів ледви можна оплатити доходовий податок, а міссалія та звичаєві доходи в натурі також упали.

Яка ж на це рада?

Безперечно, мусимо зрозуміти, що загальна кріза, кріза нашого населення мусить відбитися і на нас.

Щоб однак розвіяти мильне переконання у деяких наших парохіян, що священикови добре, треба приватно в поодиноких випадках тим парохіянам вияснювати дійсний стан справи. Треба виказувати, що в теперішніх обставинах господарка на парохіяльних грунтах не виплачується — коли взяти на увагу ті всі видатки і грунтові податки, якими грунтову господарку обтяжується, коли взяти на увагу, що пересічний парох платить 800—1000 зол ріжних податків, — то треба великої натуги з його сторони, щоби при наємній роботі цю квоту витягнути. Треба виказувати, що й епітрахильні доходи обтяжені доходовим податком. В однім році я зробив зіставлення і виказалося, що при визначенім доходовім податку 250 зол. виходило на кождий случай похорону і вінчання в тім році около 15 зол. податку.

Цього вірні не знають, а воно дійсно так є.

Нині, коли наші парохіяни рівнож обтяжені ріжними драчами, скорше повірять тим виводам і може й менше заздрісним оком будуть глядіти на своїх душпастирів. Вправді таким виясненням справи положення на разі не поправиться, але усунеться або принайменше ослабиться цей антагонізм, який з тої причини часто буває між парохом і парохіянами.

Це перше. А друге, коли ми не маємо визначених такс на треби, належить стосуватися до місцевих звичаїв і спроможности сторін. При тім треба все кермуватися благородністю і ніколи не доводити до конфліктів. Бувають нераз між вірними натури вперті, прикрі, зухвалі. В таких випадках душпастир все повинен показатися вищим. Волить зрезигнувати з заплати, ніж допроваджувати до пониження свого стану. Маю враження, що зухвалий парохіянин при тактовнім душпастиреви не много буде мати наслідників, а тактовний душпастир все знайде симпатію у більшости.

В останніх АЕп. Відомостях ми вичитали, що Митрополит задумує покликати до життя Господарську Епархіяльну Раду. Який вона буде мати обсяг ділання, ще не знати. Але така Рада, добре поставлена, з відпоручниками від провінціонального духовенства, може мати вплив на корисніше уложення матеріяльних відносин душпастирів, чи то може через раціональніше попровадження рільної господарки, чи через підшукання инших жерел доходу. Деканати повинні позитивно поставитися до цього проєкту. Такі господарські ради можуть бути в повітових центрах, евент. у відповідних округах.

Найбільше однак ослаблює авторитет душпастиря його нетакт. Яке пошанування душпастирського авторитету може мати парохіянин, коли душпастир, прийнявши грошеву нагороду, хухає в руку як торговець на торговиці, що від щасливого першого грошевого інтересу ворожить собі дальші грошеві успіхи, або душпастир, який грубими словами або лайками частує своїх вірних?

Дуже підриває авторитет пастирської власти нетакт душпастиря зглядом свого співбрата, сотрудника, завідателя зглядом пароха, або навпаки.

Таким нетактом затроюється атмосферу в парохії на довгі літа.

Тому — коли як коли, — а в нинішних часах треба як найбільше тактовного поступування і солідарности.

Св. Ап. Павло в листі до Кориттян, вказуючи на три сили, які можуть нас піддержувати в цім дочаснім життю, каже: Три є: віра, надія любов, а більша від сих — любов.

І я подібними словами хочу закінчити цей реферат.

Три власти має душпастир виконати в своїм душпа-

стирським званню: учительську, священичу і пастирську. Нині, щоби удержати вірних при Христовій Церкві, щоби захистити їх перед ріжними ворожими впливами, треба добрих пастирів, треба високо піднести престіж пастирської власти.

Та більша від цих — пастирська власть!

о. Іван Миронюк

До порушеної теми

Треба радіти появою статті о. О. Квіта в „Ниві" ч. 2. ц. р. п. н. *„Плекаймо церковний спів"* і то з ріжних оглядів. По перше тому, що на сторінках цього нашого часопису про це взагалі дуже мало пишеться, а подруге, що церковний спів так дуже тісно вяжеться з душпастирством, що всякий голос на цю тему нас тішить, отже рішуче не повинен серед нашого духовенства остати без відгуку.

Вправді були в „Ниві" на тему церковного співу статті в ч. 4. з 1934. р. та ч. 12. з 1935. р., та це рішуче замало. На ті статті ніхто зі Ш. Читачів „Ниви" не відгукнувся і справа на довший час притихла. Тепер же до статті о. О. Квіта хочемо докинути і своїх кілька думок, сподіючися, що чимало Впр. Отців забере ще в цій справі свій голос і справа церковного співу піде дещо вперід, занедбане направиться, багато нових думок докинеться.

Церковний спів це такий важний чинник у душпастирстві, чинник, який так багато заважує на успішности праці душпастиря, що направду треба дивуватися, чому багатьом священикам байдуже, чи в їх парохіях церковний спів представляється краще, чи гірше, чи в богослуженнях беруть участь всі приявні на них люди, чи ні, чи співає ціла церква, чи лише дяк та його помічники, а решта нудьгує, або таки вистоює на дворі, церкву собою підпирає.

А це таке противне духови наших богослужень, які вже так уложені, що активну участь у них повинна брати ціла церква, всі люди, які разом з священиком лучаться в одну розмолену душу. Це й найважніше, до чого зміряємо, та й довкола чого обертаються згадані вже статті в „Ниві": допровадити по наших парохіях до того, щоб бодай незмінні части богослужень співала ціла церква. Яка це сильна, могутня молитва! Вправді можна поставити церковний спів так, що люди в церкві могли б співати і змінні части богослужень, що знаю з власного досвіду, та це був би вже ідеальний стан і він получений з важким трудом, натомісць навчити своїх парохіян співати бодай незмінні

части богослужень — це не так тяжко, треба тільки доброї волі, охоти і до цього повинні ми за всяку ціну змагати.

Я вкажу тут на один засіб, що при його помочі можна дуже легко допровадити до активної участи в богослуженнях своїх парохіян, який то засіб поминають всі, що бажають допровадити свої парохії під оглядом церковного співу до ідеального стану. Є це знання церковно-словянського письма. Це справа, на яку досі мало звертали увагу й Ш. Дописувачі „Ниви", хоч і на це натякає о. О. Квіт у згаданій вже вище статті, коли пише: „Можна теж попробувати навчити хлопців співати паремії, апостола або „Вірую". Від себе додам, що не тільки можна, але конче треба їх навчити. Від школи (бо шкільних хлопців має на думці о. Квіт) треба й зачинати. Треба вчити шкільних дітей церк.-слов. письма, а вони, уміючи його, будуть рватися до церковного співу. І Службу Божу й Вечірню й Утренню і Акафісти й Молебені співатимуть, бо будуть вміти читати. І в крилос до дяків зайдуть, з ними співатимуть тропарі, кондаки та стихири, бо щож це для них тепер значить, коли вони вміють читати! А не забуваймо, що шкільні діти знання церк.-слов. письма, а впарі з тим й охоту до церковного співу, принесуть зі школи до дому. Вони схочуть перед своїми старшими братьми і сестрами похвалитися, що ось вони вміють читати псальми, апостола, паремії і проче; письменні старші браття й сестри не схочуть застидатися перед молодшими і собі зачнуть вчитися, щоб опісля в церкві „єдиними усти і єдиним серцем" славити Бога. Через знання церк.-слов. письма вводиться вже шкільну дітвору в розуміння мови наших богослужень, через що опісля їх приявність на богослуженнях цілком інакше виглядає.

Знаю з досвіду, що шкільні діти просто рвуться до церк.-слов. письма. А яка це радість для них, як кожної неділі інша пара хлопців співає в церкві апостола і „Вірую". Не говорю вже про радість батьків.

Уявіть собі, що знання церк.-слов. письма, а впарі з тим охоту, любов та запал до церковного співу будемо вщіплювати і в шкільні діти народніх та середніх шкіл по містах, та що зі знанням богослужень, привязанням до свого обряду і любовю до церковного співу йтиме наша молодь у життя. Чи можливе є, щоби та молодь колись нудьгувала на богослуженнях, оправдуючи себе, що малощо розуміє? Чиж найкращі наші співаки, беззастережні любителі свого обряду, дитинно привязані до нього, не виходили все зі заведень, де молодь взаранні училася церк.-словянського письма, церковного співу? Чи ж не мали ми й не маємо примірів, як люди з таких заведень, чи вони сьогодні адвокати, судді, чи професори, вважають за велике для себе щастя услугувати до Служби Божої, чи співати апостола?

Можна з цілою певністю твердити, що кого змалку вчили церк.-слов. письма, а впарі з тим церковного співу, хто малим хлопчиною бодай раз відспівав у церкві апостола чи „Вірую“, то чи він селянин, чи ремісник, чи інтелігент, то він для церкви не пропавший, хочби він у життю нераз заломався, хочби лихі люди відтягнули його від Матері-Церкви, одна згадка на райські дитинні дні, одне відтворення в своїй уяві образу читання апостола в церкві, заважить про його навернення. І чиж можна краще „відновити все в Христі“?

о. В. Рабій

(Лемківщина)

Еміграційні справи.

З давен-давна, як далеко память сягає, народи світа виїздили зі своїх рідних сторін в чужину далеку за „хлібом насущним“, за дорібком, шукаючи кращого завтра для себе і для своїх родин. Еміґрували давні Фенікійці, Єгиптяни, Жиди, Греки, Римляни і Словяни. Історія нашої рідної землі згадує про масові переселення народу на Кавказ, Крим, в Туреччину, на Зелений Клин, до Боснії, в Америку, до Канади тощо.

Еміґраційний рух обняв живо наш нарід перед світовою війною та продовжується сильно по нинішній час. Повоєнні часи непевні, економічна світова кріза, нужда, безробіття, невідрадні обставини, — господарські і політичні — змушують наш нарід шукати нових варстатів праці і засобів до життя на чужині, далеко від своїх стріх, за океанами, між чужинцями. І виїжджає наш нарід, наші парохіяни до Мексика, до горячої Арґентини, до бразилійських пралісів, до студеної сибірської Канади, рідко до Сполучених Держав Америки, щоби облегчити собі долю, щоби чогось дороботися.

Ми, душпастирі, бачимо тих своїх нещасних парохіян, полишених на несовісних аґентів-чужинців, як вони густо-часто падуть жертвою іграшки матеріяльних цілей нечесних людей і співчуваємо з їхньою недолею. Вони тратять свої маєтки, гроші, а найважніше — свою душу, наражені на лихі впливи злого світа й людей. Наші дівчата часто попадають в діявольські руки катів-торговців живим товаром. Наша молодь тратить віру по ріжних домах розпусти — барах тощо, а старші парохіяни грішать апостазією, переходячи на православія чи до сект ріжного роду, на згіршення родини, на втрату своєї душі; ба, що більше, навіть до масонських льож належать наші парохіяни-еміґранти. Тому не можемо

так дальше байдужно дивитися на своїх парохіян-еміґрантів. Їхня доля — спасення душі лежить нам, душпастирям, на серці. Цеж наші духовні діти, наші браття-парохіяни! Ми їх батьками й провідниками. Ми мусимо ратувати їхні душі і дбайливою опікою охоронити нашу еміґрацію перед загладою, нещастям і духовою та матеріяльною руїною. Треба нам створити при Кат. Акції в центрах у Варшаві, Львові, Станиславові відділи, чи пак осібні капеляниї для еміґраційних справ під надзором виключно нашого духовенства для наших людей зі всякими відповідними агентурами праці, як: інформації, преси, книжки. Такі капеляниї-бюра легко могли би навязати контакт з нашим духовенством на еміґрації і віддали б неоцінену прислугу нашим осиротілим, бездомним, жалюгідним парохіянам, що виїжджають в непевні сторони і на непевне завтра. Чи тяжко це нам зреалізувати? Ні! Наші парохіяни віруючі, і як тільки почують від священиків або прочитають в часописах про таку дбайливу опіку свого духовенства над виїжджаючими еміґрантами, з великим і повним довірям звернуться скорше до наших центрів Кат. Акції, чим до аґентів-чужинців, жидків, і попросять о повні інформації та так віддадуть у певні руки свою долю, та щедро-богато заплатять за опіку своїм чесним провідникам. Еміґраційні справи наших парохіян, добро їх душ і родин не можуть бути нам байдужі, тому берім їх у свої руки, бо як не ми, то наші вороги будуть вихісновувати наших парохіян-еміґрантів нам на сором і некористь. Віримо вкінці кріпко, що наші Високопреосв. Владики заопікуються еміґраційними справами нашого народу, креуючи ще одну капелянію, а саме для наших парохіян-еміґрантів.

Вечірня св. Великої Пятниці і винос плащаниці

Ця Вечірня є велика з Входом з Євангелієм і великим Отпустом. Вона є особливша через те, що має обхід довкола церкви з плащаницею. Єрей розпочинає цю Вечірню в багрянім епітрахилі і править її „обично". Коли Лик співає: „Нині отпущаєши", єрей, одітий у всі ризи багряні, розпростирає на св. престолі плащаницю і кадить її. Колиж Лик по скінченню „Нині отпущаєши, Трисвятім і Отченаш" зачне співати „Благообразний Іосиф", єрей „возлагаєт плащаницу на плещі і обома руками на главі придержившe ю, другий же конец плащаниці, сиріч от ног другії два люди держат" і таким способом єрей з плащаницею, коли тимчасом діякон кадить, а свіченощі йдуть — робить обхід довкола церкви і то тільки один раз. Як є більше священиків, то ці йдуть за плащаницею зі свічками. — Принятий також звичай, що

чотири священики (одіті у всі ризи багряні або чорні) несуть плащаницю з свічками в руках, а начальствуючий єрей несе на голові св. Євагеліє за плащаницею. На обході читають Євангелії усіх чотирох Євангелистів, а саме: 1. Євангеліє від Матея зач. 113 („Позді бившу... прямо гроба"), 2. Євангеліє від Марка зач. 69 („Прийде Іосиф... где єго полагаху"), 3. від Луки зач. 111 („Се муж... умолчаша по заповіди"), 4. від Йоана зач. 62 („Во время оно... положиста Ісуса"). По повороті до церкви начальствуючий кладе плащаницю на приготованім „гробі" і кадить її. Лик співає на Слава і нині „Мироносицам женам". По тім слідує проповідь, по проповіди молитва „с колінопреклоненієм", приписана в Требнику, по молитві Отпуст великий і цілування з поклонами. — У нас приняте було з плащаницею обносити і Дароуказальницю з Найсв. Тайнами, але звичай сей, як зовсім невідповідаючий обрядови погребання Ісуса, кардинал Сильвестер Сембратович заказав. Однак — як пише о. Дольницький — „у нас бивает гроб Господень і с виставленієм Святих Тайн по обичаю Латинов держави Австрийскія і различних епархій німеческих (Nilles Kalend 2 ст. 312)", однак: „Римляне в Тридневії Смерти Христової не токмо не виставляють Святих Тайн, но ніже сокровенния в храмі хранят. Гроби же Христові у них без Святих Тайн употребляются" (Типик 443—444).

В сей спосіб виноситься плащаниця з читанням чотирьох Євангелій (після „Руководства в церк. Типикон о. др. Микити, Унгвар") в храмі св. Спаса у Львові.

Для повноти обрядів з плащаницею подається, що плащаницю з „Гробу Господнього" знимається в суботу вечором або в неділю рано перед Утренню Неділі Пасхи по Полунощниці — Надгробнім, при гробі Господнім. По тропарі: „Єгда снишел єси... Благообразний Іосиф... і Мироносици" священослужителі з свічками і діякони з кадилом в чорних або багряних ризах ідуть від царських врат до „Господнього Гробу". Начальствуючий кадить плащаницю, всі сослужачі єреї цілують її, переносять плащаницю і св. Євангеліє в олтар і розпростирають її на престолі, кадять і закінчують Полунощницю ектенією: „Помилуй нас Боже" і отпустом з Утренні Великої Суботи. Плащаниця лежить на престолі до Томиної Неділі, подекуди аж до Віддання Празника, або завішується її в олтарі (над горним сидженням) після Томиної Неділі.

Потім ідуть всі священослужителі „ізвлекшеся от одеж віолєтних (чорних або багряних) облекаються во вся священния своєго Чина одежди світлия і в то время вжигают вся свіщи, яже в Церкві".

Коли всі священослужителі і діякони, переодіті, стануть в олтарі, начальствуючий роздає всім свічки, по чину

дає ікону Воскресення, Матери Божої і хрест (діякони з кадилом), сам бере в ліву руку хрест і трійцю, а в праву кадило від діякона і зачинає: „Воскресеніє Твоє Христе Спасе...“ Тоді отвирають Царські врата і всі священики виходять через них, а лик продовжує співати: „і нас на землі сподоби чистим сердцем“ — і так виходять (нарід з свічками) з храму та ідуть в округ церкви від заходу на полудне, схід і північ (отже проти сонця — зустрічати Сонце — воскресшого Ісуса). Прийшовши до входу церкви, застають церковні двері зачинені. Священослужителі з Євангелієм й іконами стають при дверех, звернені лицем до начальствуючого і до народу ставши півкругом. Начальствуючий бере від діякона кадило, кадить Євангеліє, ікони, єреїв і нарід, діякон бере кадило, кадить начальствуючого і віддє йому кадило. Тоді начальствуючий кадить церк. двері, робить кадилом хрест і зачинає: „Слава Святій.. “ Слідують відтак стихи з „Христос Воскресе“. При послідним „і сущим во гробіх“ начальстуючий отвирає хрестом двері і всі священослужителі та нарід входять у освічений храм, наповнений благовонним кадилом. Діякон співає „Мирну ектенію“, а по ній слідує Пасхальний Канон з малими ектеніями. — Підчас малих ектеній священослужитель кадить св. Трапезу, ікони, єреїв і робить: „обхожденіє з кадильницею между народом, кадит і народ привітствуя каждаго человіка „Христос воскресе“.

Таким способом приписує устав грецької і нашої Церкви відбувати обходи і Воскресну Утренню.

Якщо служить тільки один священик (нпр. на селі), то Євангеліє, ікону Богородиці і хрест (і світло і хоругви), беруть „благочестиві міряни“, — тільки св. Євангеліє й ікону беруть на полотенце (ручники), а священик з хрестом і трійцею в лівій та з кадилом в правій руці роблять обхід довкола церкви проти сонця, йдучи Сонцю — воскресшому Христови на зустріч. Вхід у церкву і Воскресна Утрення, як вище.

У в а г а: По чисто галицькім звичаю перед Воскресною Утренню відбувався обхід з плащаницею і дароуказательницею, однак, по повелінню бл. п. кардинала Сембратовича „плащаница не імать нестися, ібо не согласуєт веселість Воскресенія, паче же подобаєт нести образ Воскресенія, якоже імать Тріодь в началі Утрени Пасхальной“. Тому тепер начальствуючий іде тільки з монстранцією при обході, хоч сього не приписує навіть Львівський Синод виразно, а пок. о. Дольницький про се пише: „Поход сей со Святими Тайнами прежде Утрені Пасхи єсть позднійшою принадою наших Церквей заімствованою ні от Греков, ні от Римлян, но от Церквей Латинских сих Стран і ізлишною великоліпію Утрені нашея Пасхальния, ніже в Уставіх наших полагаєтьсѧ“.

Що найважніше: обхід з Найсвятійшими Тайнами і по „посолонь“ т. є за сонцем, затирає зовсім чудове символічне значіння цього пасхального обходу, а через вношування монстранції без вірних до олтара і поворот священослужителів знов до входових церковних дверей і щойно тоді початок Пасхальної Утренні ломить немилосерно структуру цеї найгарнішої обрядової відправи нашої Церкви.

Домет.

П. Харкевич і його „obłędny szowinizm“

„Źle się dzieje w państwie duńskim“, коли публіцисти тієї міри і того талану, що п. Харкевич, докочуються в своїх писаннях аж до „obłędu і загалом до лєксіки, запозиченої від вулиці (відомо, що під сучасну пору „вулиця“ стає популярною навіть на форум парляментів...).

Розуміємо, що людина, яка знаходиться в стані навіть легкого нервового подразнення, звичайно позбавлена можности обєктивної самообсерваціі та самокритики, — і тому не може також спостерегти, коли вона робить крок від великого до смішного і... ще далі. Такі вже невблагані закони психольогіі.

Розуміємо також і це, що на розлогих просторах Річипосполитої є аж надто багато причин, які в силі впровадити у стан нервового подразнення навіть найспокійнішу людину, а що вже говорити про людину з темпераментом та сангвінічною вдачею. Ми те все розуміємо.

Не розуміємо натомість того, що одною з головніших причин неспокою і бентеження п. Харкевича є якраз ми — „Rusin-Ukraińcy“, а з окрема наше існування на теренах сучасної Польщі і наше змагання до тих самих висот національної, духової і матеріяльної досконалости, до якої змагають усі народи світа. Того справді не розуміємо.

Бо фільософія життя така, що замало є задоволятися лише самою екзистенцією, але належить цю екзистенцію постійно удосконалювати. Такі є природні вимоги життєвої еволюції. Такі самі вимоги поставлено до життя, між іншим, також і в Христовій притчі про таланти. Розуміли сю правду усі польські покоління — від Костюшка до Пілсудського включно. Не розуміли її лише Паскевичі і Муравйови, для котрих змагання „гордих палякоф“ були нічим іншим, як „obłędnym szowinizmem“. А нині не розуміє тієї правди також п. Харкевич.

Ось, болить його факт, що наші священики, як слуги Католицької Церкви, не відсепаровуються від свого народу та приймають участь також у його культурному і суспільному усвідомлюванню, хоч така сама участь і роля римо-

католицького клиру в лоні польської суспільности гідна лише урочистих ювилеїв. Наказується пальцем на наших епископів — і робиться при тому міну, що ніколи нічого не чулося про епископа Бандурського...

Болить п. Харкевича також і те, що ми східнього, а не латинського обряду — і тому залюбки коле нас енунціяціями, що „rok 1915 pokazał aż nadto jaskrawo, że katolicyzm ukraiński bynajmniej nie iest spiżowy". А при тому вдає, що нічого ніколи не чув про „Polski Kościół Narodowy", або, що маріявітський „biskup" Ковальський не є їх братом „z krwi i kości". Зрештою вистарчить пригадати собі, як то ще зовсім недавно було з польськими ксьондзами Гушною і Петрашкою у Варшаві, коли то їх урочисто приймовано на лоно православної Церкви — і те все ясно покаже нам, наскільки є „spiżowym" польський католицизм.

Зате український католицизм дав незрівнаний доказ своєї релігійної непохитности якраз особою свого найвищого Архипастиря — Митрополита Андрея Шептицького, що мужно й переможно витримав усі закуси свого вязнення в р. 1914—1917.

А вже за „псевдо-науку" нашого народа, зглядно його інтелєктуальної еліти, то вже вибачайте! Прикро нам дуже, що п. Харкевич позволив собі так сильно скомпромітуватися. Якщо п. Харкевич має таке недокладне поняття про сю науку, то ми радили би йому з нею ближче познайомитися. То нічого, що його наука „промінює" на всі боки, а передусім на „креси" — вона від того нічого не стратить, лише навпаки. Бо в противному випадку ми були б схильні признати слушність „Ниві" й узнати також його за псевдонауковця. Наколиж українська наука прогрішується проти наукової правовірности лише тим, що занадто, на думку п. Харкевича, підкреслює свій „ukrainizm", то поминаючи вже на боці те, що не може українська наука підкреслювати „свого" арабізму, індіянізму чи японізму — відсилаємо шановного критика і публіциста до „Kuryera Literacko Naukowego", що виходить яко тижневий допаток краківського „I. K. C.", нехай завдасть собі труду поперечитувати бодай самі наголовки усіх його — наукових — статтей, котрих єдиною „науковою" ціллю і тенденцією є гльорифікація — польскізму! Тільки, на жаль, панове публіцисти і критики з табору п. Харкевича люблять послуговуватися в таких випадках знаною максимою: „To co innego".

А на закінчення ще кілька конкретних інформацій. В 1928 році видала у Варшаві ближче незнана пані Anna Zahorska книжку під наголовком: „Trucizny". І ось, у тихто „Truciznach" знаходимо що слідує:

„...Na wschodzie k·żda głębia — to dno upadku, a to co latać próbuje — to tylko błony nietoperza. Trzeba złożyć lu-

dom ruskim na ofiarę część ludzi najlepszych, by tą masą cielesną wstrząsnąć, pchnąć w ruch po naszej orbicie, orbicie zakreślonej dokoła słońca..." І ще: „Nabożeństwo... obojętne twarzy ludzi, pochylających się w pas przy kładzeniu trójpalcem znaku Krzyża. Jakaż to obca obrzędowość!... O, Boże, Boże, we wspólnocie duchowej z nimi!... Na tę modłę wielbić Boga, ukrytego za carskiemi wrotami". Нічого дивного після того, що й сам літургічний спів східнього богослуження видається письменниці, що обсервує світ з „orbity", недоступної „ludom ruskim", лиш „spadnięciem bata, głosem więzienia... głosem wyjącej tęsknoty w duszy niewyzwolonej i skąpo mającej słów..." Очевидно, важко робити відповідальною усю польську суспільність за перші-ліпші „Trucizny" тієї чи іншої істерички; але та обставина, що сей „твір" попередила передмова „ks. arcybiskupa Teodorowicza" має свою вимову. Се було в 1928 році.

А друга ілюстрація з 1938 року. В селі Летня дрогобицького повіту померла римо-католичка, яка ще перед війною — не маючи своїх дітей — взяла собі за вихованка селянського хлопця греко-католика, записуючи йому весь свій маєток. Коли та жінка померла, прибраний син забажав поховати небіжку по її обрядови. Длятого згодив польського латинського священика в Мединичах, щоб наступного дня її похоронив. І ось, у день похорону, польський священик довідавшись, що римо-католичка записала свій маєток Українцеві, накинувся на вихованця небіжки, коли той прийшов з похороном до косцюлка в Летні, в приявности усіх людей, дослівно: „Ty swinio ruska, ty bydle ruskie, taka durna baba z pisała ruskiej świni swój grunt". Обурений до краю Українець лише завдяки притомности ума, що знаходиться в домі Божім, не зареагував на те, щоб оборонити свою національну гідність („Наш Прапор" з дня 11. лютого 1938).

І так, чи не хорують на „obłęd szowinizmu" саме ті, що пробують ставити діягнозу?

о. Н. Павлосюк.

Роман Коцик

Ще в справі садів по парохіях

Відвідуючи свого батька, стрінувся я з усе симпатичним мені часописом „Нива". В числі за падолист 1937 р. поміщена статя п. Миколи Данилевича під заг. „Кооперативні сади на ерекціональних полях". Статя ця тим звернула мою увагу, що подає у становім органі нашого духовенства думку, в який спосіб піднести матеріяльний

стан наших священиків, закладаючи в тій ціли прибуткові сади на ерекціональних полях. Ця тема примушує мене, садовода, попросити голосу в цій справі.

П. Данилевич слушно підкреслює, що задля многих причин, ерекціональні поля не дають того доходу, який дати би повинні. Як вихід з цього вважає прибуткові сади на 1600 м. ерекціональної землі. Помисл п. М. Данилевича в цій справі заслуговує на повне признання. Дійсно такий 40 морговий сад, може добре просперувати і давати куди більші прибутки, чим орна земля. Правда, потребує він до свого першого овочування 7 літ і фахівця, який вложив би у нього свій труд, але без праці нема нічого.

Колись приходські сади мали в нас свою заслужену славу, згадаю хоч би Урмань пов. Бережани, чи Крегулець, де священиками були Лепкі і богато інших. З деяких не стало вже й сліду, як н. пр. зі славної у 1860 р. винниці в Устечку над Дністром пов. Заліщики, або в Пилипчу пов. Борщів, де $^1/_2$ м. винниці, у тих часах, коли в нас було повно угорського винограду, приносило більше доходу, чим усе парохіяльне поле. По більшости приходств, замісць саду, тепер є ще по кілька нужденних овочевих дерев, а священик, хотячи їсти овочі, мусить купувати собі в місті.

Овоч не є вже тепер предметом люксусу, але щоденною поживою і тому тепер у цілому світі, головно в Німеччині, йде пропаганда, щоби кождий власник землі мав свій власний садок на власну потребу. Що за приємність мати цілий рік овочі зі свого садку, це дуже добре знає той, що мав їх колись, а тепер мусить купувати. Навколо великих міст, повстають „ogrody działkowe" („Einsiedlergarten"), де такий власник малого кусника землі має овочів і городовини для себе на цілий рік.

Так само треба би, щоби кожде приходство, крім прибуткового саду на 40 моргах, де такий буде, мало свій власний садок для ужитку священика. На тему садків, для власного ужитку селян, говорив я на зїзді укр. садоводів минулого року у Львові, тут виказую його конечність на кождім приходстві.

Овоч є поживою, але лиш тоді, коли він є дозрілий, чистий і свіжий. Такий овоє дає власний, хоч би й маленький садок. Не занимає він богато поля, $^1/_2$ морга, рахуючи в тім не лише овочеві дерева, під якими можна управляти довгі роки городовину, але також овочеві кущі. П. М. Данилевич підкреслює, що в тих прибуткових садах треба дати відповідне місце ягідним кущам. Ще більше значіння мають ягідні кущі в садку для власної потреби священика, бо кущі вчасно і рікрічно родять і дають при відповіднім доборі відмін овоч через ціле літо до пізної осені. Їх овоч добрий до їди сирим, надається на виріб вина, мармеляди, конфітур,

соків, джемів, словом на всяку перерібку. Садженці їх дешеві і без великого заходу приймаються, а одинока їх управа, це сапання і гноєння. Щодо овочевих дерев яблінок і груш, то конечним є мати для свого дому овочі через цілий рік, себто мати з такого садку найвчасніші, літні, осінні, вчасно і пізно зимові. Опріч цього троха оріхів волоських чи ліскових, залежно, де котрі будуть вдаватися, черешень, вишень та сливок. Про відміни годі писати, бо це переходилоб межі цеї статі. Зрештою кождий фаховий садовод по одержанню вичерпуючих інформацій щодо грунту, положення та підсоння, легко подасть відповідний добір відмін для кождої околиці.

Видаток на закупно садженців для такого садку на власний ужиток є доволі малий, в кождім разі менший, чим набуття конечної скількости овочів для стола пересічної священичої сімї в однім році. Починає він вертатися вже по 3 чи 4 роках. Не без того, що такий садок дає священикови по трудах — милу розривку і насолоду.

В однім не можу згодитися з поглядом п. М. Данилевича а саме щодо придбання садженців-щіп для промислових садів на парохіяльних грунтах. На думку Автора щепи для тих садів мала би дати ad hoc заложена шкілка, яка продукувала би щепи на 75% дешевше від цін, по яких продають приватні чи державні шкілкарські заведення. Як сам працюючий в цій ділянці, можу сміливо сказати, що Автор в цім випадку дещо помиляється. Коли тепер 100 шт. щеп І. кляси коштує 150 зол., то ніколи у власній шкілці, хоч би вона, не знати як добре просперувала, ціна їх не буде нижча. Дичка нині коштує 5 сот. штука, то трилітна, добра щепа мусить коштувати богато більше, як 37·5 сот. П. М. Данилевич зовсім не числить праці фізичного робітника, податків, навозів і маточного матеріялу, а в 30 морговій шкілці винесе вона дуже поважну суму.

Стаття п. М. Данилевича, опріч уступу про шкілки, є дуже цінним вкладом у пропаганду садівництва на ширшу скалю. А в тім заслуга, що бере під увагу ерекціональні поля, які повинні дійсно сповнити свою задачу: дати священикам відповідне їх станові удержання.

о. Д-р Г. Костельник

Проблєма чуда

(Продовження).

IV

Надприродні чуда

Перше питання тут насувається: Чи взагалі є якісь надприродні чуда?

На це питання ми властиво вже дали відповідь у кінцевій частині попереднього розділу, коли говорили про початок життя на землі. Перше життя на землі не може мати природної причинн, але мусить мати надприродну причину — отже воно є надприродним чудом. Та поставлене питання має ще й спеціяльну свою фазу, на яку тут маємо дати відповідь.

Атеїсти заперечують усяке справжнє чудо, чи воно природне чи надприродне. Хоч вони бачуть чудесні явища в природі і не можуть їх заперечити, то інтерпретують їх так, що позбавляють їх усякої чудесности.

Дивами-чудами в природі обявляється Бог перед нами, а що атеїсти не хочуть Бога признати, то мусять природним явищам відбирати всяку чудесність.

Нпр. коли мова про початок життя на землі, то атеїсти аргументують, як E. Häckel: Хоч нинішній наш досвід у природі на всіх лініях заперечує самородство (generatio aequivoca), всежтаки воно в первовіку землі мусіло десьякось здійснитися, бо інакше треба би приймити чудо, сотворення, Бога, а чудо зовсім не наукове поняття (тому, що атеїстична ментальність згори виключає його).

Раціоналісти, оскільки признають Бога (деїсти „religio naturalis"), признають також природні дива-чуда; а що вони відкидають надприродне обявлення, то послідовно заперечують надприродні чуда.

Зразок надприродних чудес маємо в євангельських чудах (Христове Воскресення, воскресення Лазаря, уздоровлення прокажених, утихомирення бурі на Христове слово...)

Отже стоїть питання: чи такі чуда діялися в людській історії?

Природні дива-чуда входять як звена до ланцюга природи, вони щораз правильно повторюються; а євангельські чуда творять виїмок у ланцюзі природи, як щось додане до того ланцюга, бо ці чуда не повторюються правильно в ході природи, але виступають на її тлі наче „deus ex machina".

Покищо, щоб не утруднювати собі проблєми, абстрагуймо від квестії, чи це дійсно надприродні чуда, чи природні,

що діються якимись укритими, для нас зовсім несподіваними силами природи. Але для ясности в говоренню, зважаючи на прийнятий звичай, всетаки будемо ці чуда називати „надприродними".

Суперечку тут вестимемо з раціоналістами, бо з атеїстами ми вже розправилися в попереньому розділі.

*

Давніші раціоналісти (Spinoza, Toland, Collins, Wolston Tindal, Hume і плєяда інших англійських, французьких і німецьких) принципіяльно заперечували історичну дійсність переказаних нам надприродних чудес.

Для прикладу наведемо чотири інстанції Давида Hume проти правдивости чудес. Він пише:

1) В цілій історії не находимо ні одного чуда, яке було би засвідчене достаточним числом осіб, що були би вповні віродостойні.

2) Дуже сильно промовляє проти чудес той факт, що вони головно в непросвічених і варварських народів находяться в надмірі.

3) Нема ніодного свідка якогось чуда, проти якого не виступало би велике множество протисвідків.

4) „Правило, якого ми звичайно придержуємося в наших думках, каже, що предмети, щодо яких ми не маємо ніякого досвіду, подібні до тих, з якими ми стрічалися в нашому досвіді; що це найбільше правдоподібне, з чим ми дотепер найчастіше стрічалися, та що при суперечности доказів ми повинні тим признати першенство, котрі основуються на найбільшому числі наших попередних спостережень" [1]).

Це нещире й лукаве говорення в сензуалістичному дусі. На основі тих критеріїв мій брат, що не вірить у мезозойські потвори-чудовища, має повну рацію — а ціла людська історія виходить вилами на воді писана, бо майже проти кожного її факту є ціле множество протисвідків.

Ще аргументували давніші раціоналісти проти чудес навіть з покликом на Бога: що ніби чудами Бог „латав би" природний лад у світі, а це суперечне з божою премудрістю й всевідучістю.

З поступом наук атеїзм у метафізичній боротьбі щораз мусів подаватися взад і залишатися в дефензиві (а в соціяльній боротьбі він щораз більше ставав агресивний).

Згідно з тим атеїсти та раціоналісти також у своїй боротьбі проти чудес у найновіших часах мусіли податися взад і вже не оспорюють правдивости чудесних фактів вза-

[1]) David Hume: Eine Untersuchung über den menschlichen Verstand, переклад з англійського. Leipzig 1911. Стор. 137.

галі, але або ігнорують їх, не цікавляться ними, або твердять, що це зовсім природні явища, тільки, що ми ще не знаємо тих сил природи, завдяки яким такі дивні явища можливі.

Професор Сорбони, Гавриїл Séailles каже про чуда: „Якщо ми перестали признавати чуда, то не тільки тому, що вони діються тільки тоді, коли в них віриться, але тому, що відкинула їх радше совість, ніж заперечила їх істнування наука“ [2]). Яке це нещире, лукаве та хитре слово вченого атеїста про чуда! Він виразно признає, що наука не може заперечити чудес, виразно висказує своє ігнорування чудес, але говорить самими півтонами, і ще прикрашує їх „совістю“, замісць, щоб отверто сказати, що чуда заперечує тільки своєрідна ментальність атеїстів (забсолютизоване „чуття нічогости“), а наука не може їх заперечити. Та колиб цей професор грав такими отвертими картами, то мусів би заквестіонувати свій атеїзм!

Хоч нинішні атеїсти вже не можуть заперечувати чудес взагалі, всетаки вони є і мусять бути принципіяльними ворогами чудес, бо чуда свідчать про зовсім інакший устрій буття-життя, ніж атеїсти собі уявляють. Тому атеїсти, де тільки можуть і як можуть, коли іде мова про якісь конктретні випадки чудес, поперше заперечують їх; якщо вже не можуть заперечити, видвигають усякі сумніви; Колиж іце їм не помагає, то в останній інстанції покликуються на те, що ще не знаємо всіх сил природи.

Колиб якийсь нинішній учений атеїст чи раціоналіст написав такі чотири інстанції проти правдивости чудес взагалі, як Hume у XVIII в., то грубо осмішив би себе, бо ввесь поступ наук і культури у світі від XVIII в. начеб заприсягся повалити марні й плиткі критерії давніших атеїстів та раціоналістів щодо чудес.

Дивні явища сугестії, гіпнотизму, медіюмізму, спіритизму (т. зв. парапсихольогічні явища), які спершу так гордо заперечувала офіціяльна наука, виросли їй понад голову і здобули собі право горожанства в тих людей науки, що дійсно йдуть з духом часу. Але нинішній світ має все потрібне, чого ще не було у світі за часів Давида Hume, щоб провірити правдивість незвичайних дивних явищ. Телєграми, телєфони, часописи повідомляють нас про все, що діється на світі; новітні середники руху дають легку змогу інтересованим особам приїхати чи поїхати хочби в які далеки закутини світа, щоб провірити якесь дивне явище; є спеціяльні часописи, що займаються даним типом

[2]) Gabriel Séailies: Dlaczego dogmaty nie odradzają się. В книжці Nauka a wolnomyśiność. (перекл. з франц.) Warszawa 1907. Стор. 40.

дивних явищ; займаються ними й люди з великими іменами в офіціяльній науці; є повно книжок, що з повним критичним апаратом обговорюють дивні явища.

І виявилося, що дивні явища, які так легкодушно заперечували давніші раціоналісти, не діялися й не діються тільки між варварськими народами, але всюди на світі і не так то дуже рідко.

Щоб бодай щось піднести, згадаємо на ввесь світ славні чудесні уздоровлення в Люрді у Франції від 1854 р.; в Німеччині є стигматичка Тереса Neumann, що від 1927 р. зовсім нічого не їсть і не пє, крім щоденного св. Причастя, а жиє; а в нас є три стигматички (одна з них 12-літна дівчина) з ріжними чудесними явищами.

Якжеж при таких умовинах раціоналістам твердити, що не було й нема ніяких чудесних явищ?

Чудесні явища мають свою льогіку, як усе, що на світі діється. Одні такі явища посвідчують, що й інші, подібні до них, можливі.

Чудесні явища наших трьох стигматичок переконують мене на цілих 100%, що всі чуда св. Письма можливі.

А з другого боку вся раціоналістично-атеїстична критика, хоч її книжок є цілі стирти, не змогла підважити історичної дійсности ні одного євангельського чуда. І нпр. такий учений професор жидівського єрусалимського університету, Иосиф Klausner, раціоналіст і до того жид, у своїй книжці „Ісус з Назарету" (з 1930 р.), по перетравленню всіх раціоналістичних спроб пояснення Христового воскресення, остаточно хоче пояснити його так, що ніби Иосиф з Ариматеї похоронив Ісуса у свому родинному гробі, але зараз „по скінченню суботи потайки забрав тіло й похоронив його на невідомому місці — бо вважав це за негідне, щоб якийсь розпятий спочивав саме в гробі його батьків".

Цю надмірно безглузду концепцію я подрібно скритикував у „Ниві" з 1933 р. (чч. 6—7 і 12), але кожний, коли тільки трохи призадумаєтьєя над нею, і сам легко викриє її безглуздя.

Маючи на увазі все досі сказане, ми в повному праві поставити ось таке твердження: Надприродні чуда дійсно діються і діялися в світі. Хто в нинішніх часах заперечує євангельські чуда, в того розум спутаний і заслiплений або чуттям якоїсь віри, що ворожа християнству, або „чуттям нічогости", що вороже всяким чудам, або не знає предмету й легкодушно видає осуд, або взагалі не має критичного змислу.

Отже лишається тільки та квесія: Чи надприродні чуда дійсно надприродні, або може природні?

(Продовження буде)

Реальні користи винограду.

Виноград — це солодкий продукт природи, що дає вино. Є щасливі краї — як Франція й Італія — де вино належить до щоденного „напитку". А тільки є родів вина, що кожний може найти вино відповідне для свого смаку й кишені. Культурні полудневі народи знають вартість вина — тому пють його звичаєм старинних Греків і Римлян. Вино є найбільше шляхотним алькоголевим напоєм. А в нас вино являється люксусом, — бо наше населення ще не спромоглося пізнати ближче тайни солодкого винограду, — що має усякі умовини успішного розвитку на наших землях.

Звідки взявся виноград? Виногр д походить з Азії, — звідти дістався до Греції, Італії, Франції, Німеччини та інших країв. В Галичині тепле Поділля, над берегами торговельного Дністра враз з чудовими наддністрянськими ярами — головно повіт Заліщики і Борщів — це країна, де росте гарно виноград, броскви, морелі, мельони й кавуни.

Найтепліший закуток нашого краю — це село Козачівка на бесарабській границі, — де чудово розвивається виноград. І протягом останних 20 літ над Дністром повстав цілий ряд шкілок. Перша подільська винниця зродилась в господарстві Івана Бойчука в Сковятині, тому 50 літ, останніми часами в Хмелевій шкілка Романа Коцика, — винниця ґрафа Чарковського в Висічці, — шкілка повітового виділу в Горошевій. — Коли в році 1931 в борщівськім повіті було всего після статистики 88.481 корчів винограду, — в році 1933 було вже 200.950 корчів, а в році 1934 306.995 корчів, — в р. 1935 311.200 корчів, а в р. 19363 — 18.900 корчів. Бачимо, що культура винограду зростає з кожним роком. А полудневі овочі, як мельони і кавуни, чиж не мають у нас виглядів розвою? Рік 1937 показав, що сам Борщів продав кавунів кількадесять ваґонів. На наших землях, головно на пісчаних теренах Волині й Полісся кавуни і виноград найшли чудове місце до плекання тих ростин, навіть на більшу скалю.

Вже в третім році виноград видає гарні, солодкі овочі. Корч 3-літнього винограду видає пересічно 3—5 кіля ягід. Морґ поля поміщає до 1000 корчів винограду, себто на морґу можна мати приблизно около 4—5.000 кіля овочів. Кільо винограду в торговлі найменше 1 зл. Управа винограду вимагає, щоправда, доволі праці, бо ґрунт треба належно обробити — дати перегнитого кінського гною, або компосту і вапна (порох), в літі корчі кропити бордоською рідиною, сапати і т. п. — всеж таки хосен з винограду більший, як із збіжевої господарки.

Культура винограду поширяється з кожним днем, Міста, як Глиняни, Перемишляни, Бережани і села — як Унів, Липівці, Станимир, Словіта, Куровичі гейби сотворені до пле-

кання винограду, броскв, кавунів і мельонів. Останніми часами в романтичнім положенню містечка Винники к. Львова засновано досвідну станицю для плекання спеціяльних відмін винограду, що надаються до нашого зимного підсоння.

А користь з винограду дуже велика. Овочі з винограду свіжо зірвані, мають в собі лічничі середники. З овочів винограду маємо солодке вино, алькоголь і винний оцет. Вино маємо біле і червоне. Головно червоне вино є лікарством в часі тифу. З сушених ягід маємо т. зв. „розинки". З шляхотних французьких вин маємо т. зв. „коняк". — Сок винограду при температурі 95° надається на перфуми і до лікарських цілей.

Як бачимо, виноград має неоцінене значіння в економічнім життю народів.

Маємо в Европі й Америці около 1600 відмін винограду. На наших землях вдаються сорти торговельні як: Маляґа, О. Порто, Мускателя Малінґер — бурґундський чорний і Франкенталь синій. З Гібрід популярні Зайбель 5279 і гібріди т. зв. „франко-американські — білі, чорні, червоні, відпорні на морози й хороби. З французьких сорт найбільше пошукувані відміни Шасля доре і Шасля розе (білий і рожевий), великі грозна — дозріває з кінцем серпня — початок вересня.

Доносять нам, що недавно тому в околиці Шинаєр в Німеччині і коло Донауверту — найдено одну фляшку найстаршого вина з часів римського цісарства І. століття по Христі. Виходить з того, що культура винограду все буде актуальною, — а взірцеві плянтації виноградової ростини можуть бути реальним предметом експорту полудневих овочів для нашого малоземельного хлібороба.

Юліян Соневицький
власник шкілки винограду.

Катихитична сторінка

Нова організація народнього шкільництва.

Нова орґанізація народних шкіл ухвалена законом з дня 11. березня 1932. Отже не є так дуже нова, коли вже шість літ минає від видання дотичного закона. Одначе вона ступнево вводилась в життя, так що нині всі роки навчання у всенародніх школах є вже обняті новим законом. Новий шкільний устав зносить дотеперішний поділ народніх шкіл на школи одно, дво, три чи більше клясові. Нині є вже анахронізмом се, що читаємо в послідним Шематизмі АЕпархії львівської з р. 1935/36., що в такій чи другій парохії є школа одно, дво, три, чотириклясова.

Для орієнтації подаю важніші параґрафи з орґанізаційного статута всенародніх шкіл — після урядового тексту.

Загальні засади і ступні шкіл. § 5. Всенародні школи є з правила коедукаційні, а в виїмкових випадках можуть бути хлопячі або дівочі.

§ 6. Під орґанізаційним оглядом всенародні школи діляться на школи ступня I. II. III.

§ 7. В обємі кождої всенародньої школи творяться кляси зложені з учнів, що вчаться в данім шкільнім роцї всіх предметів після одної спільної програми. При більшій кількости учнів кляса ділиться на відділи. Число відділів в школі не може переступити 14. Кляси мають курс однорічний, дворічний або трилітний.

§ 8. Всенародна школа I. ступня має чотири кляси, з котрих 1 і 2 кляса мають курс однорічний; 3. кляса має курс дворічний (річник третій і четвертий), а 4. кляса має курс трилітний (річник 5, 6 і 7-ий). Дальше: реалізує вповні перший щабель програмовий. По третє: повинна мати: а) при числі учнів до 60 — одного учителя; б) при числі учнів 61 до 120 — двох учителів.

§ 9. Всенародна школа II. ступня: 1) має шість кляс, в тім пять кляс (від 1—5) о курсі однорічнім і одну клясу VI о курсі дворічнім (річник 6 і 7). 2) реалізує вповні перший і другий програмовий щабель, а з третього найважніші части. 3) повинна мати: а) при числі учнів від 121 до 160 — трьох учителів; б) при числі учнів від 161 до 210 — чотирох учителів.

§ 10. Всенародна школа III. ступня має сім кляс о курсі однорічнім, реалізує всі три щаблі програмові в повнім обємі і має мати: а) при числі учнів від 211 до 260 — пять учителів. Колиб одначе получення кляси 6 і 7 мало спричинити переступлення норм, передбачених в § 48 зглядно § 93, школа одержує шестого учителя і відповідне число годин надчислових на науку релігії; б) При числі учнів від 261 до 310 — шість учителів; в) при числі повище 310 учнів — сім або й більше учителів.

Тепер наведу щойно згадані §§ 48, 93. Отже § 48 звучить: Наука у всенародних школах може відбуватися: а) в поодиноких клясах в окремих комнатах під проводом ріжних учителів б) в комплєтах зложених з кляс одночасно в тій самій комнаті під проводом одного учителя. в) В гуртках зложених з учнів тої самої кляси. Кляса, (відділ) комплєт, гурток не може числити більше, чим 50 учнів. Виїмок може бути при навчанню співу або руханки. Науку релігії управильняють окремі приписи.

Одначе в § 93. сказано так: В часі виїмково тяжких умовин фінансових загальне число учнів в клясі (гуртку, комплєті) може бути о 10 більше від числа вказаного в § 48. т. є — може виносити 60 (!).

§ 49. В клясах о курсі річнім програма науки вичерпується впродовж одного шкільного року.

§ 50. При навчанню кляси о курсі більше чим одноріч-нім примінюється залежно від предмету:

а) або повну *цикличність*, яка полягає на тому, що програма даного предмету складається в клясі о дворічнім курсі — з двох, а в клясі о трирічнім курсі — з трох окремих частей, призначених на чергові роки, що повторяються в тім самім порядку, а при тім таких, що можна розпочинати науку від якої-небудь з них;

б) або *циклічність* частинну, яка полягає на тому, що значну часть програми, котра становить головну вісь — повторюється що року, а решту програми становлять теми ріжні з року на рік, а повторюється в клясі о дворічнім курсі по двох — а в клясах о трирічнім курсі — по трьох літах. В головній части програми, що повторюється що року, стосується уріжноріднення матеріялу, а полягає воно на зміні з року на рік прикладів і вправ, добираних до перероблення основного змісту програми.

§ 51. Комплєт складається з двох чергових кляс, лучених в спосіб вказаний в приписаній програмі науки.

§ 53. При навчанню в комплєтах після двох ріжних програм, засадничо одна кляса має науку голосну, друга тиху...

§ 54. Наука тиха доповнює науку голосну і служить головно до утревалення і примінення відомостей, набутих підчас голосної науки...

§ 55. Творення комплєтів передбачується при навчанню а) науки реліґії в випадках, означених окремими приписами; б) руханкових вправ, в) практичних занять...

А тепер коротко про згадані програмові „щаблі". В шкільному законі з дня 11. березня 1932 р. в § 11 читаємо: Всенародна школа має за завдання дати на поземі, відповідному вікові і розвоєві дитини — потрібні загалови горожан одноцільні підстави загального виховання і образования як також суспільно-горожанське приготовання з узглядненням вимог господарського життя.

2. В програмі всенародньої школи розріжнюється три *щаблі:* перший щабель обіймає елєментарний круг загального образования; другий щабель є поширенням і поглибленням першого щабля; третій щабель має ще й приспособити молодь під оглядом суспільно-горожанським та господарським. Питання культурно-господарчого середовища, в якім школа находиться, мають бути узгляднені в научнім матеріялі всіх трьох щаблів (Vide: Dziennik U. Rp. P. Nr 38 1932 p.; D. U. M. W. R. i O. P. Nr. 4, 1932. i Nr. 14, 1933 p.).

Як виходить — нема вже школи одно чи дво чи більше клясової. Якщо таки після кляс означувалось би школи, то

хиба можна би говорити про школи чотироклясові, шести клясові і семиклясові. В кождій одначе народній школі наука треває сім літ.

Треба надіятися, що до нового Шематизму Всеч. Отці подадуть уже правильно орґанізаційний ступінь шкіл у своїх парохіях, подаючи заразом й число учительських сил.

о. І. Н.

Важне для всіх отців-душпастирів.

Урядовий Денник кураторії львівського шкільного округа в числі Nr. 1 за січень 1938. р. подає обіжник в справі винагороди душпастирів за шкільні богослуження. А саме: Міністерство віроісповідань письмом з дня 20. падолиста 1937 Nr 24456/37 вияснило, що душпастирям-учителям релігії, які участь релігії в неповнім вимірі годин, а побирають винагороду за дійсно відбуте число годин, належиться винагорода а шкільне богослуження, якщо воно відправляється в днях, в яких мала відбутися наука релігії. За тим промовляє пост. § 7. розпорядку Міністра віроісповідань з дня 9. XII. 1926 про шкільну науку католицької релігії (Вістник Д. З. з р. 1927).

Отсе вияснення подається до відома і примінення з завагою, що воно відноситься до учителів релігії католицьких обрядів. (Підпис куратора).

Нові книжки.

о. Теодозій Лежогубський: **Проповіди та промови.** Посмертне видання. Том І. — Випуск І. Видавництво Чина св. Василія В. в Жовкві. Жовква 1938, ст. 151, 8°.

Це перший випуск проповідей, ексорт і промов пок. о. Теодозія Лежогубського із задуманих видавництвом чотирьох випусків. Цілість обніматиме ок. 46 аркушів друку, себто ок. 740 сторін і буде коштувати 12 зол., платних у 4 ратах (5 зол. + 2·50 зол. + 2·50 зол. + 2 зол.).

Оцінку цих проповідей подамо в найближчих числах, а тут тільки зазначимо, що так родина пок. о. Лежогубського, як теж і Видавництво Чина ОО. Василіян зробили велику прислугу українському духовенству, даючи йому до рук добрі, обильні змістом і гарні мовою та формою проповіди й ексорти.

X. Nikodem Ludomir Cieszyński: **Roczniki Katolickie na Rok Pański 1938.** Tom XV. Nakładem Autora — Poznań 1938. Skład główny u Autora w Poznaniu przy kościółku P. Jezusa. Ст. 376, мала 8°.

Зміст:

Ameryka Łacińska. (I. W znaku odrodzenia, II. Duch katolicki rośnie, III. Przewlekłość prześladowań w Meksyku). Anglia (IV. Duch katolicki u anglikanów, V. „Gens lucifuga" w czasach obecnych). — Czechosłowacja (VI. Czyżby poprawa? VII. Prez. Masaryk, pozytywistyczny teista i historyk religii). — Francja (VIII. Czy w przededniu rewolucji? IX. „L'autre France"). — Hiszpania X. (Jeszcze o przyczynach katastrofy, XI. W łunie pożarów i krwi oparach, XII. W narodowo-katolickiej Hiszpanii). — Holandia (XIII. Niezmożona potęga). **Kongres Eucharystyczny** (XIV. Filipiny stare i nowe). — Misje katolickie (XV. Postęp w „republice środkowego kwiatu", XVI. Niełatwe zadanie). — Niemcy (XVII. Antychrześcijański rasizm, XVIII. Zdemaskowanie wroga). — Polska (XIX. Czy ruch młodowiejski jest przeciwchrześcijańskim?, XX. Pokłosie ze zjazdów międzynarodowych, XXI. Podzwonne). — Rosja (XXII. Mrzonki i metody tyranów, XXIII. Czy zwiastuny wi sny?). — Ze świata książek.

Catalogus Ordinis Basiliani S-ti Iosaphat Provinciae SS. Salvatoris Ineunte Anno 1938. LV. Żowkwa. Typographia P.P. Basilianorum 1938. — ст. 58. 8°.

о. Роман Лукань ЧСВВ.: Elenchus Catalogorum OSBM 1773/73 — 1937/38 Львів 1938. ст. 5. 8°.

о. Ст Демко: **Католицька Церква.** Бібліотека Релігійної Освіти ч. 16. Накладом і друком ОО. Василіян у Жовкві — 1937. ст. 27, 16°.

„І буде одне стадо і один Пастир" (друге видання). Католицькі Читання ч. 1. Видавництво і друкарня ОО. Василіян у Жовкві 1937. ст. 16, 16°,

Стережіться облудних пророків (друге видання). Католицькі Читання ч. 3. Жовква 1938. Видавництво й друкарня ОО. Василіян. ст. 16, 16°.

Омелян Квіт: **Хлопчик із Назарету.** Легенди. Львів 1938. Накладом Видавництва „Наш Приятель" ст. 30, 16°.

о. Микита Федорович ЧСВВ.: **Безсмертна Династія Риму.** Перемишль 1938. Видавництво „Криниця" при „Українськім Бескиді" в Перемишлі. ст. 64 16°.

о. Мирослав Рінецький: **Святий Володимир Великий** Володар і Хреститель України. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 19. Друкарня ОО. Василіян у Жовкві — 1938. ст. 37, 16°.

Антін Лотоцький: **Св. Володимир Великий.** Життєписне оповідання. З ілюстраціями Мирона Левицького. Перемишль 1938. Видавництво „Криниця" в Перемишлі при „Українськім Бескиді". ст. 64, 16°.

Наталія Хаврсон: **Стародавні перекази.** З англійської мови переклав М. Стаховський. Зредагував В. Королів-Старий. Обгортка й рисунки Якова Гніздовського.

Львів 1938. Накладом Видавництва „Наш Приятель". ст. 62, мала 8⁰.

Дм. Донцов: **Де шукати наших традицій?** Львів 1938. Квартальник Вістника ч. 1 (17. ст. 87, 16⁰.

Василь Маковський: **Суд над Іавном Гнатовим** й інші оповідання. Видавництво „Українська Книжка" ч. 3. З печатні ОО. Василіян у Жовкві. ст. 114, 16⁰.

Марко Вовчок: **Козацька дочка** (Маруся). Десяте видання. Видавництво „Українська Книжка" ч. 2. З печатні ОО. Василіян у Жовкві 1938. ст. 164, 16⁰.

Літопис Національного Музею за 1937 р. Видання Союзу прихильників Національного Музею. Львів 1938. ст. 37, 8⁰.

Inż. arch. Z. S. Celarski: **Zabudowa Osad** na tle reformy rolnej w Polsce. Z 96 ilustracjami. Nakładem Towarzystwa oświaty rolniczej. Warszawa 1938, ст. 66, 4⁰.

Inż. J. Radwan: Zagadnienie scalena gospodarstw wiejskich w Polsce. Nakładem Towarzystwa Oświjaty Rolniczej. Warszawa 1938. ст. 32, мала 8⁰.

St. Orlikowski: **Aktualne zagadnienia kredytu rolnego.** Nakladem Towarzystwa Oświaty Rolniczej. Warszawa 1938, ст. 42, мала 8⁰.

Inż. F. Ostrowski: **Inwestycje dla usprawnienia obrotu rolniczego.** Nakladem Towarzystwa Oświaty Rolniczej, Warszawa 1938, ст. 57, мала 8⁰.

Посмертна згадка.

† О. ПРЕЛ. ДР. ВАСИЛЬ ГАДЖЕГА

Крилошанин Єписк. Консисторії в Ужгороді, професор богословії, вчений історик, дійсний член Богосл. Наук. Товариства і Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, визначний церковний і громадський діяч Закарпаття

(1863—1938).

Дня 15. березня ц. р. помер в Ужгороді один з найвизначніших священиків Української гр.-кат. Церкви, о. прел. Др. Василь Гаджега. Ще так недавно згадували ми на сторінках „Ниви" цього визначного Священика-Громадянина з нагоди ювилею 50 ліття Його священства, а нині приходиться нам з жалем і болем писати посмертну згадку про Нього.

Покійний вродився 1863 року в Руській Поляні (сьогодні Румунія), де його батько був священиком. Середні

школи скінчив в Ужгороді, теольогію в Ужгороді, Будапешті і Відні, де осягнув ступень доктора богословських наук. Повнив душпастирські обовязки в різних місцевостях, а в 1897 р. став професом богословії і директором середнєшкільн. інтернату в Ужгороді. В 1907 став парохом ужгородської церкви (на Цегольні), а безпосередньо перед війною іменовано його крилошанином Мукачівської епархії.

Покійний брав живу й визначну участь в культурнім, економічнім і політичнім життю українського народу на Закарпаттю. Все сміливо признався до своєї національности і ніколи не поривав звязків з Галичиною. Був м. ін. і редактором недобре баченої в мадярських кругах „Науки" (нині „Свобода").

Та найбільша заслуга Покійника це його наукова праця, головно в ділянці історії.

Як професор богословії написав три фільософічні праці: Онтольогію, Фільософію природи й Льогіку крім менших історично-догматичних трактатів.

Однак найбільше працював на полі історичних наук і під цим оглядом вніс до скарбниці української культури не одну цінність. Супроти мадярських істориків оборонив він тезу, що українське населення Закарпаття є автохтонним і було воно вже там перед великою українською імігрaцією в XIV. ст. Велику наукову діяльність розгорнув Покійний по світовій війні, коли Закарпаття зачало жити вільнішим життям. Був головою наукової секції при Тов. „Просвіта" і випускав майже щороку свіжі праці своїх наукових дослідів. Покійний став справді найвизначнішим істориком і науковим дослідником чудової частини Української Землі — Закарпаття. Не диво, що признаючи великі заслуги Покійника на полі української науки, наша найвища наукова установа світська (Наук. Тов. ім. Шевченка) і церковна (Богосл. Наук. Тов.) іменували Його своїм дійсним членом.

Щодо своїх національно-політичних переконань, то Він у своїй всесторонній праці, релігійно-церковній, культурній і політичній ішов усе, і за часів мадярського режіму і тепер, в часах московською наступу на Закарпаття, під жовтоблакитним прапором Українського Народу. Домагався навіть уживання терміну „український" для точнішого й вірнішого означення характеру мови нашого народу на Закарпаттю.

В. Й. П!

Всячина

Ювилей 950-ліття хрещення України. Як ми вже у січневім числі зазначили, цього року припадає славний ювилей 950-ліття хрещення Руси-України. Святочні ювилейні обходи зачнуться 14. серпня ц. р. і треватимуть через цілий рік. Ювилейний комітет розроблює подрібну програму ювилейних свят в цілому краю. З тієї нагоди Митрополичий Ординаріят видав до духовенства Гал. Церковної Провінції ось яке письмо:

Преосвящений Епископат Галицької Церковної Провінції, зібраний на Конференції у Львові 23. грудня 1937. року, рішив торжественно святкувати 950-літній Ювилей Хрещення наших предків та видати з тієї нагоди спільне Пастирське Послання.

Заки послання буде написане й одобрене Епископами, Митрополичий Ординаріят подає до відома Всечесному Духовенству й Вірним те рішення Епископів. У звязку з тим утворився у Львові Комітет під головством Президента Генерального Інституту Католицької Акції п. Дра Маркіяна Дзеровича. Комітет доложить усякого старання, щоби торжества такого світлого й рідкого Ювилею принесли народові якнайбільший хосен.

Поручаючи Духовенству й вірним праці Комітету, Митрополичий Ординаріят взиває так підготовити ювилейні торжества, щоб у них якнайглибше передати народові свідомість великої Божої благодати, якою є належати до Христової Католицької Церкви, в якій наші предки охрестилися, та свідомість усіх правд віри, що відносяться до тієї Церкви й до св. діла помирення Церков, або, як кажуть, зєднинення — унії, завершеної на Фльорентійському Соборі й відновленої у нас Берестейським Собором.

Митрополичий Ординаріят дуже поручає Всечесному Духовенству в усіх Службах Божих випрошувати з неба потрібні для цілого народу ласки для утвердження його у св. вірі, збереження його у св. Божій благодаті й духовного поступу в християнському католицькому життю.

Від Митрополичого Ординаріяту

Львів, дня 1. березня 1938.

† *АНДРЕЙ, Митрополит.*

Відкриття Українського Шпиталю у Львові. В неділю дня 10. квітня ц. р. посвячено й віддано на власність Народу вже цілком викінчений та в нутрі зразково й прецизійно уладжений Український Шпиталь ім. митр. А. Шептицького, фундований Високопреосв. митрополитом Шептицьким, що на нього складав датки весь нарід. Чину посвячення довершив Преосв. Іван в асисті духовенства, після чого виголосив

гарну промову, в якій в імени Високопреосв. Митрополита привитав Тов. „Народня Лічниця“, лікарів і весь Український Нарід з оцим великим осягом та поблагословив його, після чого вніс многоліття Св. Отцеви, Високопреосв. Митрополитови та Українському Народови. Український Шпиталь у Львові, збудований в таких скрутних часах, це новий здобуток творчих зусиль народу, що розноситиме славу лікарської науки та нестиме поміч усім терплячим.

Потрібна й побажана імпреза. В суботу 9. березня ц. р. влаштував „Львівсьяий Боян“ під мистецьким проводом дир. Івана Охримовича в церкві Преображення Госп. концерт псальмів композиторів т. зв. золотої доби нашої музики (1760—1825 р.). Відспівано чотири точки (всі на мішаний хор), а саме 1) Д. Бортнянського: „Господь просвіщеніє моє“, 2) Арт. Веделя: „Гласом моїм“, 3) М. Березовського: а) „Во всю землю“ і б) „Не отвержи мене“ і врешті 4) Д. Бортнянського: „Милости твоєя Господи“. Зачався концерт, згідно з програмою, точно в год. 19·50. Хор „Львівського Бояна“ імпонує чудовими, зіспіваними голосами, інтелігентною інтерпретацією співаних річей, великою музикальністю, цілою низкою направду добрих солістів, а передусім силою й могучістю, так що слухається його з великою мистецькою насолодою. До успіху причинилася ще й „концертова саля“ — великий просторий храм, незвичайної акустики, в копулах якого греміли fortissima хору наче громи та будили душі й запалювали їх бажанням чину для Бога, то знов неслися тихенькими, шовковими pianissim-ами, наче солодкий легіт та тихий шепіт молитви, кладучись цілющим бальсамом на втомлену людську душу. Направду, для такого концерту — одинока і найкраща саля це таки храм, так з погляду чисто мистецького, як теж і релійного, бо такий концерт має і одне і — може ще більше, друге завдання.

На майбутнє належить уладжувати такі концерти як найчастіше; вони всилі притягнути до церкви навіть тих, які до неї рідко заходять і переломити їхнє вперте упередження до церкви. На початку такого концерту повинна бути сказана коротка, десятьмінутова проповідь, що мала б за завдання розбудити в душах присутніх глибокий, молитовний настрій. Крім псальмів можна б уладити концерт з самих воскресних пісень, з літургічних пісень та інших. На майбутнє треба теж більшої реклями перед концертом.

Публики, мимо того, що реклями не було майже ніякої, зібралося понад двіста.

Маняк з „Нової Зорі“ і його боротьба з вітряками. Вже третій місяць товчеться на сторінках „Нової Зорі“ апокаліптичний звір, якому на імя „Священик з Поділля“ і „як лев рикаючий шукає, кого б пожерти“ — та своїми

виступами створює жалюгідне видовище. Атакує кожного, хто тільки під руки попаде. Привід до його виступів дав відомий розпорядок Преосв. Хомишина з листопада м. р., а радше становище української преси, зайняте нею до того розпорядку. І хоч від появи згаданого розпорядку минає вже пів року та майже стільки від часу, як українська преса заговорила про нього, „Священик з Поділля" (та хто знає, чи це священик?!) вже третій місяць, з завзяттям, гідним кращої справи, товчеться біля одної й тої самої справи, кидає громами на „всіх і вся", кричить, силується на аргументи, навчає і картає, — та думає, що робить велику прислугу бороненій справі. Тимчасом ціла його довжелезна писанина викликує тільки несмак і справі не тільки не помагає, але хіба лиш пошкодити може.

Не маємо права заказувати „Новій Зорі" боронити розпорядку Епископа, але не можемо мовчати, коли вона на своїх сторінках позволяє собі атакувати не тільки нас, але й ціле наше духовенство, — і то зовсім безпідставно.

Покищо торкнемося її напастей на „Ниву". В чч. 25 і 26 з ц. р. (заповіджені й дальші статті) заатакував нас (після „атаки" п. Коструби) згаданий — невтомний і невгомонний „Священик з Поділля" за те, що нібито ми „шалено і злобно напали" на Епископа у нашій статті з грудня м. р. п. з. *„Чи тільки на головнім відтинку?"* Перша його стаття має заголовок „Про злобу „Ниви", а друга „Про конкубінат правди з неправдою" (чиж не гарно сказано?! Ми те вже колись зрештою чули).

Злобна людина добачує у кожнім злобу, а брехлива неправду, — не бачить вона того всего тільки в себе, хоч її слова і діла дають на те незбиті докази. Так є і з „Священиком з Поділля". Всі його заміти й аргументи, всі квітки його публіцистичного стилю, які так дуже не гармонізують з підкреслюваним ним на кожнім кроці його католицизмом і якими він нас обкидує, — ми звертаємо на його адресу. У нашій статті нема ні крихітки злоби (по її перечитанню можна про це переконатися), нема ні тіни неправди. Ми тільки висказали в ній свій відмінний погляд, а це ще хіба не є ніяка неправда! Не можна ж під кожним оглядом видвигати претенсій до духовенства, коли воно має на справи не релігійно-догматичного характеру інакший погляд, як Епископ. Та ж Епископ не є під цим оглядом непомильний, а ми хіба не в большевії, де кожний, чи є за що чи нема, хоче чи не хоче, мусить в захопленню співати пеани на честь Сталіна!

Висказуючи у нашій статті відмінний, ніж Станиславівський Владика погляд на працю священика поза церквою, — ми тим ані гріха не допустилися, ані авторитету

Епископа не понизили. Знаючи напасливість авторів „Нової Зорі“, старалися ми написати нашу статтю як найспокійніше, без ніяких полємічних натяків, зберігаючи всюди належну пошану до Епископа і його авторитету.

І те все нам „Священик з Поділля“ признає, він навіть хвалить статтю „Ниви“ за те, що в ній „багато гадок і поглядів правдивих, здорових та слушних“, що дешо з того, що в ній написано, „свята правда“, — та мимо цього це йому не перешкоджує за хвильку накинутися на неї за те, що нібито за її „гарними словами криється лож, злоба і перфідія“.

З таким „серцевідцем“, як „Священик з Поділля“, тяжко воювати. І ми не будемо з ним воювати. Поперше тому, що завдання „Ниви“ не є — вести безплідні і згіршаючи сварки та витворювати атмосферу заєдного подразнення і непорозуміння, а друге, імя і повага „Ниви“ не позволяють з противником воювати такими аргументами, яких проти неї ужив „Священик з Поділля“. Безглузда полєміка на сторінках двох католицьких часописів — явище в нинішніх часах небажане й згіршаюче! Але що ж, — є люди, для яких сварка і боротьба з вітряками — найбільша духова емоція.

Так і „Священик з Поділля“ мабуть з браку поважнішого заняття хоче сваритися. Хоч не має противника, то він його винайде. Коли у статті „Ниви“ не знаходить нічого такого, за що міг би на неї скочити, то він собі дуже легко радить: 1) або приписує їй те, чого вона вправді не сказала, але що (на його думку) повинна була сказати, бо того треба йому до сварні, або 2) просто хапається неправди, щоб тільки доказати, що „Нива“ напала на Епископа (бо це теж необхідне йому до сварки).

Наведемо докази на це наше твердження. У своїй статті „Про злобу „Ниви“ „Священик з Поділля“ цитує ось які слова з нашої статті: „Про постанови цього розпорядку заговорила півофіційна агенція „Wschód“ та польські часописи, подаючи згадану вістку під відповідно спрепарованими заголовками. Українська преса, майже вся, зайняла до цього розпорядку Преосв. Хомишина негативне, а то й явно вороже становище“.

І зараз висновує з тих слів ось що: автор („Ниви“) не думає писати про розпорядок „спокійно і безпристрастно“, тимбільше супроти ствердження, що „лише преса чужа, нам ворожа, заговорила про розпорядок прихильно“ (підкр. „Нової Зорі“) і що тільки „вона з нього вдоволена“.

Питаємо автора, де він у цитованім уступі з статті „Ниви“ добачив слова, що: „лише преса чужа, нам ворожа, заговорила про розпорядок прихиль-

но". Чи слова *„відповідно спрепаровані заголовки"* це те саме, що *„прихильність до розпорядку" ?!* Якщо ні, то яким правом сміє Автор так безцеремонно інтерпретувати чужі думки, і витягати з неістнуючих висказів неправдиві внески?! Чи такі методи відгадування й приписування думок, стосовані на всі лади в большевії, мають запанувати і на сторінках української католицької преси?!

І на такій неправді та на такім відгадуванню думок будує Автор свій акт обвинувачення проти „Ниви"!

„Священоєрею з Поділля"! Можете „Ниву" трактувати як хочете, можете про її статтю писати ще з пів року, можете з нею воювати ще острішою зброєю, чим досі, але мусите воювати чесно, а Ваші твердження мусять спиратися на правді!

Прикро нам, що ми Вам, священикови, та ще й такому, що всіх повчає, мусимо на це аж увагу звертати!

Про інші закиди, піднесені проти нас — не на основі того, що „Нива" писала, але на підставі того, що „Священник з Поділля" хотів би, щоб вона була написала, — говорити не будемо. Шкода часу! У чесній борогьбі можна змагатися з людиною поважною, нормальною, але вести безплідну боротьбу з хоробливим маняком немає в нас ні сили ні охоти!

Австрійський епископат признає аншлюс. В неділю дня 27. березня ц. р. відчитано у всіх австрійських церквах пастирський лист австрійського епископату з дня 18. березня з нагоди аншлюсу (обєднання Австрії з Німеччиною в одну німецьку державу, яке фактично наступило 12. березня 1938. Того дня перестала істнувати Австрія як окрема держава). Епископи стверджують, що націонал-соціялістичний рух дав дуже добрі висліди з національного, політичного й господарського огляду — для держави і народу, а передусім для найширших народніх мас. Націонал-соціялістичний рух усунув небезпеку безбожницького большевизму, тому цьому рухови дають епископи своє благословення та обіцюють повчити в цьому напрямі своїх вірних. В день плєбісциту (він відбувся 10. квітня ц. р. в цілій Німеччині й Австрії і всі управнені до голосування в 99 % заявилися за аншлюсом) австрійські епископи як Німці признаються до німецької держави та надіються, що всі вірні знають свій обовязок супроти свого народу.

— У письмі до Гітлєрового повновласника для переведення плєбісциту архиеп. Відня, кардинал Інніцер висловив надію на добру співпрацю з нац. соціялізмом і закінчив його загально прийнятим окликом „Heil Hitler!" Так пастирський лист, як іще більше заява кард. Інніцера, за-

кінчена згаданим окликом — відбилися сильним відгомоном в цілім католицькім світі, який внаслідок пресової кампанії проти гітлєризму виробив був собі доволі одностороннє й неповне поняття про ворожість нац.-соціялізму до католицької Церкви. Тому деякі круги осуджували акцію епископату й кард. Інніцера, у ватиканськім радіо виголошено промову про т. з. „політичний католицизм", звернену недвозначно проти становища австрійського епископату, в „Osservatore Romano" появилася заввага, що кард. Інніцер, оповіщуючи акт льояльности супроти гітлєризму, не порозумівся наперед з Апост. Престолом ні не одержав „ex post" апробати від нього.

Мотиви, які спонукали австрійський епископат до такого кроку, були ось які: після побіди гітлєрівців австрійський епископат знайшовся в незвичайно важкій ситуації. Супроти можливости розпочаття „культуркампфу" в Австрії кард. Інніцер бажав деякими тактичними уступками захоронити Церкву перед потрясенням, а католицьке населення перед жертвами. Першим таким тактичним потягненням була візита кард. Інніцера, зложена Гітлєрови в часі його побуту в Відні. Дальшим кроком була заява, що австійський епископат стоїть на грунті великої Німеччини, а врешті заява епископів, що попирає плєбісцит. — Кард. Інніцер після тих тактичних потягнень полетів до Риму, де був на півторагодинній авдієнції у Св. Отця та відбув довшу конференцію з держ. секретарем, кард. Пачеллієм. — Після того „Osservatore Romano" приніс заяву, що прелєкція ватиканського радія на тему „політичного католицизму" походила з приватної ініціятиви та не мала ні урядового, ні півурядового характеру. Одчасно ватиканський офіціоз помістив текст відповідної заяви кард. Інніцера, і тим справу покінчено.

З нагоди свят Христового Воскресення складаємо нашим Вп. Співробітникам, Передплатникам, Читачам і Прихильникам найсердечніші побажання

Веселих Свят — Христос воскрес!

РЕДАКЦІЯ Й АДМІНІСТРАЦІЯ.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство
Редагує Колєгія. За редакцію відповідає о. П. Козіцький.

З друкарні „Бібльос", Львів, Японська 7. Тел. 214-78.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ Ж-2056 П

НОВІСТЬ!

ВАЖНЕ ДЛЯ СВЯЩЕНИКІВ І ВСІХ ВІРНИХ!

Накладом Видавництва ЧСВВ. В Жовкві появилася у другім виданні цінна-пожиточна і улюблена книжка:

ВЕЧІРНЯ І УТРЕННЯ

та інші богослуження на всі неділі і свята цілого року.

Цінне діло „Вечірня і Утреня" з 1912 р. причинилося у великій мірі до пізнання і спопуляризування нашого богослуження в нашім народі, а священикам і церковним півцям дало в руки вельми практичну книжку.

Друге видання цього твору — при великім вкладі праці і гроша — перевисшило перше видання так практичністю, як приступною ціною. Прикмети нового видання:

1. Цілість зредуковано до одного тому при одночаснім збільшенні змісту. Це сталося тому, що видаючи книжку в однім томі не повторювано служб осмигласам, общини і др.

2. Догідний формат книжки (19×12), читкий друк у двох стовпцях, добрий папір та солідна оправа.

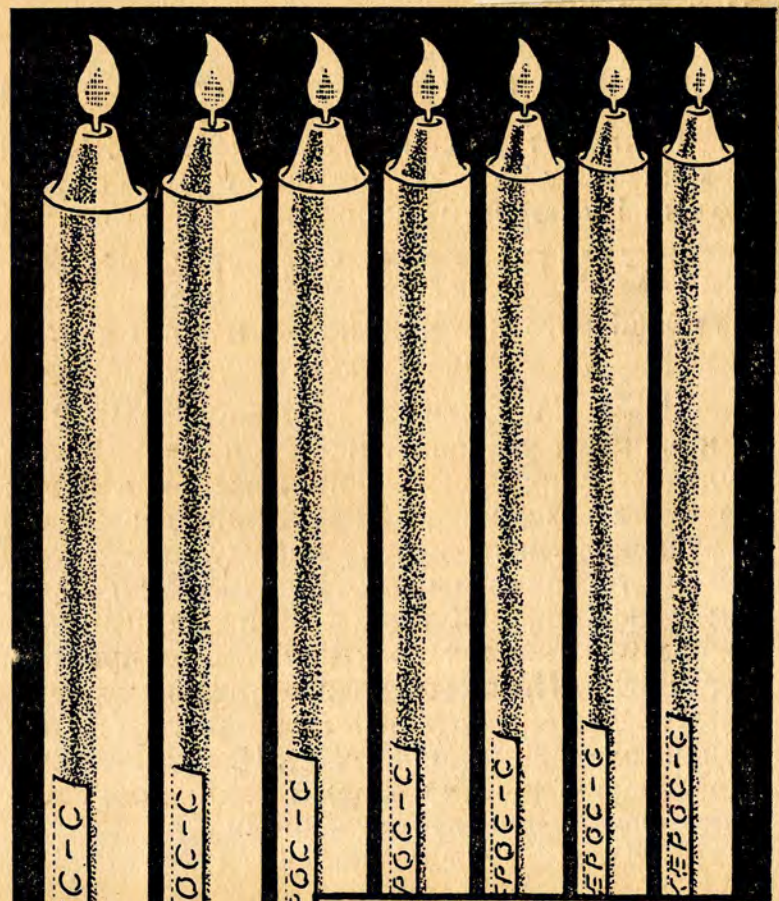
3. Ціна книжки майже на половину дешевша. Два томи попереднього видання оправлені в шкіру коштували зл. 43·— а тепер те саме зібране в однім томі, в такій самій оправі коштує всього зл. 29·— за 1075 сторін друку

Ціна книжки: в аркушах (без оправи) зл. 15·—, в пол. оправі зл. 17'—, оправлена в півшкіру (шкіряний хребет) зл. 19·—, оправлена в цілу шкіру зл. 29·—. Порто 1 зл.

Книжку висилається тільки за готівку.

Видавництво Чина Св. Василія В. в Жовкві

2056
0,15
ПРОВЕРЕНО
СФ 1987

А ТАКИ СВІЧКИ „КЕРОС-С" НАЙЛІПШІ

23 911

НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ

ЧАСОПИС

ТРАВЕНЬ

1938

ЗМІСТ:

	стор.
о. Всеволод Дурбак:	
Літургічний рух	161—167
о. Др. Андрій Ішак:	
Розвал церкви на Радянщині	167—174
о. Василь Курилас:	
Кооперативні сади на ерекціональних грунтах	175—181
Observator:	
Божі Гроби	181—189
Священик:	
50-ліття душпастирської і громадянської праці	189—192
Богдан Казимира:	
Що таке ЖОК?	192—195
Нові книжки	195—197
Всячина	198—200

До Впр. Отців передплатників „Ниви“

До цього числа долучуємо розрахункові перекази і просимо присилати ними передплату на Ниву. — Повідомляємо рівнож, що окремо поштою розсилаємо кождому з Отців Передплатників виказ залеглостий.

АДМІНІСТРАЦІЯ

о. Омелян Квіт

Сину, вертай, вертай!

IV Реколєкційна наука

(Докінчення)

І синок по такій науці, як на дріжджах ріс в гору. Як вернув до дому, то вже й відсварюватися зачинав до батька. А раз то таки гостріше поставився: „Як вам не по волі, то давайте мені половину маєтку, що мені належиться, і я йду собі геть від вас!“ І це вам, як наперся, то й що днини те саме повторяв.

Дуже не батька заболіло. Опамятував довгенько несвідомого сина, але коли видить, що син більше слухає своїх „колеґів“, ніж рідного батька, тай каже вкінці: „Сину! Я тобі не мушу давати половину свойого маєтку, і тобі нічого від мене не належиться, бо маєток є мій! Я собі його заробив, і дальше коло нього працюю, а ти до нічого своєї руки не приложив. Це зовсім не була би кривда, якби батько лихій дитині нічого не дав. Але, сину! Мені тебе жаль! Я тебе дуже люблю! Я тобі дам половину маєтку! Але поправся! Не приставай зі злими людьми! Візьмися до якоїсь праці. Не хочеш зі мною працювати, то працюй сам! Не хочеш на ріллі, то може інакше! Може в ремеслі, може в купецтві. Але не змарнуй цього дорібку, бо колись будеш гірко жалувати!“

І відділив батько синові половину маєтку. А син відразу й до своїх товаришів, та каже: „Вже маю свою часть!“ А вони як божевільні зареготали: „Ото, молодець! От раз! От умів на свому поставити! Мусів старий змякнути! Тепер розуміємо, що ти мудрий і відважний хлопака!“ „А щож мені, приятелі, дальше робити? Порадьте мені!“ „Ей, нема журби, як маєток є! Продай! Що будеш порпатися в землі, возитися з гноями. Сій, жни, вози, печися на сонці, мерзни на шаружі і слоті — то не для тебе! Продай, а за гроші і без того паном будеш!“

І послухав блудний син. Продав маєток, зібрав гроші у кишені, а тепер — їдж, пий, радуйся, душе, і веселися! Накупив ласощів, присмак, одежі нової, і капелюх з пером, і черевики червоні, а товариші оглядали, захвалювали, подивляли, обмацували, обертали ним, гладили по плечах, черевики на нім шнурували, ґузики запинали, ковнір рівнали,

ЛБ АН УРСР
Ж. № 5068

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

та нагадували, щоб то ще такого купити. А він їх за те на шинк, ану горілки, ану пива, ану закуски, ану музики, сипав грішми на ліво, на право, аж казилися з радости шинкарі і купці. Такого щедрого добродія вже давно не виділи. А щож йому значило розкидати грішми на всі боки, коли він на ці гроші не працював, ні голова не боліла, ні руки не терпли. Легко прийшло, тай легко відходило. Ой, чи один батько в селі був колись заможним господарем, але як зачали сини собі вживати, не оглядаючись на задні колеса, широка натура, тай протратили все, і нині жебраками поробилися. А батько колись на все село мався.

А за блудного сина рознеслася чутка по цілій окрузі. Оглядали його, посміхалися, деякі може пробували спамятати дурного, але боялися багато що казати, щоб не накинувся на них. Тоді то добрі „колеґи" кажуть йому: „Слухай товаришу! Чиж то тільки світа, що у вікні? Чиж ти за свої гроші не можеш десь дальше поїхати між людей? Он до великого міста! Там вигода, там розкіш, там тебе ніхто не знає, свобода, гей воля, вживай світа, скільки душа забажає!"

І надумався блудний син, купив валізку, купив білетів, і в світ. Ген, далеко від своїх, на чужину, До багатого, гамірного міста. А тут куди оком глянь, так все манить до себе. Крамниці, строї, гостинниці, музики, забави, а „колеґів" таких, як тічня крутилося коло нього. Розпусниці його окружили, щоб лиш купував усяких витребеньків. А гріш круглий, тай котився. До року геть розтратив батьківську кервавицю. Розтопилося майно. Прогуляв, пропив, програв в карти, видав на розпусту, і вкінці у кишенях вітер свистів. А на чужині ніхто задурно нічого не дасть. За найменшу річ треба дорого заплатити. Заставив годинник, спродав футро, ще там дещо, тай що дальше робити?

Розігнався до товаришів. „Позичте пару злотих, бо їсти хочу!" — став просити. — А вони підсміхнулися, тай кажуть: „Та ми б позичили, але не маємо, товаришу!" Іде до других просити, а вони кажуть: „А ти де свої гроші подів? Ти чого так скоро змарнував? Ти чому не оглядався на задні колеса? Ти чому не думав, що дальше з тобою буде? Тиж знав, що так все не буде. Треба було трохи відложити собі на чорну годину! Де твій розум був?" А він з плачем просить: „Ай, товариші! Не дайте загинути! Правда, що як я мав гроші, то я вам не жалував. Гальбу за гальбою ставив, і їсти, і пити, що лиш хотіли." А вони кажуть: „Або ми тебе просили? Ти давав, тай ми брали! Ти чого такий дурний був?"

Отакі то товариші! „Як я ся мав, то мене знав!" Як було добре, то й товариші були, а тепер кожний просто в очі дурнем його називав. Отакі то товариші! Як на зло,

до гріха, то всі підюджують, намовляють, але як треба у біді зарятувати, тай вже нікого нема. Аж тепер блудний син зрозумів, що батько добре казав: „Сину, то не твої приятелі тебе намовляють, але це твої вороги! Це робота діявола!"

Та що було робити? Пропало! Треба самому якось рятуватися. Став служби питати у заможніших господарів. Та ніхто не хотів. Одні казали, може ти нічого не вмієш робити, другі казали, може ти якийсь обманець, розглянешся по ґаздівстві, окрадеш нас і звієш світами, а інші таки казали, нам не треба слуги, тяжкий час, самі не маємо що робити. Бо й справді того року ще й недорід був у краю. Збіжжя не зародило, вимокло на слоті, ще й град трохи витовк, і над кожним висіло марево голоду.

Аж вкінці напитав службу в одного пана. Мав він стадо свиней, потребував пастуха. Тому що той пан був дуже лютий, недобрий, скупий, ніхто не хотів у нього служити. Аж голод, холод і нужда пригнали сюди блудного сина. І згодився. Щож робити? Хоч прикро. Стид, ганьба, батько в дома багатир, достаток, вигода, а син наймитом, свинопасом. Ось до чого докотився! Але мусів.

І пасе блудний син свині під гаєм. А такий бідний, змарнілий, обдертий, ще й голодний, бо пан роботи вимагав, але їсти не давав. Хіба крадьки досягнув яку бульбу з цебра, що господиня свиням відставила. І паслися свині у траві, а він шукав собі жолуді та ріжків, під якоюсь деревиною. Назбирав у капелюх, сів на межі, тай глодже. Аж тут пан надїхав конем. Прискочив ззаду, та батюгою луск, луск по плечах: „А ти, драбуго! А ти, злодюго! Сам будеш жерти, а свині будуть голодні ходити?.."

Набив, накляв, накричав панисько, тай погнав дальше. А блудний син сів на на пеньочку, тай задумався над своїм життям: „Що це сталося зі мною? Таж мені так було добре в дома. Таж там у батька навіть слугам ліпше живеться, ніж мені тут! Таж батько так мене любив. Таж мене не пускав з дому. Ще як покидав я дім, то батько аж за ворота вийшов і казав: „Сину! А якби тобі було зле, то вертайся!.."

Після такої застанови родиться у блудного сина жаль. „Ой, ніхто мені не винен, тільки таки я сам. Що я зробив? Батько мене любив, добре мені радив, а я його зневажав, я його відрікся, я йому таку кривду вчинив!.." А після жалю приходить постанова поправи: „Я тут не буду! Я покину цю службу, і таки верну до батька!.." А злий дух шепче до вуха: „Що ти таке думаєш? Та деж батько тепер прийме тебе? Та він тебе вже вирікся! Він тебе вже не схоче, нажене, викине, накричить: — „Ти волоцюго, змарнував маєток, а тепер вертаєш? Я тебе не хочу! Я тебе не знаю! Геть мені з очей!..."

Але блудний син дальше бореться з думками: „Ні! Таки вернуся до свого батька! Застукаю до брами, впаду в порох, і буду, як жебрак, прощення благати! Я таки переблагаю батька, і може батько мені простить!?“ — Така була рішуча постанова поправи. Діявол дальше шепче: „Слухай! Якжеж ти підеш до батька? Таж по дорозі всі люди будуть сміятися з тебе! А сусіди повибігають на вулицю і будуть пальцями на тебе показувати. Скажуть: „Ото богацький син! Ото, дивіться, як він виглядає! Скіра і кости, тай у лахманах, як послідний жабрак! Ото нагулявся! Ото, ото!..“ По цілім селі піде сміх і поговірка за тебе! Але блудний син переконує себе: „Ні! Нехай всі люди сміються з мене, нехай пальцями показують на мене! Я перетерплю, бо я варта того! Аби батько мене прийняв! Таки вернуся до свого батька!“ І покинув стадо свиней, підперся паличкою, і як стояв, так пустився в дорогу. Вертає.

А що батько? Чи він направду відцурався свого сина раз на все? Чи він направду хоч подумав собі: „Будь проклятий, недобрий сину! Я не хочу тебе більше знати!“ Ні, мої дорогі!

Батько не відрікся свого сина. Відколи син продав маєток і пустився на чужину, батько цілими ночами не спав. Все наслухував, чи не стукає хто у вікно. Все роздумував: „Не знати, де він? Що він там робить на чужині? Може що злого з ним скоїлося? Може де захорував? Ой, щоб я знав де він, поїхав би відвідати! Ой, щоб він мені вернувся! Ой, щоб мої очі ще побачили його!“ І виходив старенький на ґанок, за браму на міcток, і дивився очима на гостинець, куди помандрував був його молодший син. Заглядав, виглядав і молився, щоб таки до нього ще вернувся. Але час минав, а син не вертався.

Аж раз дивиться батько у брамі, а дорогою йде якийсь дідок. Змарнілий, почорнілий, обдертий, похилений на палиці, і очі спустив в долину. Людське око не пізнало би того колись такого здорового і гарного молодця, богацького сина, але рідний батько вже здалека відчув, що це йде його дитина, його кров, його син. Вибігає напроти нього. А син навіть не сміє дивитися в очі батькові, чи вони лагідні, чи вони гнівні, сердиті. Він падає в порох, обнимає батька за ноги, і кличе: „Тату, я згрішив! Простіть, подаруйте“...

Але батько не дає йому й говорити. Підносить з пороху, тулить до свого серця, тішиться і кличе на слуг: „Гей, слуги! Де ви? Виходіть! Візьміть дитину мою! Обмийте його, викупайте чистенько, вложіть золотий перстень на руку, заколіть годоване теля, приладьте велику вечерю, кличте гостей, сусідів, музик, радійте усі й веселіться, бо оце мій син, що здавалося пропав, назад вернувся.

Мої Дорогі! Ось це вам і дзеркало цікаве, вірне і правдиве. Ану загляньте, як ви у ньому виглядаєте? Яка ваша душа, яке ваше життя? Це, що я вам оповів, це не від мене, а сам Христос розказав. Це притча про блудного сина. Я її тільки розвинув і до наших часів достроїв. І ця правда до нинішнього дня повторяється у житті. Ану застановіться трошки. Може й ви так зблудили, як той блудний син?

Мої Дорогі! Притча про блудного сина показує нам і наше життя. І ми перебуваємо в домі доброго Батька. Ціла земля це діло рук Божих, це дім Божий. Усе, що маємо, маємо від Бога. І красу, і здоровля, і майно. А наша душа створена на образ і подобу Божу. Ми теж є синами, дітьми Божими. І Бог нас любить, Бог нам добра бажає, спасення готує. Бог каже: „Чоловіче! Узнай мене своїм Паном, Творцем, Батьком! Люби мене! Будь коло мене! Шануйся, учися, трудися! Буде тобі добре коло мене! І небесну спадщину дістанеш!"

Але чоловік зухвалий. Він каже: „Ей, мені вже вкучилося жити з Богом! Мені затісно в домі Божім! Божі заповіді для мене, як кайдани! Я хочу свободи, я хочу сам собі жити, я хочу іти в світ, я хочу по своєму ужити світа!" І втіває чоловік з батьківского дому Небесного Вітця.

А Господь Бог добрий Батько. Він каже: „Сину! Дитино! Деж ти ідеш від мене? Не втікай від мене! Яж тобі не ворог! Я тобі усе даю! Я тобі небо готую у вічности! Застановися, чоловіче! Кого знайдеш ліпшого від мене?"

Але чоловік не слухає Божого голосу. Він слухає своїх товаришів, „колеґів", слухає усіх тих, що живуть у беззаконстві, що гуляють, співають, і кажуть йому: „Не слухай батька! Ти вже великий, ти маєш свій розум! Що тобі має хтось росказувати, чи наказувати? Маєш свобідну волю! Жий собі так, як сам хочеш, як тобі подобається!"

І чоловік втікає від Бога. Бере з собою силу, бере здоровля, свої здібности і таланти, бере всі дари, що від Бога дістав, і йде з дому, йде у грішний світ, щоб дати волю своїм змислам і пристрастям, щоб зажити усіх розкошів світа, аж до краю. Міг би Господь в одній хвилині це все йому відтяти. І силу, і здоровля, і життя. Але Господь милосерний Батько. Він каже: „Сину! Дитино! А як буде тобі зле, то вернися до мене! Не впадай ніколи в розпуку! Навіть, як уже будеш над берегом пропасти, і тоді пригадай собі Мене, і вернися! Я не відкину тебе від Себе! Я тебе приймy!"

І щож діється? Відвернувся грішник від Бога, втік з Божого дому, пішов між лихих товаришів, і прогайнував Божі дари. Став жебраком. Грішне життя розшарпало його душу, а розпуста здерла його тіло, як ржа залізо.

І тепер він став уже нікому непотрібний. І пішов на службу до лютого пана. Відрікся Бога, і пішов на службу до діявола. І служить йому, як свинопас, як невільник, як чорний раб.

От таке діється з чоловіком. Доки ще був дитиною, любив Бога, свого Вітця Небесного, слухав родичів, учився розуму, і жив після Божих заповідей. Але як підросте, як піде у лихе товариство, а там йому скажуть: „Не слухай батька! Не слухай мами! Ти вже великий, маєш свій розум. Не бійся гріха! Жий так, як ми! Ти молодий, дужий! Погуляй собі з нами!" І тоді такий молодець зачинає бунтуватися проти родичів так, якби вони були йому ворогами. Не слухає їх остороги, вириває ся з їх опіки, втікає з хати на вулицю між чужих, ображає Господа Бога, і йде служити дияволові.

І так зробить не тільки молодець, але й дівчина, і муж, і жінка, навіть старець, і скорчена бабуня. Одному ворог підсуне горілку, другому карти, одному лиху книжку, другому приману розпусти, і так літа минають, а чоловікові годі видобутися з гріховного багна. Перестав служити Богові, і мусить служити дияволові.

А в того „пана" важка служба. Ой, нераз розпука огорне, і заридає гірко грішний чоловік. А як спадуть на нього Божі допусти, тоді зачинає опамятуватися, зачинає пригадувати собі минуле життя, і в серцю будиться думка: „Чи не вернути б назад до Бога?"

І зачинає тоді чоловік боротися з думками: „Якжеж вертати до цього Бога? З яким лицем? Що люди скажуть на те? Що товариші скажуть? А може Бог не прийме мене, відкине, все вже пропало?"

А Господь, милосерний Батько, не перестає думати про тебе. Він усе чекає на тебе, усе виглядає тебе, і Бог милосерний, Бог добрий Батько. Бог не такий, як люди бувають жорстокі, мстиві, без серця, що, як станеться комусь щось злого, то ще й тішаться з його нещастя: „А то, то, то! А добре йому так! А нехай має! А нехай знає! А так йому! А щоб памятав!..." О, Бог не такий! І над найбільшим грішником Він милосердиться, хоче назад пригорнути його до свого батьківського серця, і раз у раз накликує: „Сину! Дитино! Де ти? Вертай до мене, вертай! Яж твій Батько! Я тебе не відкину! Не бійся, не стидайся! Вертай, блудний сину, вертай, донько нещасна! Покайтеся, вертайтеся, а я вам прощу, подарую, забуду! Мій дім усе для вас отворем! Ходіть, ходіть! Вертайтеся назад! Досить ваших мук і страждань! Вертайте до Батька!"

І щасливий ти, коли знову застукаєш до батьківських порогів. Небесний Отець здалека тебе пізнає. Обійме, до серця пригорне, поцілує, перстень на руку вложить, і ціле небо радістю наповниться. За тебе, грішнику, одного більша

радість в небі запанує, ніж за 99 праведників. Бо ти вже був пропав, і знову вернувся.

Тож вертайте, мої Дорогі, до Бога, вертайте! Приступайте до св. Покаяння, сповідайтеся, і не будьте блудними синами і доньками, не будьте слугами диявола, але дітьми самого Бога. На теж Христос установив св. Покаяння, щоби ви не жили в гріхах, але через цю Тайну спасення доступали прощення гріхів, і завертали назад до дому Вітця Небесного. Не чекайте аж допусту Божого на себе, бо і той допуст є даром Божим. Самі вертайте, поки час! Кайтеся, сповідайтеся! А щоб ваша сповідь була добра і гідна, мусите виповнити пять умовин доброї сповіди.

Найперше зробіть собі о б р а х у н о к с о в і с т и. Як блудний син. Пригадайте собі своє минуле життя, пригадайте собі батьківську доброту Вітця Небесного, і свою невдячність супроти Бога. Порахуйте своє сумління, скільки разів ви ображували Бога кожної днини, кожної години, і ділами і словами, і думками. Порахуйте!

А як обрахуєте своє грішне життя, тоді розбудіть у своїому серцю ж а л ь з а г р і х и. Скажіть собі: „Ніхто нам не винен, лиш ми самі провинилися! Ми Богові за Його доброту відплачували невдякою, зневагою, злобою. Жаль нам, стидно нам, прикро нам, гидимось гріха, чуємо в серцю біль".

А з жалю зробиться п о с т у п о в а п о п р а в и. "Не хочу так дальше жити! Хочу змінити своє життя! Я рішуче від нині вже поправлюся. Не хочу служити дияволові, Богові буду служити, бо Він мій Пан, Творець і добрий Батько".

Потім приходить четверта умовина, себто с п о в і д ь. І скажете собі: „Ей, піду я до свого Батька! Вернуся назад до Бога! Нехай „колеґи" підсміхаються, нехай пальцями показують, а я таки верну до батьківського дому. Впаду Батькові до ніг, і все йому розповім. Перепрошу Його за те, що Його не послухав. З жалем визнаю перед Ним ціле своє життя, а Він мені простить. Таки верну назад до Бога!"

А вкінці пята умовина, це н а д о л у ж е н н я. Ой, як прийняв батько блудного сина до хати, чиж міг він ще раз втікати з батьківського дому? Ой, він вже ніколи до гріха не вернеться. Він вже так любив свого батька, так слухав його, так вгадував його волю у кожній, хочби дрібничці. Бо він переконався, що таки батько найліпший. І ви скажете: „Таки Бог найліпший! Таки вже ніколи не покину Його. Ніякий товариш уже не підмовить мене до того, щоб я ображував Бога і Його вирікався. Хочу Йому служити, Його любити, хочу жити у Його батьківському домі, і чистим серцем і душею, хочу сягнути до його спадщини небесного, вічного царства". — Амінь.

Порахуй своє сумління!

V Реколєкційна наука

Мої Дорогі! Час Великого Посту це час застанови над самим собою, над своїм життям і своїми ділами. Великий Піст це час примирення ваших душ Господом Богом. Ви будете приступати до св Сповіди, і завертати до Бога, бо нераз ви, як блудні сини, втікали від Бога. Тож гідно приготуйтеся до тої Великої Тайни, що має рішати про вашу вічність. Зробіть собі докладний обрахунок вашої совісти.

Це й не легка справа зробити добрий обрахунок совісти. Треба трошки труду доложити і бути трошки строгим для себе. Тут треба самому пригадати своє життя, свої блуди, хиби і гріхи. І треба самому їх осудити. А це й не легко. Других людей ви дуже скоро осудили б. А той сякий, а той такий, а я б йому так, а я би його ось так, нераз і невинного чоловіка загнали б на загибіль. Але себе осудити, але самому признатися до чогось, о, то сохрань, Боже. Того не можна.

А ну попробуйте звернути увагу парібчакові, що він щось зле робить. Но, но! Як кинеться до вас, як зачервоніється на лиці, а як словом відрубає, так не знати, куди втікати. Ще й сорому завдасть. Ану, скажіть дівчині, що вона не так веде себе, як треба. Почуєте, як вам відсіче. Навіть до рідної мами кинеться, як оса, ще й ногою тупне. Ану, нехай чоловік скаже щось жінці, або жінка зробить викиди чоловікові, як зчинять крик, лайку, сварку, і гнів тоді у хаті, і пекло, і так нераз тижнями цілими. Ану, нехай скаже сусід сусідові. Ой, як зачнуть погрожувати собі, і кивати кулаками: „Почекай, почекай! Я тобі! Я тебе навчу! Я тобі покажу!" А потім, як зачнуть процесуватися, та аж до жебрачої торби сходять. О, наш чоловік завзятий у процесах. Нехай ціле село сміється з нього, нехай усі люди кажуть йому: „ти не маєш рації, ти справу програєш", а він таки впреться на свому, і поле втратить, і хату заставнть, бо таки доконче хоче сусіду „навчити". Подібно теж діється і в нашому громадянському житті. Що голова, то свій розум. Кожний хоче поставити на свому, бо йому здається, що усі не знають, усі не вміють нічого, лиш він один на світі все — знайко. Один одному противиться, один одному шкодить, і слабне сила народу. Бо ніхто не хоче себе судити, лиш других судив би.

Подібно теж і при сповідях буває. Клякне чоловік сповідатися, і замісць виявляти свої гріхи й осуджувати себе, то він других зачинає судити: „А жінка моя не добра! А чоловік мій нездалий! А невістка мене їсть! А дітиська мені допікають! А сусід мені жити не дає! А той недобрий, а там-

той лукавий"... Виходить з того, всі винні, тільки не я. Це значить, що люди є горді, зарозумілі, самолюбні, і в сповіді замість себе судити, то вони себе оправдують, а всю вину звалюють на других. Видять скалку в оці сусіда, а не видять поліна у власному оці.

І щож варта така сповідь? Та чого судити другого? Та себе суди! Тамті за себе будуть відповідати, а ти за себе відповідай! Переглянь свою душу, перетряси своє сумління, і строго суди своє грішне життя, щоб Христос на Страшному Суді не був для тебе страшним Суддею, але щоб лагідно промовляв до тебе: „Я вже не буду тебе судити, бо ти сам себе осудив і покаявся! Прощаю тобі, і ввійди в радість мого Вітця Небесного!"

Перевести обрахунок совісти це значить пригадати собі своє минуле життя, кожний день, кожну обставину, пригадати собі всі свої хиби, налоги, пороки, словом — усі свої гріхи. Ти маєш пізнати себе самого, і то наскрізь. Але чи це легко? Про других день і ніч говорив би, але про себе самого якось й одного речення важко склеїти. Других знаєте аж забогато, а себе не хочете пізнати. За всіх сусідів знаєте, що вони роблять, що говорять, куди ходять, навіть що вони на обід їдять, що думають, навіть в котрій пяті їх свербить, усе ви знаєте. Але про себе подумати, ви не хочете. Ви знаєте, котрому газді на стелю дощ тече, ви знаєте, котрій кумі борщ вибіг на кухню, а котрій хліб не вдався і закалець за скіркою загнався, але що діється у вашій хаті, що твориться у вашому серцю, у вашій душі, того ви не хочете знати. Не даром каже пословиця: „Чуже бачить під лісом, свого під носом ні".

Буває, сповідається чоловік у Великому Пості, каже: „Та я нікого не підпалив, нікого не забив, нікому не вкрав, нікуди не буваю, до церкви ходжу, молитви мовлю, тай щож, більше так нічого не памятаю"... Ото, сповідь! Алеж, чоловіче! Та що говориш? Та думай трохи! Таж навіть святі сповідалися що тижня! А ти сповідаєшся раз на рік, і гріху не маєш? Таж ти куди навернувся, то грішив. Кожної днини, кожної години, а за рік, ой чоловіче, таж це ціле море гріха. Хіба направду ти вроджений святець, або може ти не розумієш, що це таке сповідь, і не вмієш сповідатися.

Ти кажеш „нікого не забив, нічого не вкрав, не підпалив, і більше нічого не пригадуєш собі". Але, чекай, братіку, чекай! І тут, сестро, слухай! Я вас щось запитаюся. Я вам трошки щось пригадаю. Чи знаєте ви першу заповідь Божу? О, знаєте напевно! „Не будеш мати інших богів крім мене!" І я аж боюся питати вас: „А чи ви вірите в того Бога?" Бо ви можете образитися, кажучи: „Та як нас про таке питати? Чому б ми не мали вірити? Таж ми все віримо в Бога!" Але спитаю я вас, а скільки це ра-

зів ви обертались в гурті людей лихих, безбожних, які в вашій приявности виговорювали грішні бесіди проти обряду, проти духовних, проти церкви, проти віри, навіть проти Бога, а ви стояли і слухали, і пари з уст не пустили? А може ще й собі підсміхнулися, і покивали головою. Чи це не гріх? А виж охрещені в імя Христа, а виж у св. Миропомазанню назначені його жовнірами, борцями за справу Божу. Хто ви тоді, — борці, чи зрадники? А скільки разів ви ходили до ріжних ворожбитів, знахорів, а скільки разів ви циганові наставляли свою долоню? Чиж це не гріх? Кому ви вірите, Богові, чи ворожбитові, знахорові і циганові волоцюзі? То як священик говорить проповідь, ви здвигаєте раменами і шмераєте по домах, а ворожбитові, циганові, всяким зайдам, волокитам, пройдисвітам, аґентам, злодіям й ошуканцям ви вірите? Нині вже такі ворожбити по ярмарках явно славно ворожать. І темний народ аж тиснеться до них, кладе свою долоню на скринку, лізе в будку й ошуканець обдурює несвідомих, та гроші збиває. Такі ворожбити самоходами вже їздять, і тисячі збивають з несвідомих людей. А під Варшавою викрили цілу школу ворожбитську, цілий університет ошуканців. Аж поліція мусіла розганяти їх. Це стид і ганьба на XX століття культури і цивілізації, щоб народ був ще такий темний, і так давав себе обманювати. А все тому, що затратив віру в Бога. А ще спитаю вас, чи любите ви Бога, чи надієтеся на Бога? Ви нераз впадаєте в зневіру і в годині скрути радше на кровожадного большевика надієтеся, ніж на Бога. Перший ліпший аґент з кривим носом, що знає, як промовити до вашої несвідомости, це для вас уже спасення. Нікому не повірите, ні священикови, ні „Просвіті", ні „Рідній Школі" а йому повірите. Ви хочете, щоб вам краще жилося на світі, а чи просите ви Бога про це? Яка ваша молитва? Ви бажаєте кращої долі народові? А чи молитеся ви за свій нарід? Подумайте!

А друга заповідь Божа каже: „Не взивай імени Господа Бога твого надармо!" І спитаю вас: Як ви Його вимовляєте? А скільки то з ваших уст вилітає огидних проклонів, що днини, що години? А за рік, скільки їх буде? Порахуй, чоловіче! Здоровий ти, — кленеш, болить тебе, — кленеш, зародить нива, — кленеш, не зародить, — кленеш, голодний, — кленеш, напєшся, — кленеш, змерз, — кленеш, зіпрів, — кленеш, сумний, — кленеш, веселий, — кленеш, вдаришся ліктем, — кленеш, не слухає конина, — кленеш, наступчеш терниву, — кленеш. Ціле твоє життя, то один прокляв. Ти себе сам прокляв, і душу, і тіло, і долю свою. А як ти нині скоро підносиш пальці до присяги. А може сам не присягаєш, то другі через тебе мусять присягати. Подумай, чоловіче!

Третя заповідь Божа наказує: „Памятай день святий святкувати!" А як ви святкуєте неділю і свято? А коли по хатах найбільше сварні і проклонів, як не у день святочний? Наче умисне сходяться тоді разом, щоби пекло творити. А коли по шинках і коршмах найбільше глітно, як не у день святочний? А коли ти перший раз сплямив свою честь проти VI заповіди, як не у день святочний? Коли грішна гулятика найбільше відходить, як не у свято? Коли найбільше грішних розмов, жартів, дотепів і соромніцьких пісень, як не в свято? Коли жінки найбільше одні одних обмовлять, очернять, як не у святочний день? Так, наче б той святочний день посвячений був не Богові, а дияволові. Ти сповідаєшся, що ти у святочний день патичок перетяв, що гній відкинув зі стайні, а чому не кажеш, скільки ти у святочний день фірманок обїхав, скільки ти міхів надвигався, скільки по чужих садах налазився, скільки по ріках і ставах за рибою намочився, скільки по лісах надерся за ягодою чи грибами, і домлина поїхав без потреби, і снопи привіз, хоч слоти не було, і теля жидові продав, — подумай, чоловіче! То не гріх?

Четверта заповідь Божа наказує: „Шануй і люби свого батька й матір, щоб тобі добре було, і щоб ти довго прожив на землі". Хочеш, щоби тобі добре поводилося, хочеш довго жити, шануй і люби свого батька й матір! А не будеш їх шанувати й любити, не буде тобі добре поводитися, і помреш скоро, не сподівано. Ой, нині дуже родичі нарікають і плачуть на своїх дітей. Але я спитаю вас, родичі. Бо ви теж були дітьми. А як ви поводилися зі своїми родичами? Чи слухали ви їх, чи чи вдячні їм були, що вивели вас між люди і майна придбали? Чи доглянули ви їх у старости? Чи похоронили, як годиться? Чи поминаєте їх душі по смерти? А може в декого з вас ще до нині живуть старенькі. Чи не заваджають вони вам десь у кутку? Чи не завертаєте очима, як даєте їм ложку страви? Чи прикликали ви коли лікаря у їх слабости? А може навіть священика не привезете до них, щоб вони хоч висповідалися? Чи не кажете їм „забирайся мені з хати, старий трупе!" Не плачуть на вас старенькі? Ой, памятайте, що так, як ви відноситеся до своїх родичів, так колись ваші діти будуть до вас відноситися, а може ще гірше. Автім чи ви вчите своїх дітей? Знає ваша дитина катихизм? Як ви їх виховуєте? Чи відмовляє ваша дитина молитви? Чи купили ви їй хоч одну якусь книжечку релігійну або католицьку газетку? Чи ходить ваша дитина до церкви, до св. Сповіди? Чи ви знаєте, де вона ходить вечорами, і що в кишенях вона тримає? Чи ви знаєте, з ким вона пристає, з ким говорить, з ким забавляється? Ой, гріх маєш батьку, мати, як ви занедбали свою дитину! Чи говорите ви це на

сповіди? Ой, колись на страшному суді будете відповідати! А слуги ваші? Це теж не худобина, але наче ваші прибрані діти. Ви за них відповідаєте так само, як за своїх дітей. Чи даєте їм хвилину відпочинку? Посилаєте їх до церкви? Навчили ви їх письма? Пояснили ви їм Божу науку? Доглянули ви їх у слабости? Чи остерегли ви їх перед неморальністю, зіпсуттям? Ой, як ні, маєте гріх! Сповідайтеся!

А пята заповідь каже: „Не убий." Чи, махнете ви рукою, кажучи: „Та кого я замордував?" Але чекай, брате! Чекай, сестро! А те, що ти витрачуєш гроші на горілку, а жінка, діти з голоду примирають, — чи це не убивство? А що з твого роду, затроєного горілкою, родяться діти тумани, сухітники, каліки — це не убивство? Ще гірше, бо мусять ціле життя мучитися. А що ти махорки накуриш в хаті і ціла твоя родина мусить в димі сидіти і димом дихати, чи це не вбивство? А чого люди хорують на очі, чого впадають в сухоти, як не через задушливу хату? А що ти не хочеш по мудрому господарювати, не хочеш читати, марнуєш свою батьківщину, тратиш гроші на непотрібні річи, і дітей пустиш з торбами, — це не убивство? А своїми бесідами, ділами і поведінкою, скільки ти згіршення дав молодим дітям? Чи це не убивство? Ще гірше, бо ти не лиш вбив їх тіло, але душу їх звихнув, забив. А ти, женщино що носила живий плід у своїому лоні, чи не радилася ти лихих бабів, чи не ходила до знахорок і акушерок, чи не ходила до несовісного лікаря на злочинну операцію? Чи здаєш собі справу з того, що ти доконала найстрашнішого злочичу, мордерства? Ти жінка, ти ніжна, ти любов, ти серце, ти мама. Якби тобі сказав, забий кота, забий пса, ти того не зробила би. Є жінка, що курки сама не заріже, бо має завразливе серце. А рідну дитину замордувати у свойому лоні, це не гріх? Це не морд? Чекай, жінко! Стане колись ця дитина перед Божим Трибуналом у день Страшного Суду, і перша свідчити буде проти тебе. Пальцем на тебе покаже, і скаже: „Дивись, Боже! Це та моя мама, що стратила мене у лоні, і небо перед мною замкнула!" Ой, брате, сестро! Добре рахуйте своє сумління!

А шеста Божа заповідь каже: „Не чужолож". Ой, яке тут багно гріха! І цей гріх ніби тайний, схований закритий темрявою ночі. Але не сховаєшся, чоловіче, перед Божим оком! Навіть і людське око тебе догляне, а як не догляне, то здогадається. Чи не бачили ви молоденького хлопця, а лице його вже вимучене, витончене, скіра лискуча, очі мутні, і погляд і голос храпливий, зрадливий? Чи не бачили ви молоденької дівчини, а краса її уже полиняла, очі запалі, і на чолі зморщка потягнулась, як у старої баби Що тих молодих людей поробила старими? Гріх проти VI заповіді! Вони жили проти природи, і ця природа перша на

них мститься. А зачервонілися молодим людям очі і болять, а зуби йому випадають, чому? Через гріх проти VI заповіди. Хто колись чував про дентистів? Обходилися люди, і зуби мали, а нині дентист не богато поможе? А в подружжах як? Хто чув коли про нерви? А нині чуєте: „Мій чоловік злісний, нервовий! Моя жінка не певна, нервова!" І спитаєте: „Люди! Хтож понищив ваші нерви?" А відповідь одна: Гріх проти VI заповіди! Бо ці люди живуть подружим життям, але збоченим, протиприродним, проти Божим. А скільки злочинів ти, жінко, натворила, розбиваючи своїм поглядом, словом і ділом подружу любов і святість твоїх сусідів? А скільки ти, чоловіче, злочинів натворив, нарушуючи супруже право ложа свого сусіда? Таж ти дві присяги зложив нараз: свою і його жінки. А волів би ти йому хату спалити, як мав ти розірвати його родинне життя і щастя, сплюгавити його супруже ложе і вірність, і збещестити його супруже право. Таж він через тебе уже до смерти не буде мати гідного, родинного життя. Як повернеш йому його кривду? А які ваші думки, які слова, які погляди? Розважте, мої дорогі браття і сестри!

А сема Божа заповідь наказує: „Не кради!" Але нині цю заповідь Божу заступила заповідь комуністична: „Що твоє, то й моє!" І в застрашаючий спосіб кинулося злодійство по наших селах і містечках. Люди ночі спокійно не можуть переспати. Бідніший каже: „Я мушу красти, бо я мушу жити!" А заможний каже: „Як другим можна красти, то й мені можна!" І всі крадуть. Одні одним зпід подушки вививають, фірами під комору заїзджають, і навіть боронитись годі, бо й трупом нинішній злодій положить тебе. Але я не хочу ображувати вашої парохії, щоб тут крадежі водились. Я хочу вірити, що тут ні одного нема такого, що виносив би міхи з чужої комори. Одначе я вас щось інакше спитаю: Як пасли ви свої коні, корови? Щоби ваша коровка літом через межу тільки по одній жмінці скубнула чужого збіжжя і скільки б це було? А ти тримав корівку на мотузку і дивився на це! Чи не переїхали ви возом через чужу ріллю, бо вам туди коротша дорога? А може ви були опікунами сиріток? Робили ви рахунки на їх майні? А може чуже поле уживали, чи справедлива це була спілка? А може ви були крамарем, або в проводі кооперативи, „Просвіти", каси „Ощадности", чи інших установах, як ви господарювали народним добром? Чи за вашої господарки були зиски, чи страти? А може ви були радним, писарем, присяжним, доглядачем, війтом чи солтисом у громаді, що ви придбали для тих, що вас вибрали? А може ви будували хату, купували поле і позичили у якогось бідака пару злотих. Тепер він вас упоминається звороту, а ви кажете: „Скарж мене! Тепер є таке право, що буду тобі по золотому платити на місяць!"

А як ви платили зарібникам, що у вас працювали? А що ви дали наємникам, що на вашому ґаздівстві стратили і силу, і здоровля, і свій вік? Подумайте, розрахуйтеся, і не забувайте за VII заповідь!

Восьма заповідь Божа наказує: „Не свідчи ложно на ближнього твого". Як ви орудували своїм язичком? А це дуже небезпечний інструмент. Це наче той сірничок, що може з цілого села зробити попелок. Не даром він у нас загороджений аж двома загородами. Перша брама це губи, а другий пліт, це зуби. А скільки ви ним обмовили людей, очорнили? Нераз невинного чоловіка вчепилися, і сухої нитки на нім не лишили. Скільки ви ним кривди людям вчинили, скільки родин поріжнили, скільки в біду другого загнали, хліба і заробітку позбавили, у тюрму засадили? Скільки неправди говорили, скільки фалшу і облуди, а може це й самого Бога на свідка взивали у просязі? Подумайте! Щоби тою правицею, що до гору підносили, не стягнули на себе помсти і прокляття!

А девята заповідь Божа наказує: „Не пожадай жени ближнього твого". Пануй над своїми змислами, пристрастями і пожаданнями! Не дивися, де не треба, не пожадай того, що є гріхом! Памятай, що хто лиш глянув з пожаданням на жену ближнього, той думкою уже згрішив.

Вкінці десята Божа заповідь наказує: „Не пожадай нічого того, що є ближнього твого". Чуже — святе! Тож пригадайте собі, чи не боліло вас коло серця, що сусідові нива зародила, а ваша ні? Чи не плеснули ви долоні, як в сусідів корова відійшла? Чи могли ви спокійно спати, як ваш сусід доробився? Чи не ходили ви вашого сусіду у слабости відвідати, але тільки тому, щоби подивитися, чи він ще довго потягне? Бо у кождому сусідові ви бачите свого найбільшого ворога, і хотіли б його позбутись. Чиж це не гріх? Чи з таких дрібних пожадань не родяться великі злочини? Бо ти все тримаєшся погляду, що: „як мені зле, то нехай усім буде зле". Подумайте, і сповідайтеся з того, щоби вас діявол не пхнув на лиху думку!

А тепер, мої Дорогі, ще й церковні заповіди розважте! Чи установлені свята святкували? Чи ви неділі і свята слухали Служби Божої побожно? Коли ви приходили на Службу Божу? Чи не тоді, як паламар уже свічки гасив? Де ви стояли? У церкві, чи за порогом, чи може аж під дзвіницею зівали і дрімали? Чи ви молилися і співали, чи може перешіптували лихе, і думали грішне? Чи чули ви, що на проповіди говорилося? А може ви вже кілька літ проповіди не чули? А на утрені були ви? А на вечірні? А може ви замість у церкві, та в шинку пересиділи, може десь на хатах, може на вулицях, на спортових грищах, а може до півночі у карти грали

за гроші, аж до бійки приходило? А зробили ви хоч одне якесь добре діло у неділю, чи свята?

А приказані пости постили? Може ще й підсміхнувся, тай жінку бив, зневажав за те, що не хотіла варити мясної страви? Може умисне в пятницю їв мясо, хоч у суботу і на пісну страву нестявало? А чи кожного року хоч раз коло Великодня сповідалися і причащалися? Може торік хто не сповідався? А може вже кілька літ не сповіданий, і з метрики християнин, а по правді живе як поганин. А може попередня сповідь не важна, бо зле відбув її, гріх затаїв, жалю не мав? А весіль і забав в заборонені часи не справляли ви? Може люди били поклони і „Претерпівий за нас страсти..." покаянно співали, а ти підскічної собі заспівав і пішов козачка? Бо ти не хочеш признати того, що є окремий час на забаву, а окремий час на працю, на науку, і на розвагу нашої душі. Бо ти не хочеш признати того, що кращу долю собі й цілому українському народові ми придбаємо не забавою, але наукою, просвітою, витревалою працею, гартом духа, силою волі і сталевим характером.

Вкінці чи не читали ви злих книжок і часописів? Добрих книжок і ґазет ви не читали, а грішну книжку таки читали. Всякі сектанти, комуністи і розпусники цілими стосами розкинули їх між нашим народом. І тобі ворог таку книжку чи ґазету підкинув. І ти сховався в куток, і тайком читав, ночі не спав. І прочитавши, ще й другому дав, і заохотив. І що сталося? З побожного християнина ти відразу став ворогом Христа. З українського націоналіста, ти зробився комуніст. 50, 70 літ ти ходив до церквв, уже волос на тобі посивів, аж нараз ти прочитав сектанську брошурку, і кажеш: „Аж тепер мені очі отворилися! Аж тепер я пізнав правдиву віру!" Вже над гробом трясешся, штудист, суботник, чи який інший сектант. Бачиш до чого допровадила тебе зла книжка і ґазета? Це отруя гадюки, що веде нашу молодь на розпусту, а старших розбиває, розєднює і різнить, щоби сварилися, ненавиділися, боролися між собою, і не мали часу тай сили двигнутись до спільних змагань за кращу нашу долю. Тож передумайте це все, мої Дорогі, зробіть собі добрий обрахунок совісти, щоби колись не було пізно!

А ще спитаю вас за гріхи головні. Чи не були ви горді? Усі ніщо, тільки я на першому місці. Чи мало є таких людей, що тільки думають про те, якби це показатися перед людьми. Заставитися, а поставитися. Це пуста гордість, і її виявляють люди найрадше у строях. Народної ноші вирікаються, і заводять моду. Ще й переганяються, ану хто ліпше, хто краще. А в дома біда, кусника хліба нема, батько, мати, сорочки на плечах не мають. Чиж не гріх?

Щож варта такий вистроєний молодик, коли він писати добре не вміє, читати не вміє, на розумній господарці не визнається? Щож варта така дівчина, що лиш строїтися знає, а не вміє навіть годящої страви зварити? Таж нині чоловік хоче господині. Щоби і зварити вміла і вишити, і випрати, і в посподарці порадити, і дітей виховувати, і між людьми мудре слово заговорити.

А дальше, чи не були лакомі, з такими очима, що геть цілий світ захланули б? Чи не жили нечистотою? чи не бавилися нечистим, чи не думали нечисте? Чи не були ви завистні, що хтось здоровий, а ти хорий, що комусь ліпше поводиться, а тобі гірше, що хтось живе праведно, свято, а ти вперто не покинешся гріха? Чи мали ви міру в їді і питтю? Чи може у вас одного дня все нараз, а другого дня ніщо? Чи не живете у гніві? Чи не маєте такої вдачі, що як хтось скаже вам слово, то ви йому сто? І розлоститеся, і зачервоніетеся, аж піна з уст скаче. Або може знову як заціпите губи, то день, два, а то й тиждень словечком не відізветеся, начеб оніміли. О, це теж погана вдача! А може гніваетеся зі сусідами, то перепросіться, бо інакше сповідь не важна. Не дивіться, хто винен, хто не винен, чи він старший, чи молодший, і хто кого має перший перепрошувати. Не його ви перепрошуєте, але Христа, бож до св. Тайн маєте приступити.

(Докінчення буде).

Рік XXXIII. Травень 1938 Ч. 5.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 12 зл. річно, півріч. 6·— зл., чвертьрічно 3·— зл. для Америка 2·50 доляри річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

о. Всеволод Дурбак

Літурґічний рух

I

Теперішнє життя Церкви пливе під знаком „акції". Католицька Акція та Літурґічна Акція [1]), це характеристичні риси життя Церкви останніх десятиліть. Характер обох цих Акцій можна коротко определити, як: поворот до традиції та усуспільнення Христових ідей. В останніх десятиліттях змоглася сильно протихристіянська пропаґанда, що в останніх часах прибрала форми зорґанізованої, явної, плянової протирелиґійної боротьби. Не поодинокі люди, ґрупи, чи кляси людей є ворожо наставлені до Христа, але цілі суспільности й держави переходять у протихристіянський табор. Тим ворожим течіям треба протиділати. Теперішні часи дуже нагадують перші віки християнства, коли Христос і його Церква мали проти себе цілий тодішній поганський світ, коли життя Церкви розвивалося в катакомбах. Але й тоді Церква вийшла переможно, а перемогла ворога єдністю життя, єдністю віри і єдністю терпіння. Всі вірні жили направду Христовим життям, а центром того християнського життя була Свята Літурґія [2]). За віру Христову терпіли не лише епископи й свя-

[1]) Про їх взаїмовідношення мова у дальших розділах

[2]) Літурґію беру тут у найширшім значінню, оскільки обіймає не лише Службу Божу, але й усі інші богослуження, обряди уділювання св. Тайн, церковні благословення й освячення, церковний рік, та все те, що з св. Дійствами звязане, отже й святі місця і святі річи. Так треба розуміти літурґію, коли мова про літурґічний рух.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

щеники, але й міряни. Мимо переслідувань Церква з кожним днем росла. Примір життя перших Християн був такий потягаючий, що поширенню Христової ідеї не міг перешкодити й терор. Апостолами християнства були всі вірні, що приміром свойого життя „заквашували бочку поганської муки" і в короткім часі зєднали для Христа цілий тодішній світ. Або, перекладаючи все сказане на новітню термінольогію, оружжам християнства в перших віках у борбі з поганським світом була Католицька Акція та Літургічний Рух. Лічургічне життя початкуючої Церкви робило вірних сильними та здатними до апостолування, до усуспільнювання Христових ідей. Вже Пліній [1]), сам поганин, пишучи до Траяна, каже, що одинока провина християн те, що „stato die, ante lucem", себто досвіта, раннім ранком, сходилися разом і піснями славили Христа-Бога. — Зачерез цю спільну молитву християни були непоборні: вони жили Христом і „єдиними усти і єдиним серцем" хвалили Бога в Тройці єдиного. Тимто й новітня Католицька Акція, що має на меті усуспільнити Христові ідеї при помочі світського апостольства, та Літургічний рух, що хоче зосередити все християнське життя в Літургії, це не щось нове, незнане: це лише поворот до традиції.

II

„Якщоб католики — не кажім: Церква — не були затратили змислу традиції, не булоб сьогодні треба зачинати їх літургічне виховання; не був би так широкий та глибокий модерністичний рух; не був би так поширений плиткий девоціонізм. Проти ворогів християнського духа двацятого віку, проти індивідуалізму, ляїцизму та модернізму не має ніякої, більш успішної зброї, як лише Літургія і то в площині традиції [2]). Так определює причини упадку літургічного духа на Западі, знаний італійський літургіст о. Л. Адріянополі.

„Колиб католики не були затратили змислу традиції". Тяжкі слова та, на жаль, правдиві. Разом з затраченням змислу традиції прийшов занепад літургічного духа, а тим самим остудження християнського життя в цілих суспільностях. Християнське життя стратило цей первісний чар, красу та той жар, що своїм теплом оживляв поганський світ. Зманіла сила відпорности, а до голосу зачали приходити таки в християнських суспільностях протирелігійні кличі, протихристіянські ідеї, аж вкінці прийшло до явного протирелігійного фронту. — Причина затрачення змислу традиції двояка.

[1]) Plinius, Ep. X. — 96, 7.
[2]) Sac. Luigi Adrianopoli: Pio X e il Movimento Liturgico; Vita e Pensiero, 1935, p. 394.

Перша, це схоластична діялєктика. Не є це позитивна причина, будьтоби золотий вік схоластики, чи конкретно кажучи схоластичні студії директно вплинули на затрачення змислу традиції та занепад літургічного духа в житті католиків. Це радше неґативна причина: схоластики були всеціло заабсорбовані систематичним, богословським оформленням християнської науки, тому більше уваги звертали на теоретичну, чим на практичну сторінку християнського життя. Духовні круги, особливше монаші згромадження всеціло були віддані дискусіям, а менше звертано увагу на духове, християнське вироблення вірних. З часом прийшла декаденція схоластичної ери, що більш-менш припадає на час гуманізму та ренесансу. У літургічному житті відбилась ця пересада теоризування ріжними скорочуваннями і змінами літургічних текстів та впроваджуванням всяких новостей. Дійшло вкінці до того, що майже кожна дієцезія на Заході мала поосібний обряд... а церкви пустіли. Те захоплення теорією а занедбання практичної сторінки християнського життя, а саме літургії та аскези, чимало вплинуло на те, що сейчас після схоластичної доби зачинають на заході ширитися єресі, а в житті самої Церкви зачинається доба ренесансу[1]). Друга причина це вплив лютеранського псевдосупернатуралізму. Обезголовлений протестантизм, не узнаючи ніякого авторитету в церковнім житті, а заразом заперечуючи видимість Церкви, льогічно мусів дійти до легковаження церковних обрядів, св. Тайн та святих дійств. Кожний чоловік має право пояснювати собі Святе Письмо на свій лад, тому й сам для себе є каноном — мірилом духового життя. Сама віра і то лише „fiducialis" вистарчає до спасення. Тим то й індивідуалізм у духовому житті, а в дальших консеквенціях сентименталізм та девоціонізм. Ця протестантська „аскеза" мала також деякий вплив на християнську аскезу католиків. Витворилося ложне поняття про ріжницю між літургічним та духовим життям та про вищість духового-індивідуального життя над збірним, літургічним життям[2]). Звідси й місце глибокого, освяченого довговічною традицією літургічного-духового життя заняв плиткий девоціонізм, що відбився не лише в житті одиниць, але також на церковнім письменстві, мистецтві, співі і т. п. Ще більше підупав літургічний дух та поширився девоціонізм під впливом сентименталізму Шляєрмахера та вкінці модернізму, що зводили релігійне життя до релігійного змислу, до сентименту. Дійшло вкінці до того, що у церквах зачали появлятися ріжні більші й менші, деколи під мистецьким оглядом зовсім безвартісні фігури Святих, що до них вірні мали особливішу девоцію;

[1]) У цім літургічнім хаосі зробив лад папа Сикст V., впроваджуючи один обряд, а в житті Церкви зробила лад „Reforma in capite et in membris", *зараз після лютеранської псевдореформи.*

[2]) Гл. Don Festugière: La Liturgie Catholique.

при тім декуди „примінювано в церквах засоби модерної техніки"; появлялись автомати: після вкинення жертви виходила з автомату статуя святого Антонія, або навіть Ісуса Христа і кланялась, буцімто дякуючи за жертву, або: після вкинення до скарбонки жертви на місії автоматично запалювалась лямпочка в авреолі св. Франціска; декуди (в Еспанії) появлялись час до часу балєти дітей, що танцюючи в церкві, наслідували танець Давида; зачерез брак орґаніста, впроваджувано декуди, переважно в Еспанії — катаринки, що покручувані корбою „відспівували" цілі богослуження. В життю духовім вводжувано нові, подекуди змістовоплитькі молитви на місце давних-віковічних. Словом — щораз більше зривано з традицією та затрачувано літурґічного духа. Слабло й немощіло християнське життя, а в міру того росли й дозрівали протирелігійні змагання. В тім, такім критичнім моменті Св. Отці-Римські Папи дали почин до реорґанізації християнського життя в площині Літурґічного Руху та Католицької Акції: носіями Христових ідей мають бути не лише епископи й священики, але також міряни (Світське Апостольство), а всі разом мають жити життям містичного Христа, життям Церкви, життям Літурґії. Не духове життя в площині девоції, але літурґічне життя в площині традиції.

III

Ісус Христос на землі живе і продовжує діло свойого Відкуплення в Церкві і через Церкву, що є його містичним тілом. Приналежність до Христової Церкви, бодай до її душі, є конечною прерогативою участі людей в плодах Відкуплення. Ісус Христос в особливший спосіб перебуває на землі під евхаристійними видами: Ісус Христос це Первосвященик в звершуванню Безкровної Жертви, заразом і Жертва. Це виказує визначно священичий характер перебування Христа на землі. Ісус Христос оснував на землі Церкву та неначе в депозиті передав їй не лише свою науку, але також і свою Жертву, Св. Тайни та молитву. Святі Тайни примінюють нам овочі Відкуплення та є наче промінюванням Христової Жертви, а молитва Церкви в імені Христа — прямо всемогуча. Церква продовжує діло Христа, а її місія, подібно як Христа, є визначно священича. Церква сповняє своє післанництво передусім при помочі актів культу, святих дійств та обрядів. Правда: Церква вчить і проповідує, заряджує і приказує, але те, що прямо осягає ціль її післанництва: славу Божу і освячення людей, це акти культу, св. дійства та обряди, або коротко кажучи: Літурґія, оскільки є „adoratrix Dei et sanctificatrix hominum". В Літурґії — серце і душа Церкви; в Літурґії — серце і душа Христа; в Літурґії джерела ласки та струї надприродного життя, що їх Христос полишив для людства.

Літургію можна определити так: „Літургія, це офіціяльний та публичний культ Церкви, яка згідно з волею Христа та в імені Христа сповнює його між людьми на славу Божу та для спасення душ“[1]). Офіціяльний та публичний культ у цілій своїй повноті та ширині: богослуження, св. Тайни, освячення і благословення, зі всіми своїми обрядами, церемоніями, співом, то є з цілим зовнішнім апаратом. Далекі від духа Церкви т. зв. „літургічні спіритуалісти і містики“, що в богослуженнях, особливше в евхаристійній богослужбі дошукуються лише „духа“, а легковажать собі обрядовий апарат. Служба Божа без обрядів, це душа без тіла, так як самі обряди це тіло без душі. Як з одної сторони беззмістовий є чистий формалізм та ритуалізм, відірваний від душі і неї внутрішньої сили, що є у церковних функціях, так з другої сторони нездоровий є цей літургічний „спіритуалізм та містицизм“, бо без тих обрядів душа Літургії неначе „завинена“ в церковні функції не може нам себе обявити, не може промовити до розуму і серця, не може дати нам життя, бодай у цілій повноті та натузі. Літургія з своєї натури є всеціло символічна: жертва-символ найвищої Божої власти, а нашого підданства; Св. Тайни-символи ласки; молитва — символ наших почувань, думок, афектів. „Хто хоче позбавити Літургію цього питомого їй символізму та зовнішніх її актів, той вбиває її, подібно, як вбиває чоловіка той, що позбавляє його тіла“ [2]). Літургія, зачерез свою символічність є ціла одуховлена та лучить у собі внутрішній та зовнішній культ Бога. Тимто ложний і далекий від духа Церкви є погляд про вищість „духового“ індивідуального життя над літургічним життям. Деякі експерти „духовости“ заперечують цю внутрішню та есенціональну лучність, яка заходить між літургічним та духовим життям, мовляв: обряди і молитва Церкви, це комплекс формальностей, а зачерез свою механічність, що є питома всяким здетермінованим і незмінним формам, холодний та шабльоновий; правдиве внутрішнє життя, що полягає на лучності з Христом, зачинається тоді, коли душа, залишена сама собі, відповідно до потреб та настрою хвилі, заглублюється в індивідуальній молитві, що є лучником між Христом і душею. Але цей абсолютний дуалізм між духовим та літургічним життям, так під оглядом догматичним, як як і психольогічним, є зовсім безосновний та ложний: життя, ця велика „virtus unificatrix“ перетоплює ті, на перший погляд такі ріжні елєменти, а саме літургічний та індивідуально-духовий в одно, буйне та цвитуче христіянське життя, життя христіянської збірноти, де одиниця живе життям цілости і всвоїй лучності зцілістю

[1]) D. E. M. Vismara, Natura del Movimento liturgico, Liturgia, II, 1934, p. 690.
[2]) E. Vismara. м. ц. ст. 691.

знаходить свою силу та життєвість. Тимто й індивідуальне духове життя одиниць знаходить свій вислів та силу в Літургії, що „всіми своїми силами старається розвинути в душах людей життя Христа, а розглянена у своїх психольогічних ефектах є автентичною методою, установленою Церквою для уподібнювання душ до Христа, що є нашою ціллю та ціллю Христа“ [1]). Звідси й літургічне життя, це постійне і щораз, в міру активної і формальної участі в Літургії, інтензивніше уподібнювання особистої духовості до духовості Церкви, висказаної в офіціяльних книгах її культу. Так поняте літургічне життя не лиш що не противиться індивідуальному, духовому життю, але його спомагає, надає йому напрям, оформлює його. Приватне духове життя вже не викривлюється в пересадний та безосновний девоціонізм, але маючи джерело й остою в літургії та лучність з духовістю цілої Церкви є неначе вицвітом, чи радше промінюванням духового життя Церкви, як одної, суцільної спільноти. Знаний, французький літургіст Grimand [2]), аналізуючи життя християнина, ось що говорить про важність Літургії для духового розвитку християнського життя: „Віра вказує нам цю святу гору, на яку ми маємо вийти; надія каже, що ми осягнемо вершок цеї гори; любов заохочує нас до дороги на цю гору і додає сили; Літургія — приготовляє нам стежку й улекшує хід на гору святости“. Літургія це автентична, Церквою установлена школа духового життя. Вона не лиш учить нас духовости, але й дає тим, що беруть в Літургії участь, принципи духовости та святости, а саме ласку через Св. Тайни та спомагає те духове життя молитвою, благословеннями й освяченнями, чого не дала й дати не може ніяка аскетична школа приватної девоції. Літургія, це постійний субстракт християнського життя, на якому основується і розвивається приватне духове життя поодиноких християн. При тім треба згадати визначно догматичний характер Літургії: усі правди віри за час літургічного-церковного року є заступлені в Літургії; в Літургії живе Христос і його св. Євангеліє; Літургія це найбільш популярний катихизм християнської науки. Тимто й теперішній Св. Отець Пій XI, в конституції: Divini cultus sanctitatem“ (грудень, 1928) каже: „Ministerium illud augustum et publicum cuius peculiare nomen est liturgia, quasi actio sacra est liturgia; per eam enim ad Deum vehimur eique coniungimur, fidem nostram testamur, nosque gravissimo ei obligamur officio ob accepta beneficia et auxilia, quibus perpetuo indigemus. Hinc intima quaedam necessitudo inter dogma er liturgiam

[1]) Don Festugiere, La Luturgie Catholique; цитую за о. Адріянополі: Vita e Pensiero, 1935, p. 182.

[2]) La Liturgie dans la vie chrétienne, у: Liturgia, Enciclopedie popu aire des connaisances liturgiques, Париж, Bloud et Gay, 1931, 955—9

sacram, itemque inter cultum christianum et populi sanctificationem".

Літургія це джерело правдирої побожности, учителька доґми, видимий узол невидимої єдности католицької віри та „дух і життя" індивідуальної духовости, побожности та святости вірних. Літургія, як сказав Папа Пій X. у „Motu prorio", це перше і незаступне (indispensabilis) джерело християнського духа".

(Продовження буде).

о. Др. Андрій Ісцак

Розвал Церкви на Радянщині

Православна Церква на Радянщині представляє нині образ цілковитого розбиття й упадку. Вона не тільки ослаблена зовнішнім переслідуванням безбожницького уряду, позбавлена права правної особи, замучена декретами про розділ Церкви від держави, про конфіскату церковних дібр і дорогоцінностей, засуджена на повільну смерть конституційним законом (арт. 4) і безбожницькою резолюцією конґресу рад з 1929 (18. V) про свободу реліґійного ісповідання і антирелігійної пропаґанди — вона і в своїм нутрі т. є у своїм єрархічнім устрою цілковито розбита большевиками. І про цей внутрішній розклад та про методи, яких ужили большевики до цього внутрішнього розбиття, хочу дещо сказати. Абстрагую тут від внутрішнього життя вірних, від їх морального рівня, їх богослуження і літурґічних практик — переповідатиму історію розбиття самої церковної верхівки та церковної орґанізації.

Історія внутрішнього роздору і сектанства повторювалася в російській Церкві з давен давна. Згадати хочби давних стригольників, жидовствуючих і доморослих раціоналістів XIV—XV в. Опісля реформа Нікона в пол. XVII в. (1654) спричинила роскол старообрядців, який мимо всяких репресій та спроб поєднання перетривав до наших часів. Вкінці централізація російської Церкви під св. Синодом і церковна урядовщина спричинила цілу масу ріжних сект, що намножилися головно в XIX столітті. Серед того всього російське православія потрафило ще заховати одноцільність науки і церковної дисципліни з деякими ухилами академій. Нинішнє російське православія затрачує щораз більше прикмети традиційности, опертої на Отцях Церкви і сімох вселенських соборах, а під большевицьким урядом воно так зійшло на бездоріжжа, що многі сумніваються, чи вразі упадку большевицької влади, воно могло би взагалі повернути в давній формі.

І

Перший всеросійській собор, який зачався по упадку царату зараз у серпні 1917 р., а скінчився в початках большевицької революції, обіцяв собі дуже богато. Він, визволений зпід синодального ярма, мав обновити церковне життя, приєднати раскольників і богато іншого доброго зробити. Але на нім виявилася така розбіжність думок, що ледви удалося втримати церковну єдність у формі відновленого московського патріярхату, якого представником став ярославльський митрополит Тихон Белявін. Ріжниці, які зарисувалися на першім всеросійськім соборі, були дуже поважні. Именно поступова партія домагалася радикальних реформ у церковнім життю: народоправства і соборного начала т. є участи світських людей в активнім заряді Церкви, права женитьби для епископів і дозволу для священиків вдівців другий раз женитися, реформи богослужень і ін. Тасама поступова партія була проти відновлення патріярхату, бо воно пригадувало папський імперіялізм. Собор мало що не розбився і ледви вийшов ціло, установляючи патріярхат. Однак невдоволення істнувало дальше і через те позиція нового патріярха Тихона була захитана. Тимчасом виринули несподівані трудноші із зовні. Ще продовжувалися соборові наради, як вибухла жовтнева большевицька революція, що з ціллю безпощадністю руйнувала дотеперішній державний устрій і приватну власність. Перший пастирський лист з дня 21. жовтня спрямував Тихон проти большевиків, де осудив переворот і назвав революцію зрадою вітчини. Наразі большевики не мали часу робити порахунків з Церквою. Вони боялися релігійної війни і з тактичних зглядів голосили, що Церква це для них другорядна справа, а тимчасом підготовляли закон про вивласнення церковних дібр, який проголошено 28. січня 1918 р. То були два тяжкі удари, які позбавляли православну Церкву всіх прав і підтинали її в корені. Наступила конфіската церковної нерухомости, що перейшла в руки радянських земських комітетів, а капітал, здепонований в банках на удержання православних шкіл, семинарів і добродійних заведень, — через удержавлення банків перейшов одним махом в большевицькі руки. Тихон запротестував проти того в пастирськім листі з дня 19. січня, де наказує вірним боронити церковного майна, а на большевиків кидає анатему та забороняє вірним усяких зносин з ними. Другий удар на православну Церкву в формі розділу Церкви від держави позбавив Церкву всякого впливу і значіння в радянській державі. Декрет, що складається з 12 параґрафів, забороняє релігійні зібрання, культ мощів, проповіди, а інші обрядові чинности унеможливлює або ограничує до minimum та піддає під надзір адміністраційних властей. Декрет викидає науку релігії зі шкіл та забороняє навіть приватно учити релігії

до 18 року життя. Парохіяльну систему декретом знесено, вільно тільки гуртуватися в релігійні товариства, які не є нічим з епископом звязані. Такі релігійні гуртки вибирають собі священика і підпадають законови про реєстрацію товариств. Релігійні гуртки позбавлені характеру правної особи, зн. їм не вільно нічого посідати ні набувати, навіть літурґічної утвари, хіба за осібною умовою з большевицьким урядом. Декрет витворив нестерпну ситуацію. З одної сторони викликав гостру опозицію духовенства і народу, який збирався на нічні богослуження, молився за жертви, що полягли в боротьбі з большевиками, а навіть утворено осібний відділ для охорони особи патріярха. З другої сторони єрархія і собор, який ще продовжував свої засідання, були змушені шукати посторонньої помочі, тимбільше що перший запал вірних погас немов соломяний вогонь. Тому єрархія і духовенство звертають свої, повні туги очі за помічю ґенералів Колчака, Юденіча, Денікіна, Врангля, попирають льокальні протибольшевицькі повстання та надіються при помочі Франції повернути на престол царя Миколу II, якому Тихон посилає до Екатеринбурга через епископа Гермоґена просфору і образ Божої Матері. Це напруження між Церквою і державою комплікує елементарна катастрофа, яка навістила радянщину літом 1921. То був голод. Він вибух з найбільшою силою на Поволжу, де обняв 23 ґуб. з 37,620.000 населення та спонукав патріярха і церковні круги до рятункової акції у формі грошевих збірок по церквах, а також віддачі злишніх церковних дорогоцінностей на річ голодуючих. Патріярх звернувся за помічю до римського Папи, архиепископа англіканської Церкви в Кентербері і Нюйорку та до патріярхів Сходу. Заскочені такими широкими розмірами ратункової акції зі сторони Церкви, большевики, зі страху перед утратою популярности, переняли ратункову акцію у свої руки, церковні збірки поконфіскували і зарядили декретом з дня 26. II. 1922 реквізицію всіх церковних дорогоцінностей. Патріярх був змушений знов протестувати та покликуватися в листі до народу на 73 канон апостольський, який заборонює навіть добровільно віддавати церковні річи, що безпосередно служать до богослужбового вжитку. А в другім листі до парохіяльного духовенства, який не появився друком, приказує патріярх спротивитися конфіскаті під загрозою церковних кар — відлучення на світських і зложення на духовних. В той спосіб дійшло до гострого конфлікту між світською і духовною владою, якого остаточним вислідом були численні арештування духовенства й вірних, процеси, засуди, розстріли, конфіската майна. Тільки в одній московській окрузі відбулося 231 процесів перед 55-ма революційними трибуналами, де засуджено 738 осіб. З тих розстріляно 44, інших засуджено на 2, 3, 5, і більше літ вязниці або на інші кари, сконфісковано 4 маєтки, не увільнено нікого. Сконфісковані дорогоцінности звезли

большевики до Кремлю та зложили у величезних салях „ружейной палати", щоби мати фонд на поширювання всесвітної революційної пропаганди. Значна часть церковних дорогоцінностей потонула в кишенях рядянських комісарів і достойників, голодуючі не мали жадного хісна. Так кінчиться перший період боротьби большевиків з Церквою, період революційний, по якім слідує дальший період систематичного переслідування.

II

Другий період зачинається увязненням патріярха Тихона в травні 1922 р. Він визначається систематичністю в боротьбі з Церквою та дещо відмінною методою боротьби. Систематичність лежить у тому, що церковні справи віддано під опікунчі крила третього відділу Г.П.У., який стало працює над способами руйнування церковного життя в большевії. Вправді спершу приділено церковні справи ще двом міністерствам: внутрішньому й справедливости, але то було тільки формально. Відмінна метода боротьби з Церквою лежить у тім, що большевики бажають змилити опінію заграниці, перед якою перечать факт переслідування і називають такі закиди фашистівською видумкою і безличною брехнею та покликуються на свою конституцію, яка запевнює всім свободу совісти[1]). Тому валять Церкву з нутра. Вони попирають живоцерковників і обновленців, яких нацьковують на себе, доки вони не розпадуться на дрібні групи, — а в тихонівській Церкві ставлять все нових кандидатів, усуваючи собі невигідних. Цеї методи ужили вони зараз в 1922 р. проти Тихона. За знаряд послужив поступовий епископ Антонін Грановський, який виступив під знаменем льояльности до большевицького уряду з закидами проти Тихона. Зараз по протесті Тихона проти грабунку церковних дорогоцінностей підшукав Антоніна президент радянської республики Калінін і на конференції, відбутій з ним на Кремлю 28. березня, втягнув його в члени Центр. Комітету помочі голодуючим. Вибір був влучний. Антонін Грановський взявся негайно за роботу і зредагував відозву, підписану дванайцятьма духовними, де мотивує конечність віддання церковних дорогоцінностей та ганить тих, що проти благословенства Тихона і петроградського митрополита Веняміна не хотіли віддати дорогоцінностей для голодуючих. Відозва ця наробила богато шуму в пресі. Коментовано її в той спосіб, що патріярх з малою горсткою своїх приклонників противиться волі цілого духовенства і всіх вірних. Підбадьорений Грановський вимірює безпосередній удар проти патріярха Тихона, висилаючи до нього письмо, де вияснює свою ролю як представника патріярха в Комісії для голодуючих, втягненого урядом, щоби в той

[1]) Літвінов у відповіді Рузвельтови 1923 р.

спосіб запобігти тертю і невдоволенню вірних. Головнож Антонін хотів би працювати над усуненням упередження серед вірних що до призначення сконфіскованих дорогоцінностей, тому взиває патріярха, щоби написав відозву до вірних та заохотив їх віддати церковні дорогоцінности без ніякого спротиву. Патріярх лишив Грановського без відповіди і викликав тим нову нагінку большевиків, які голосили, що православна Церква не поступає згідно з засадами християнського милосердя, тільки занимається політикою. Преса висмівала анатеми Тихона та домагалася на нього кари, а в замовлених дописах з краю містила облудні докази признання широких народніх мас за найгуманніший і найдоцільніший декрет про конфіскату церковних дорогоцінностей. Живоцерковники, які гуртувалися коло епископа Антоніна Грановського, домагалися в імени „живої церкви" скликання собору в цілі означення ролі патріярха Тихона і вилічення інших церковних болячок. Відозва до народу, в тім дусі зредагована, має підписи: еп. Антоніна, і свящ. Калиновського (Москва), протоєрея Введенського, Белкова і діякона Стадника (Петроград), Борисова і Бикова (Саратів), Русанова і Ледовського. Рівночасно ширив пробольшевицьку акцію проти Тихона парох гребнівської церкви в Москві, Калиновський, здецидований комуніст у священичій рясі, співробітник „Безбожника" і редактор новоосновано тижневика „Живая Церков". Він впровадив у своїй церкві о 9-тій год. вечером богослуження, на котрих виголошував похвальні пробольшевицькі проповіди. Маси цікавих приходили до церкви та нераз в очи серед проповіди протестували, називаючи Калиновського зрадником Церкви і жидівським наймитом, але те не перешкоджувало їм опісля співати разом побожні пісні і молитися. Прилюдна опінія, яку формували живоцерковники на спілку з большевиками, що обвинювали Тихона як морального справника кровавих заворушень вірних в Москві і Шуї звернених проти конфіскати церковних дорогоцінностей, спричинила інтернування Патріярха дня 6 травня 1922 у св. Троїцькім монастирі. Живоцерковники хотіли використати цей момент в цілі вимушення резигнації від патріярха. В ночі 12 травня зявилося у Тихона 5 людей: прот. Введенський, Красницький, Калиновський, Белков і діякон Стадник та домагалися уступлення патріярха і передання власти в руки найвищого церк. заряду. Делегація вичислила устами Красницького цілий ряд провин патріярха, починаючи від клятви на большевиків, киненої по причині конфіскати церковних дібр з початком 1919, а кінчаючи на кровавих ексцесах 1922 при нагоді конфіскати дорогоцінностей. Тих ексцесів наведено 1414, яких моральним виновником є патріярх. Не поминено закидів, що тихонівська Церква попирає контрреволюцію, що патріярх післав просфору б. цареві Миколі II та що в той спосіб тихонівська Церква цілковито скомпромітувалася. Патріярх мав по

короткій застанові підписати акт резиґнації, а свою власть до часу скликання собору передати в руки ярославського митрополита Аґатанґела. Таку вістку поширив большевицький комунікат. В дійсности Тихон не підписав жадного акту резиґнації, а передав живоцерковникам тільки акти синоду і ключі в ціли доручення їх Аґатанґелеви, якому кілька днів пізніше (16. V) осібним письмом передав свою власть, до часу нового собору з огляду на своє увязнення. Тимчасом шановна спілка зробила інакше. Большевики арештували Аґатанґела і внеможливили йому приїзд до Москви для обняття уряду, а живоцерковники утворили вже 29. травня свій „Найвищий Церковний Заряд" з еп. Антоніном на чолі. „Найвищий церк. Заряд" *проголошує себе у відозві до народу одиноким спадкоємником патріяршого Синоду* на підставі „угоди" з патріярхом Тихоном аж до часу створення властивого церковного заряду. Через те Тихон опускає своє місце осідку „Троїцький монастир", та переноситься з днем 19. травня до „донського монастиря". Яка була „угода" живоцерковників з Тихоном, довідуємось з листа митр. Аґатанґела, писаного 18. червня 1922 року. Аґатанґел говорить про обставини, що унеможливили йому приїзд до Москви в ціли обняття уряду та зазначує, що церковну власть обняли неуповажнені особи і тому їх діяльність безправна. До реформ, які вони проектують в справі догм, канонів і обрядів, щоби в той спосіб утворити якусь нову „живу церкву", ставиться Аґатанґел негативно. Щоправда деякі реформи богослужбової практики і обряду потрібні. Їх мав довершити незакінчений московський собор, однак до такої реформи покликаний тільки правильно скликаний собор. Тимчасом нехай православні епископи працюють, руководячися св. Письмом, канонами Церкви і власною совістю, а в сумнівних випадках можуть звертатися до нього. Вкінці напоминає Аґатанґел духовенство, щоби воно не улягало впливам реформаторів та щоби в тім напрямі поучувало вірних. В той спосіб наступив в російській Церкві перший розкол між тихонівцями і живоцерковниками. Небавом вийде на яв дальший розкол між самими живоцерковниками.

Тимчасом живоцерковники були в ласках уряду, хотяй недовго. Вони мають власний тижневик „Живая Церков", субвенціонований большевиками для пропаґанди реформи церковного устрою на рядянський немонархічний лад. Вони користають з гостинности іншого журналу „Наука і Релігія". Їм вільно уладжувати диспути з Тихонівцями для їх поборювання і пропаґування духа примирення з комуністами, що змагають до „усунення зла і осягнення дочасного щастя на землі". Головнож перли большевики до якнайскоршого скликання собору живоцерковників, який мав здійснити їх пляни та вилічити церковне життя через усунення шкідливих чинників з церковного орґанізму. Живоцерковники обіцяли ввести

через собор „реформу духа“, що йшов би по лінії льояльности супроти большевицького уряду. Однак замість собору скликано наразі зїзд поступового духовенства без реакційних елєментів т. є епископату і парохіяльних рад, з участю радянської влади. Сталося те за радою кн. Львова, бувшого прокуратора Синоду з часів Керенського, якого втягнено до праці в характері члена Найвищого церк. Заряду. Львов відсував термін скликання собору, щоби за той час позбутися реакційної і консервативної гнилі. Зїзд скликано на день 3. серпня 1922 р. з такою програмою: 1. Розгляд статуту Живої Церкви, що узнає революцію і III-тій інтернаціонал. 2. Усунення з Церкви реакційних елєментів та знесення безженности епископів. 3. Боротьба з контреволюційним елєментом в парохіяльних радах. 4. Справа жонатих епископів. 5. Справа надання епископських титулів благочинним і переміна благочиній в дієцезії. 6. Віддання церкви Хр. Спасителя (Москва) в руки обновленців. 7. Справа скликання майбутнього собору, але по усуненню реакційних елєментів і розповсюдненню новаторської ідеольогії.

Зїзд живоцерковників виявив немалі тертя більше і менше радикальних елєментів. Витворилися три партії. Менше радикальний Антоній Грановський відлучився від більше радикального Красницького і заложив т. зв. відродженську Церкву. Два місяці опісля (жовтень) відлучився від Красницького також Введенський, орґанізуючи „Союз общин древне апостольской Церкви“ в скороченню Содац. Мимо внутрішнього тертя переведено на засіданню найвищого церк. заряду 25. VIII. 1922 ухвалу в справі скликання собору на 18. лютого 1923 р., а скликано його 24 квітня того року як „Другий всерос. собор православної Церкви“ при участи 430 членів, в тім 67 епископів, а решта духовенства і сотки революційно настроєних світських представників. Як гості виступають і 4 епископи методисти з Ціріху, Копенгаґи і 2 делеґати паризькі.

Собор працював вірно ad maiorem gloriam большевицької політики, після програми заздалегідь приготованої большевиками і затвердженої урядом. Навіть соборовий регулямін був так уложений, що виключав всяку опозиційну думку. Для захования позорів вибрано предсідником собору епископа Антоніна та розділено реферати між самих лідерів живоцерковного руху — Введенського, Красницького, еп. Антоніна, протоєрея Діяконова й інших. Всі вони домагалися усунення Тихона за його вороже становище до радянського уряду та знесення патріярхату, як інституції монархічної. Собор ухвалив 10 резолюцій, з яких 5 відносяться до патріярха Тихона, якого деґрадовано і повернено в ляїкальний стан за відступство від влади і зраду Церкви, а патріярхат знесено, бо його не знала первісна Церква. Шеста резолюція впроваджує білий або жонатий епископат, сема дозволяє на друге подружжа священи-

ків вдівців, восьма забороняє фальшування мощів, девята касує монастирі, а на їх місце впроваджує християнсько-робітничі братства, десята переводить зміну церковного устрою в ціли ограничення „деспотизму“ епископів і здемократизовання та зматеріялізовання християнства. Також ухвалює ця резолюція свобідну інтерпретацію канонів і догм з виїмком св. Письма і науки Отців.

Як має виглядати новий церковний устрій, про це довідуємося з окремо ухваленого статуту, який уложено згідно з домаганням большевиків в ціли приспішення дезорґанізації церковного життя. Статут цей складається з 5 частей, які відносяться до організації власти начальної, дієцезальної, вікаріятів, деканатів і парохій. Власть патріяршу, митрополичу, епископську і деканську виконують ради. На місце патріярхату установляється Високу Церковну Раду (ВЦС), в якої склад входить 18 осіб духовних і світських, вибраних частинно на соборі, частинно на зїзді духовенства і на зібранню світських церковних громад. Дієцезальний заряд, що розтягає свою власть на одну губернію, складається з 5 осіб: митрополита, двох представників духовенства і двох світських людей, вибраних на 1 рік. Контрольним орґаном над діяцезальним зарядом є дієцезальні збори, які складаються з 2 делеґатів (одного духовного і одного світського) з кождого деканату даної дієцезії. Дієцезальні збори мають широку компетенцію рішати в справах віри, дисціпліни обрядів і християнського життя, вони вибирають епископа і членів дієцезального заряду.

Третя часть статуту відноситься до вікаріятів з епископом на чолі. Їх територія покривається з територією повіту. На чолі дієцезального заряду стоїть епископ і двох членів. До компетенції дієц. заряду належить обсаджування парохій і деканатів, затверджуваня церк. старостів. Епископи підлягають губерніяльному митрополитові, якого мають поминати в часі богослуженя.

Четверта часть статуту установляє деканальні ради по деканатах. До їх компетенції належить обнова церковного життя, боротьба з невірством і уладжения парохій та збирання добровільних датків на удержання церкви.

Вкінці пята часть статуту відноситься до парохіяльного устрою, який большевицький уряд розбив на релігійні групи декретом про релігійні стоваришення, проголошеним якраз перед собором. Тому собор у своїх актах не містить устави про парохіяльний устрій.

(Докінчення буде).

о. Василь Курилас

Кооперативні сади на ерекціональних ґрунтах.

Вже більше як пів року минуло від появи в „Ниві“ проєкту п. Миколи Данилевича про кооперативні сади на ерекціональних грунтах, — але заінтересування тою справою в пресі якось не видно. Загал духовенства живе в злиднях, які підривають крила, параліжують діяльність в організаціях церковних і народних, родять апатію, з кождим місяцем множаться вдови і сироти по священиках, полишені без всяких засобів до життя, — а ми, замість протиділати тому і, обговоривши плян, братися до діла, — лиш нарікаємо і чекаємо якогось чуда, або щоби хтось зробив щось для нас без нас, без нашої жертви. Кожна нова вдова чи сирота, це новий акт оскарження для нашого духовенства: „Пощо було женитися, як не вмієте, чи не хочете забезпечити нашої долі по вашій голові?!“

Для тої частини духовенства, що глибоко відчуває весь сором такого стану і відповідальність перед Богом за своїх найближчих, — „хто за домашних не дбає, гірший від недовірка“ — я хочу подати практичні завваги до проєкту п. Данилевича як також відповідь на заміти песимістів.

Кооперативні сади це новість у нас і тому, як кожда новість, таке недовіря викликує ця форма садової господарки. Однак на Вел. Україні ще перед війною були т. зв. артільні сади, де кільканайцять селян, що мали поруч себе положені ниви, обсаджували їх щепами і спільно провадили великий кооперативний сад.

В нас, після проєкту Данилевича, спілка, зложена з кільканайцятьох священиків одного деканату чи одного повіту, мусіла би підшукати священика, що має вкупі около 40 моргів грунту недалеко желізничої стації і те поле, в порозумінню з М. Ординаріятом винаймити під сад на 70 літ.

Більшу частину чиншу, який спілка платила би за поле, звернули б місцеві селяни, які обсівали би міжряддя між щепами, заки зійдуться коронами й о скільки не були б обсаджені аґрестом порічками, малинами. Вони також гноїли б поле, якщоб дати їм на 5 літ.

Де взяти щепів?

Коли б ішло уділовцям про поспіх, а менше про кошт, то можна б готові щепи спровадити з котроїть більшої нашої шкілки і тоді відразу приступити до заложення саду.

При більшім замовленню, 2—3000 щепів, можнаб узискати значний опуст і полекші в сплаті. Для 2 моргів саду треба б 180—200 зол. готівки.

Колиж би йшло про як найменший кошт, а на часі не залежалоб, то після згаданого проєкту треба би насамперед заложити одну велику 30 моргову шкілку для цілої АЕпархії. За 5 літ були би з тої шкілки безплатні або дуже дешеві щепи для всіх садів кооперативних на ерекціональних грунтах, о скільки уділовці що місяця давали б по 1 зол. на кошти ведення шкілки.

Я радив би не закладати такої шкілки, бо заложення і ведення такої шкілки це річ далеко трудніша якби кому здавалося (огорожа з дротяної сітки, ріголівка землі, погноєння 30 моргів, непевність доброти насіння, подвійне щеплення, мшиці, коріневий рак), — тай годі, щоби свідоміші й активніші одиниці чи деканати, чекали, аж знайдеться 500 священиків до шкілки. Ліпше, на мою думку, порозумітися з якоюсь вже істнуючою доброю шкілкою і там замовити т. зв. „очкованці", т. є. заочковані дички, а з них вже на місці в коопер. саді вправний садівник виведе корону. На 2 морги 150 штук по 50 сот. коштувало б ок. 75 зол. [1])

Хто зробив би плян такого саду, — хто виконав би той плян, провадив щепи, доглядав його?

Відповідаю: Спілка уділовців замовляє у фахівця плян, одобрює його на своїх сходинах, підшукує садівника-техніка, або посилає місцевого хлопця чи взагалі якогось місцевого чоловіка, що любить садівництво, на безплатну практику до якоїсь більшої шкілки. Цей практикант буде опісля садити щепи, вести корони, доглядати сад і т. д. за оплатою яких 50—100 зол. місячно (очевидно в літних місяцях). Час від часу приїздить агроном садівник, чи від АЕп. Маєткової Ради чи який инший, і дає фахові поради.

Добре є, колиб місцевий парох чи з найближчого сусідства також інтересувався заложеним спільним садом і час від часу заходив до нього.

Як мав би виглядати такий промисловий спілковий сад?

30 моргів самих зимових яблінок в 3—4 відмінах, морозовідпорних, що видержали зиму в 1928/29 році, як малинова, льондонська Онтерійо (держиться до весни), 10% запилювачів (кронсельське, Філіпса), 1/2—1 морга літних для Черча, Тернополя, Львова, 1/2 м. осінних, 1 морг грушок, 1/2 м. черешень, 1/2 м. вишень, 2—3 м. слив, трохи горіхів, осібно 2—3 морги карлового саду. Щепи низькопенні (корона 1 м., а навіть 60 цм. від землі), бо такі ліпше

[1]) Кажуть, що Державний Банк Рільний дає довгоречинцевий кредит на закладання більших садів. Ближчі відомости уділяє рільничий інспектор при повіт. Виділі.

родять, вітер менше ними колише, тай лекше коло них виконувати всяку роботу і збір овочів. Такі низькопенні сади є в Америці. Добре було би підібрати такі відміни, що корони пускають в гору, тоді галуззя не перешкаджає в роботі кіньми.

Проти вітрів, щоби не обтрясали овочів, де нема природної ослони (ліс, село, горб), конечно дати, особливо на Поділлю, ослону штучну у формі хочби 2 рядів смереки.

Для використання місця і щоби скорше мати користь зі саду, треба між деревами посадити порічки, агрест, — а осібно кватиру малин повторяючих (що 2 рази дороку родять).

Чи потрібно огорожі?

На мою думку до полевого саду не треба конче огорожі, хиба до кватири з карловими щепами. Вже 5 літ росте мій сад без огорожі — і на 350 щеп вкрали всього кілька штук, а заяці не ушкодили ані одної. Коли сад зачне родити, тоді сторож оден — другий заступить огорожу, — або за збір з одного року, проданий купцеви—садівникови, можна буде справити огорожу. Спілці однак з 10, 20 священиків не тяжко буде для більшого безпеченства дати дротяну сітку. Дешевше винесе, коли спілка купить дріт, по можности т. зв. „старший", зужитий, який часом продає Дирекція Почт, — і сама спеціяльною машинкою зробить собі сітку. Стовпці желізні, — або бетонові, бо дубові що 15 літ треба зміняти. На 2 морги саду в спілці випаде ок. 50 метрів сітки.

Як мала б виглядати така спілка під правним оглядом? Як кожда кооператива продукційна — на статутах Ревізійного Союза українських кооператив, відповідно примінена до потреб такого саду. Там були би виразно определені права й обовязки членів. Перший основний уділ міг би виносити нпр. 100 зол. (акція), а Загальні Збори ухвалювали б дальші додаткові уділи вміру розбудови і поширення підприємства (фабричка мармеляд, сушарня). Всі подібні деканальні чи повітові спілки були би злучені в Союз.

Якіж користи давав би такий кооперативний сад своїм членам? Чим ліпший такий сад від окремих садів по парохіях?

1. Не кождий парох має відповідне місце під сад коло дому, особливо під сад більший, промисловий, — а о такий головно ходить. В поли боїться садити щепи, хоч на Заході можна часто бачити полеві сади. В кооперативному саді кождий може найти для себе місце, хто лиш схоче.

2. Не кождий парох має відповідне знання, щоби міг самостійно заложити і вести парохіяльний сад. Я ще від семинарської лавки інтересуюся тою справою, маю до-

сить обширну садівничу літературу і періодичну пресу, — а мимо того роблю помилки. Тих помилок не було б, — або булоби їх далеко менше в Кооперативному саді, веденому фаховою силою.

3. Коли би навіть було знання, то не кожний має досить часу. Сад посадити то ще замало. Кілько то праці треба, щоби уформувати 3 поверхи корони, щоби не була ані за густа ані за рідка, — вести борбу зі шкідниками цілий рік через накладання ловчих перстенів, оприскування дерев, — деревця обкопувати, гноїти і т. д. Всі ті роботи будуть певніше і краще виконанні в кооперативному саді ніж в індивідуальному. Якраз весною, коли в саді коло щепів найбільше робот, тоді приходить Великодня Сповідь, весняні засіви.

4. Кошт заложення 2 моргів садів яко частини великого 40 моргового саду буде менший, ніж кошт заложення 2 моргів парохіяльного саду. І щепи менше коштують при закупні більшої скілкости і огорожі тим менше припаде на одного уділовця, чим більший сад і замість 20 сторожів до 20 парохіяльних садів вистарчить 2—3 сторожі до одного 40 моргового саду.

А вміру зменшення коштів збільшується чистий дохід.

5. Спілці 40 моргового саду лекше збути більшу скількість добірних овочів одного сорту, лекше постаратися о фаховця до сортування і паковання овочів, ніж поодинокому священикови.

6. Найважніше: непродані овочі (II сорт і відпадки, що марнуються в приватних садах) лекше зможе спілка переробити на мармеляди, повила, овочеві вина, оцет, на суш, — ніж це можливе поодинокому священикови. Повстали би фабрички перетворів овочів.

7. Немаловажне й те, що в тих садах і фабричках наші діти й сироти по священиках найдуть варттат праці.

Закиди.

1. „Але — скаже дехто — що буде, як священик, член тої спілки перенесеться на іншу парохію, або вмре?"

Відповідаю: Як перенесеться, то через те не тратить своїх прав до саду, який він заложив своїм уділом. З нової парохії може дальше інтересуватися садом, присилати свої уділи на сад, може приїхати на збори уділовців, чи передати свій голос заступникові, можуть йому на нову парохію присилати гроші з проданих продуктів саду відповідно до його пайки.

І власне тим стоїть вище уділовий сад від парохіяльного, що як священик перенесеться на другу дарохію, де нема саду, то звичайно пропадає його вклад у сад на тамтій парохії, — а цього нема при уділовім саді.

А як священик умре, то його права і обовязки унасліджує вдова з сиротами. Священик умирає спокійний, що уділом в саді краще забезпечив родину ніж Вдов.-сирот. фондом. Бо фонд: а) не дає нічого за життя священика ані йому ані його родині, хочби хто 40 чи 50 літ платив до фонду по 120 зол. річно, — а сад вже по кількох, кільканайцятьох літах дає дохід своїм основателям; б) по смерти священика фонд платить вдовам і сиротам по 15 зол. місячно, — з того має вдова провадити свою родину, вбрати і до шкіл посилати! — а сад через 50—60 літ давав би по 150, 200 або й більше місячно нашим вдовам і сиротам.

Як уділ на сад треба ще далі платити, — а вдова не має чим, то або відпродасть свій уділ-акцію іншому священикови, — а охочих до купна акції в готовому саді буде з часом більше як до купна акції в цукроварні „Поділля", або старі уділовці переймуть на себе її часть саду, — а їй звернуть вложені гроші.

2) „Але — завважуть інші песиміcти — на Поділлю сад „не піде", — може змерзнути, — злодії викопають щепи — обтрясуть овочі, — заяці обгризуть, — овочів буде багато і вони будуть дешеві як бараболя — не буде збуту — буде війна, — словом: т о в е л и к е р и з и к о".

Відповідаю з кінця:

Хто боїться ризика, най сидить тихо, най далі нарікає на „тяжкі часи", най далі ходить сам обдертий, — а дітей своїх по своїй смерти лишає в нужді. Такий „батько" дістане від Бога якраз таку саму похвалу, що й той слуга, що дістав від пана талант, але боявся ризика і талант закопав.

Ризизо є в кождій ділянці господарства, збіжжа може не вродитись, град, посуха знищить, — а однак люди сіють

Упередження, що на зимному Поділлю сад „не піде", належить до минувшини. Треба лиш підобрати морозовідпорні відміни і посадити штучну ослону проти вітрів зі смереки і т. п. Доказом є істнуючі вже на Поділлю гарні й великі сади навіть по парохіях.

Змерзнути сад може і змерзло богато садів в р. 1928-1929, — але така зима буває раз на 100 літ, — а й тоді не змерзли всі дерева. Якраз ота зима виявила кілька відмін, які навіть найбільші морози витримують.

Що до злодіїв, то най би вкрали 5% щеп чи овочів, то ще „щось" остане для священика уділовця. Я вже маю 5 літ сад, а пропало всього 4 чи 5 щеп, хоч я їх зовсім ані не пильную, ані не обгородив і можуть вкрасти скільки хочуть. А з кождим роком садовини по селах прибуває чимраз більше і овочі не будуть такою лакоминкою, як давніше.

Проти заяців забезпечують молоді щепи соломою, терниною, сосновими галузками, біленням вапном з домішкою жовчі, а найліпше дротяною сіткою, про яку вже згадано.

Що овочів буде за богато, і вони будуть дешеві і не буде збуту, то ті побоювання слушні, коли ходить о літні, маловартісні овочі, зле зривані, потовчені. На добрі зимові овочі є все збут запевнений, як не в Польщі, яка рікрічно спроаджує овочі з заграниці за міліони, — то в Швеції. А непродані, дрібніші овочі спілка переробить на мармеляди і т. п.

А що до війни, — то люди ставлять хати і чомусь не оглядаються на те, що війна може знов з димом хату пустити, як тому 20 літ. І до банку гроші несуть, хоч була девалюація.

3) Ще інші кажуть: „Сад потребує гноєння. Де взяти обірнику?" Відповідаю: зелені погної і штучні заступлять гній.

4) „Але на пожиток зі саду довго ждати".

Правда, що сад добре родить по яких 10 літах. Але трудно: великих діл не можна сотворити за один день.

Вже 10 літ тисне нас кріза. Колиб ми були зараз в р. 1928 взялися до того діла, ми вже нині збирали б овочі з наших садів.

Памятаймо, що садом маємо передовсім забезпечити долю наших рідних по нашій голові. І хоч ми самі може не дочекаємо часу, коли той сад вкриє всю землю, — а великі дерева рясним білим та рожевим квітом немов молоком облиються, — але наші діти того можуть дочекати і нас вдячно згадувати будуть, що ми самі бідили, на уділ літами складали, а вони тепер овочі їдять і місячну пенсію побирають.

Впрочім, як згадно, дохід з саду можна приспішити в той спосіб, що якусь частину саду засадиться карловими деревцями, щепленими на дусені або на райській. А такі щепи родять дуже скоро, нераз вже в третім році по засадженню, родять далеко обильніше і кращі овочі, ніж пенні дерева, хоч з другого боку не такі довговічні, частіше змерзаю ь, вимагають доброго забезпечення перед заяцями, стараннішого гноєння і обкопування.

Також агрест, порічки, малини починають скоро приносити дохід.

Я був зразу проти проєкту п. Данилевича, — а за індивідуальними садами. Тепер однак пишуся обома руками за проєктом п. Данилевича, — а хто хоче і може, нехай закладає собі окремий парохіяльний сад, чи то маєлий, аматорський, для власної приємности і потреби, чи навіть більший, промисловий. Одно другого не виключає, хоч спілковий мені більше подобається головно тим, що права до нього унасліджує родина.

Хто має інший, кращий проєкт матеріяльного піднесення нашого духовенства, прошу дуже, нехай подасть нам до відома.

А коли нема ліпшого, то чому безпідставно, легкодушно відкидати отсей п. Данилевича? Чому безнадійно махати рукою, мовляв „шкода роботи!" Отже „не тратити сил, а спускатися на дно?"

Чи це нас вирятує від нужди, як будемо далі такі пасивні як досі; як будемо лиш нарікати на біду, — або виглядати підмог з Ординаріяту?

Шукаймо самі доріг рятунку, а „хто шукає, той найде".

Одно певне, що без жертви нема нічого, без нашої власної жертви не здобудемо кращої долі. Ex nihilo nihil — в природнім порядку. Лучім наші слабі сили до великого діла, бо в єдности, в злуці, в кооперації сила. Потрафили ми зложити потрібний капітал на санаторію, на священичий дім, з яких далеко не всі будемо користати, — можемо що місяця рік за роком відкладати з нашої мізерної платні по 10 зол. на вдов.-сирот. фонд — чому би ми протягом 10 літ не сотворили великих садів з великою пасікою, де би кождий член мав своїх 1 чи 2 морги добре веденого саду і в той спосіб без клопоту, не відриваючися від своїх головних душпастирських обовязків, забезпечив би і своє матеріяльне положення, а по своїй смерти долю своєї родини, до чого має святий обовязок. Лиш більше зрозуміння для справи, а менше упередження, — більше віри в свої сили, та більше охоти, — а діло при Божій помочі піде і принесе користь не лиш нам та нашим родинам, — але й нашій Церкві та цілому народові.

Божі Гроби

Кілька вільних годин у Велику Пятницю, між виносом Плащаниці і Надгробною Утренню, постановили ми у двійку з товаришем використати на оглянення т. зв. Божих Гробів у львівських церквах. Метою нашою було не лиш зложити на мертвім Тілі Спасителя цілунок любови й щирого каяття, але й приглянутися способови урядження Плащаниці в поодиноких церквах.

Дощ, що через кілька днів лив майже безперестанно, перестав ще рано падати, так що вже винос Плащаниці відбувся по всіх церквах якслід. Тільки температура сильно обнизилася.

Та мимо того на деяких львівських вулицях панував замітно святочний настрій. Головно на вулицях Жовківській, Краківській, Ринку, Домініканській, Руській, Коперника, Ли-

чаківській, Зиблікевича, Міцкевича, пл. св. Юра, усюди там, де находяться наші церкви.

Простолюддя й інтелігенція, старші і молодь — усі ходять від церкви до церкви — відвідувати Божі Гроби. Ходять і ті, які через цілий майже рік до церкви мало показуються і літургічно-обрядовою структурою церковного року не дуже цікавляться. Ходять теж і ті, що хліба ради були змушені покинути свій обряд і до церкви тільки крадькома заходять; вони нині до Божого Гробу йдуть сміливо, бо ж і правдиві латинники йдуть до нашої Плащаниці.

Велика Пятниця розбуджує у всіх християн сильніші й ревніші релігійні почування. Перед їх очима стає в той день найвеличніша подія з історії людського роду — його відкуплення, довершене Сином Божим на Голгофті, відтворенням якого є Велика Пятниця з „Божим Гробом", з Христом помершим, зложеним у гріб „благообразним Іосифом".

Тому в той день усе, що живе, спішить до Божого Гробу, до Плащаниці.

Одні, щоби віддати поклін Спасителеви, щоби зложити поцілунок, а то й горячу слезу перепросьби й подяки, лишити на мертвім тілі Ісуса, що за наші гріхи умер і лежить у гробі. Наші богослуження страсного тижня, — і „Страсти" у Великий Четвер, і Часи та Вечірня Великої Пятниці з зворушливим обрядом винесення і положення Плащаниці — своїм глибоким і чудовим літургічно-музичним оформленням — створюють величню атмосферу Голгофти і тієї трагедії, що на ній розігралася, — та дають вірним змогу виявити свою любов до Христа як найкраще, як найповніше і як найсердечніше.

Тому й не дивно, що ці вірні не вдоволяються одною церквою, а відвідують усі, щоби у всіх зложити Христови — замісць пахучого мира — слези покути і щирої любови.

Другі знов ідуть до Божих Гробів більше з цікавости, для сензації. Не видно в них того святого, сумовитого й глибоко-побожного настрою, полученого з рисками покаяння, яке повинно родитися в серці кождого християнина над мертвим тілом Спасителя, але так і видно по них, що їх тягне до Божого Гробу не так сам зміст того гробу, як радше його зверхня форма, зверхній блеск, декоративно-театральний бік.

Таких християн є по більших містах, на жаль, дуже багато.

Може бути, що тут причиною є римо-католицькі костели, що їх і наші вірні в латинську Вел. Пятницю відвідують, а в яких Вел. Пятниця і звязані з нею Божі Гроби не мають того глибокого, сумовито-покаянного та боговійного настрою, що в нас. Латинський обряд такого настрою і такого глибокого відтворення Голгофти — як у нас —

створити не може. Скупі літургічно-обрядові засоби латинського Костела на те не позволяють. Тому він мусить звернути увагу на зверхню форму Божого Гробу і на ній зосередити увагу видців. Внаслідок того у латинських храмах Божі Гроби — це більше чи менше вдатна театральна, нерухома вистава. Декорації, світляні ефекти, повінь цвітів, жовнярські чи пластунські стійки, в глибині серед цвітів і світла Христове тіло (корпус), а десь на верху, звичайно на тлі якоїсь декорації, монстранція з Нсв. Евхаристією.

Ця театральність, до того непотрібно підкріплена ще виставленням живого Евхаристійного Христа, зовсім затирає враження смерти. Тому й не дивота, що вірні тільки з цікавости ходять відвідувати ті гроби, всі подивляють більше або менше вибагливу виставність Божого Гробу та йдуть до другого костела, цікаві, як там той гріб уладжений.

Так уладжені Божі Гроби ніяк не можуть створити глибокого й інтимно-зворушливого настрою вірних над гробом Христовим і не в силі витиснути ні одної слези з очей тих, що його відвідують. Бо форма ніколи не заступить змісту.

Тому з кругів польського духовенства підносяться вже нині на сторінках преси голоси, що виступають проти такої театральности.

Зате в нас навпаки: у нас не форма, а зміст, ідея Вел. Пятниці на першому пляні. Вірні, що беруть участь у богослуженнях Великої Пятниці, розуміють її зміст і наливаються святими почуваннями. Бо ці богослуження малюють їм величньо-жахливу картину Голгофти, ніжну й зворушливу хвилю зложення Христа до гробу та плач відкупленого людського роду над мертвим тілом свого Відкупителя, — а для піддержання їх святих почувань вистарчає сама Плащаниця, положена серед церкви для прилюдного почитання, без ніяких театрально-декоративних акцесорій.

І тому дуже вразила мене неграмотна під цим оглядом замітка „Діла“ з 28. квітня ц. р. п. з. „Великдень у Львові“, у якій воно робить просто закид львівському духовенству за те, що, мовляв, „з виїмком Успенської Церкви і Св. Духа — на жаль — Божі Гроби в інших львівських церквах лишали багато до побажання та не витримували ніякого порівнання з Божими гробами по львівських костелах“. Автор тієї замітки, видно, не має найменшого поняття ні про саму ідею нашої Плащаниці, ані теж про різницю літургічно-обрядового стилю грецької Церкви і латинського Костела. Він, як і — на жаль — майже вся наша інтелігенція не буває мабуть на ніяких наших богослуженнях (за виїмком хіба читаної Сл. Божої), навіть на чу-

дових богослуженнях Страсного тижня ні, не входить у зміст цих богослужень, не розуміє їх залізної льогіки, полученої з нечуваною красою вислову й мельодії — одним словом він далекий від свого обряду, він духом вже латинник, а тільки по формі ще греко-католик. Тому й не диво, що він бажає собі, щоби по наших церквах при Божих Гробах запанувала така театральна декоративність, що і в костелах, заслонюючи собою весь зміст Вел. Пятниці з її Плащаницею.

На жаль, до цього викривлення поглядів наших вірних на Плащаницю довели почасти й ми — духовенство. Ми, йдучи за колись так дуже поширеною в нас психозою — приймати з латинського обряду, без розбору й застанови, все, що тільки могло нас до того обряду наблизити (ми через те мали ніби ставати кращими католиками), а залишати й занедбувати наше, міняти дорогоцінні жемчуги на дешевеньке шкло, — і під оглядом Плащаниці (Божих Гробів) немало провинилися. Може не так ми — сучасники, щоби не зробити кому кривди, як радше зробили це наші попередники, а ми всі винуваті хіба остільки, що не маємо відваги усунути з наших церков все чуже, а привернути своє. Чекаємо, аж чужинці, принявши наш обряд, навчать нас цінити й шанувати своє.

Тому авторови згаданої замітки в „Ділі" не дивуюся. Які погляди на наш обряд йому вщеплено, такі він і має.

Не дивуюся також і тим масам вірних, що у Вел. Пятницю шукають сензації при Божих Гробах.

А дивуюся парохам наших міських церков, що так основно затратили розуміння свого обряду та його окремого літургічно-богослужбового стилю, і дальше консервують, а то й розбудовують по наших церквах чужі латинські обрядові форми та заслонюють ними увесь зміст і всю чудову символіку нашої Плащаниці, через що її ідея виходить поломаною і викривленою.

Та даймо голос фактам.

Зачали ми оглядини від церкви **Успення** Прсв. Богородиці, найкращого під архітектонічним оглядом львівського храму. При вході до церкви маса жебраків та кольпортери нашої преси (!). Церква майже порожня, бо Плащаниця лежить у Трьохсвятительський каплиці. Ідея уряджувати Божий Гріб в маленькій і тісній каплиці замість у просторому храмі — не надто щаслива. Плащаниця в Успенській церкві дістала перед кількома роками мистецький сценарій, кисти арт. Дядинюка, що в кількох іконах, змонтованих у півколо, зображує Христові страсти. Іконне півколо освічене яскраво електрикою. Нема стушованих тонів, нема того сутінку, який конечний є для піддержання болю і смутку Вел. Пятниці, навіть ікони, що зображують страсти, якісь дуже ясні, аж

ніби радісні, так що цей мистецький, декоративний сценарій не робить того враження, якого ми надіялись.

У тому півколі лежить Плащаниця. Як вона виглядає, ми не бачили, бо мала каплиця була так набита людьми, що годі було й думати про те, щоби дістатися до Плащаниці. Людську масу треба б спрямувати одним боком до Плащаниці, а відвести її від неї другим боком або на церкву, або дверми на церковне подвіря. Наша молодь мусіла б, як колись пластуни, взяти на себе ролю впорядчиків не тільки тут, але взагалі у всіх більших львівських церквах.

Над іконною декорацією, на престолі, виставлені Нсв. Тайни в дароносиці.

На майбутнє радили б ми управі церкви не ховатися з Божим Гробом до каплиці, але урядити його таки в церкві, в місці, приписанім обрядом, а це вийде на більшу користь і церкві і вірним.

На Божім Гробі в Успенській церкві бачимо змагання — дати щось більше, ніж саму Плащаницю, а те „щось більше" одягнути в таку форму, яка бодай частинно відповідає вимогам нашого обрядового стилю.

З церкви Успення Прсв. Богородиці пішли ми до другої церкви середмістя — **Преображення** Госп., найбільшого й обрядово найстильовішого львівського храму. Велика святиня повна людей, головно її права нава виповнена щільно людьми, бо там, перед престолом Спасителя збудовано Божий Гріб. Давніше цей гріб будовано, як обряд каже, по середині церкви, але тому, що з причини великого стиску людей, все була небезпека його завалення (великі розміри церкви не давали змоги оперти його на якихсь стовпах чи барієрах), тому в останніх роках уряджують його у бічній наві. Доступ вірних до Плащаниці управильнений при помочі желізної барієри, так що стиску й замішання немає. Стаємо в чергу і доволі скоро дістаємося до Плащаниці. Плащаниця шовкова, з золотом гаптованими словами тропаря довкола, прикрита прозорою целюльоїдовою рамою. Христос змальований шабльоново й не дуже мистецьким почерком. Коло Плащаниці, з боків, лаврові кущі, за нею море світла і цвітів, а на кивоті престола дароносиця з Нсв. Тайнами, закрита прозорим серпанком.

Христос, зложений до гробу, викликує в душі глибоку, повну щирої любови й покаяння, реакцію. Трохи забогато світла і цвітів, як би не те, настрій був би куди глибший і зворушливіший. На майбутнє належало б вікна у цій наві щільно позаслонювати, а електричне світло погасити, бо вповні вистарчає світло воскове.

Завеликі світляні ефекти завжди псують увесь зміст і змисл Плащаниці.

Пригадую собі свої хлопячі літа і вбогу, невибагливо

устатковану церкву на селі та Плащаницю в ній. Положена серед церкви, без зайвих прикрас, серед тишини, насиченої шепотом щирих молитов і шорохом людських істот, що на колінах, з найбільшою покорою й говінням зближаються до неї, щоби зложити на мертвім тілі Христовім цілунок, а то й зросити її горячою слезою каяття, любови і вдячности за пролиту для нашого спасення кров.

І той образ Плащаниці та тієї зворушливої атмосфери довкруги неї залишився у мені аж досі. Не затерли його й виставно і вибагливо уряджувані Божі Гроби по львівських церквах і нічого більше не бажав би я собі над те, щоби також й у Львові можна було створити таку глибокоповажну і боговійну атмосферу при Плащаниці.

З церкви Преображення Госп. йдемо до найближчої — церкви св. **Отця Николая** при Жовківський вулиці. Це найстарша наша церква у Львові, ще з княжих часів. Фреск над входовими дверми, роботи покійних — інж. Пещанського і проф. Холодного, щось ніби полиняв трохи.

Плащаниця у церкві уладжена проти приписів нашого обряду. У бічній (лівій) наві поміщені Нсв. Тайни і ціла дешево-театральна декорація, що має представити ніби Божий Гріб. На долівці серед цвітів лежить мертвий Христос (різьблена фігура, зовсім як у латинських костелах), а перед тим усім, доволі висунена на церкву, Плащаниця, біля якої — наче римські жовнярі — засіли дві жінки коло тац на гроші. Тіло Христове на Плащаниці звернене — проти приписів обряду — ногами до іконостасу.

Вражіння фатальне!

Комбінація латинського й нашого обряду — незугарна й нічим не виправдана, та навіть нагани гідна! Два мертві тіла Христові: одно змальоване (Плащаниця), а друге різьблене (латинський корпус). Чому не урядити Плащаниці після приписів обряду, серед церкви, без зайвого декоративного хламу з нужденними й миршавими корчами олєандру чи чого іншого?! Та ж обряд Плащаниці не вистава цвітів і не театр.

В найближчій церкві **св. Онуфрія,** ідеально положеній, гарно і чисто вдержаній, з богатим і стилевим іконостасом і такими ж стильовими іконниками при передніх філярах (св. Василій Вел. і св. Йосафат) — комбінація латинського і нашого обряду не менша.

Плащаниця положена на тетраподі, закрита густою, ледви прозорою орґантиною, без ніяких прикрас і світла. Зате у царських вратах уставлений Божий Гріб, в низу якого, серед цвітів, лежить другий Христос (як і в попередній церкві). Та центральною точкою є Найсв. Тайни, виставлені на престолі в монстранції, освічені десятками яскравих, елєктричних жарівок.

Побожне жіноцтво, бо їх ми в церкві найбільше застали, не дуже то й звертає увагу на Плащаницю, а пре-ться перед престол, перегороджений маркованим Божим Гробом, і адорує. Плащаниці не видить, а монстранція з Пресв. Евхаристією аж тягне до себе яскравим свілом — і тому всі спішать туди.

Скаже дехто, що адорація Нсв. Евхаристії не гріх. Певно, що не гріх, а навіть річ дуже свята й побажана. Але яке тут (не тільки тут, а по всіх львівських церквах) основне незрозуміння ідеї Вел. Пятниці з її Плащаницею! Нема тут ніякого враження смерти Спасителя, а видно тільки живого Евхаристійного Христа, якого можна бачити в кожду першу пятницю і неділю місяця. Яка ж тоді ріжниця між тими днями і Вел. Пятницею?!

Звідти йдемо до церкви св. **св. Пятниць** за желізничою рампою. Невеличка церковця з гарною вежою, наче оборонна башта — на, колись майже чисто українським Жовківським передмістю, також чудово серед старезних дерев положена.

В нутрі церковця маленька і темна, бо вікна заслонені (одно, що витворює якийсь глибший настрій), з найкращим у Львові, а може й у цілій Галичині іконостасом. Камяна долівка вимагає негайного ремонту, бо на тих вовчих долах можна собі ноги повикручувати.

Божий Гріб уладжений і тут на латинський зразок. Перед іконостасом на тетраподі Плащаниця, біля якої стоїть „на позір" двох юнаків як почесна сторожа. В царських дверах збудований крім цього ще Божий Гріб, у верхній частині якого, на престолі, Нсв. Тайни (в пушці), а внизу серед цвітів другий Христос (гіпсовий корпус, як у двох попередніх церквах).

Оглянувши церкви на лінії: вулиця Жовківська—середмістя, поїхали ми трамваєм до церкви **св. Петра і Павла** на Личаківській вулиці. Церква збудована досить нефортунно, бо лежить багато нижче, чим вулиця, так що вона мало замітна, навіть з близька.

Божий Гріб збудований і тут, як у трьох попередніх, хіба з тією ріжницею, що тіло Христове внизу, серед цвітів, не різьблене, а мальоване. Перед Плащаницею на землі якісь деревляні рами, обліплені горючими свічками, що наповняють невеличку церкву димом і чадом. Серед церкви читає чтець Діяння Апостольські, що вперше у нашій мандрівці стрічаємо.

В маленькій церковці **Непорочного Зачаття** Пр. Д. М. при вул. Зиблікевича Божий Гріб у бічній правій наві нічим незамітний та уряджений в противенстві до чотирьох попередніх церков, — не на латинський зразок. Плащаниця нова і гарно змальована.

Звідси йдемо у відвідини до останньої церкви, нами наміченої, себто до церкви **Св. Духа** при Духовній Семи-

нарії. З відвідин катедри св. Юра резигнуємо; бо там тепер переводиться мальовання, всюди деревляне руштування, так що й уряджения Божого Гробу мусить бути хіба провізоричне.

Божий Гріб у церкві Св. Духа має від давна свою славу у Львові. Хоч у ньому найбільше театральности, то все таки робить він гарне й глибоке враження та відтворює настрій Вел. Пятниці майже уповні. Перш за все церква темна (вікна прислонені), так що багата декоративна сторінка не виступає так яскраво, але є більше схована. Серед скал, крізь щілини яких виглядають Нсв. Тайни в монстранції, лежить дорогоцінна Плащаниця. Над скалистим гробом гарна, мистецька декорація, що зображує Голгофту з трьома хрестами і розложене у її підніжжа святе місто Єрусалим. Десь за скалами питомці Семинарії читають, чергуючись, Апостольські Діяння.

На церкві, хоч люди приходять масами, нема ніякого стиску, бо всі йдуть цілувати Плащаницю попід бічні стіни лівим боком, а вертаються правим.

У церкві тиша і глибокий молитовний настрій огортає всіх.

На хорах зачали співати страсні псальми, цей традиційний мистецький концерт студентів богословії у Велику Пятницю, — знак, що до Надгробної Утренні вже недалеко, — і ми, повні вражінь, вернулися домів.

* * *

Наша мандрівка по Божих гробах дала нам змогу поробити цікаві спостереження й висновки.

Перш за все ствердили ми, що по всіх церквах є у Вел. Пятницю виставлені Найсв. Тайни, а в деяких ще й тенденція зробити їх, а не Плащаницю, центральною точкою. Це, розуміється, противиться ідеї Вел. Пятниці, яка ставить нам перед очі не живе, а мертве тіло Ісуса Христа, замучене, прибите на хрест і зложене до гробу — як жертву примирення між Богом і людьми. Як у богослуженнях Вел. Пятниці, так теж і в уряджуванню Божих Гробів повинен бути момент смерти Іс. Христа (тілом) дуже сильно підкреслений, а святий жах кривавої Голгофти повинен усім приявним уділятися. Колиж при Божих гробах будуть виставлені Нсв. Тайни, себто живий Христос, тоді цей зворушливий образ смерти Спасителя усувається на другий плян, або й цілком затирається. Супроти цього перестанемо дивуватись, коли побачимо, що деякі наші вірні злегковажать собі саму Плащаницю, як щось менше вартне чи менше важне, а всю свою увагу спрямують до Нсв. Тайн з живим Тілом Христовим.

І тому ніде в католицькій Церкві (так у латинській як і грецькій), з виїмком хіба б. Австрії і сучасної Польщі, нема

звичаю виставляти при Божих Гробах Нсв. Тайни, навпаки, на той час Нсв. Тайни забирають декуди (нпр. в Римі) з престола і переносять або до якоїсь бічної каплиці, або й до захристії. Навіть у польському костелі в Римі не виставляються Нсв. Тайни, щоби достосуватися до римського звичаю, а тільки в нашій українській церкві св. Сергія і Вакха Нсв. Тайни виставляються. Одна Римлянка запитала раз у Вел. Пятницю нашого священика, вказуючи на Нсв. Тайни: Che cosa e? — Gesú — відповів їй священик. — Gesú e mort! — сказала пані.

Друге, що нас вразило і що негайно повинно бути усунене, це подвійний Божий Гріб у деяких львівських церквах (не знаємо, чи й на провінції є де така дивовижа)— один грецький (Плащаниця), а другий латинський (корпус Христа). Це такий абсурд і така нельогічність, що треба тільки дивуватись, як могла така дивовижа аж досі у наших церквах вдержатися.

Третє, що разить при Плащаниці, це за великі світляні й декоративні ефекти та задалеко посунена театральність. Це призвичаює вірних шукати у Божих гробах тільки форми, сензації, чи естетичної насолоди, відвідування церков у Вел. Пятницю перемінюються у приємні проходи, зате вони ніколи не будуть всилі спонукати християнина клякнути розкаянно на коліна перед мертвим тілом Спасителя, ані ніколи не витиснуть з його очей щирої слези жалю і любови. При виставній декоративности Божих Гробів виключена всяка глибша контемпляція і всякі містичні переживання.

—о—

Вглибитися у величню містерію Вел. Пятниці та дійти до належнього розуміння її ідеї і вияснити це нашим вірним— це найближче наше завдання на літургічно-аскетичнім відтинку нашої душпастирської праці. *Observator.*

50-ліття душпастирської і громадянської праці

Рудеччина разом з Комарнянщиною може повеличатися рідким ювилеєм. Недавно, бо осінню минулого року, обходив о. Степан Онишкевич, парох Купнович, рудецького повіту своє родинне свято, а саме 50-ліття своєї діяльної праці як душпастир, громадянин і політик.

О. Степан родився в р. 1861 з міщанських родичів в Угнові. Народню школу покінчив в Угнові й Белзі, — гімназійні студії в академічній гімназії у Львові, богословські на університеті у Львові й Перемишлі, де в р. 1887 був висвячений у пресвитери. Вже як ученик академічної гімназії, а відтак як студент богословії на університеті, багато читаючи, знав добре українське письменство і ставши сві-

домим Українцем — почав біля себе гуртувати молодь. Коли в р. 1885 прийшов на IV. рік до Духовної Семинарії в Перемишлі, заінтересувався національним життям Перемишля сходячись поза Дух. Семинарією з спосібнішими гімназійними учениками. Приглянувшись тодішньому життю старих Українців Перемишля та їхній праці, весною 1886 р. написав лист до тодішного голови Нар. Руської Ради Ю. Романчука, в якім представив всю народню мізерію Перемишля. Цей лист наробив великого розголосу, бо замісць піти до рук проф. Ю. Романчука, зайшов до членів Руської Ради, тоді „твердих". За той лист Степан мав бути усунений з Духовної Семинарії, однак завдяки тод. ректорові семинарії о. Миронови Подолинському його полишено і внедовзі висвячено. Перша його посада це Літиня, дрогобицького деканату — де сходився з Іваном Франком, оповідаючи відтак цікаві фрагменти з його життя. По році пішов до Яструбич, сокальського деканату, де перевів правибори в користь канд. на посла А. Вахнянина до Державної Ради у Відні. В р. 1892 перенесено його на сотрудництво до Ременова, де як невтомний працівник прродовжував свою душпастирсько-громадянську працю між парохіянами.

В р. 1894 прийшов як парох до Хишевич, рудецького повіту. По короткім побуті оснував читальню „Просвіти". Хоч люди недовірчиво відносились не тільки до цеї читальні, але і до його праці, — о. Степан, як випробуваний робітник на освітнім полі — доконав того, що в недовзі повстає крамниця, шпихлір, каса Райфайзена, Сокіл, молочарня, кошикарська школа, торфова спілка, а накінець величне діло (унікат в тім часі) переведення комасації грунтів в гром. Хишевичі. Всі ті установи під проводом о. Степана гарно розвивалися, а лучі цеї світлої його праці промінювали на сусідні села. Відтак побудував величаву мурована церкву, заложено 4 клясову, народню школу, на що побудовано під проводом о. Степана додатково будинок на 2 кляси. Збудував з початку деревляний, а відтак мурований дім читальні „Просвіти".

Та освітно-культурна діяльність не тільки торкалася парохії о. Степана. Як непосидюча і працювита людина зумів погодити обовязки священика з обовязками освітно-культурними. Нераз по скінченій Вечірні о 3 год. о. Степан своїми кіньми виїжджає до сусідних сіл, — закладає читальні „Просвіти" чи інші суспільні установи. Не забуває про політичні організації і в р. 1900 його заходом повстає в Рудках Рудецька Руська Рада. Не маючи під руками інтелігенції до праці — змушений був шукати її між селянами, не тільки у своїй парохії, але також по сусідник селах, а головно в Комарянщині з приходом о. В. Петрика до Комарна. Під проводом о. Степана починається національно-

політична праця. Не дивно, що противники називали тих працівників „онишкевичівцями". Рільні страйки, переведені в Рудеччині в рр. 1902—1904 нар. дем. партією з користю не тільки для українських, але і польських селян — відбулися також не без участи о. Степана.

Роки 1905 і 1906 це роки великого вічевого руху за зміною виборчої ординації до парляменту у Відні. Віча, в яких кількість доходила до 15.000 учасників, відбувались під проводом нац. робітника, о. Степана. Ця невпинна і муравлина праця в повіті на всіх ділянках нашого національного життя видвигнула в р. 1907 його кандидатуру на посла до австр. парляменту у Відні. Як був він люблений і поважаний у рудецькім повіті, виявилось при самих виборах, в яких вийшов такою величезною більшістю голосів, що кандидати меншости (Поляки) мусіли дійти до тіснішого вибору. В часі виборчої акції, як добрий бесідник, робив по 2 віча денно, — а як селяни бажали його мати послом, про те свідчить факт, що самі безкорисно працювали і складали добровільні жертви на цю акцію. В р. 1911 однодумці о. Степана нагороджують його знов своїм довірям і вибирають його вдруге послом до віденського парляменту.

В р. 1913 переходить на парохію Купновичі — де живе до сьогодня. В рудецькім повіті великий вплив мав граф Скарбек, посол до парляменту і до сойму, маршалок повіту, людина, котра на вибори видавала величезні гроші. До сойму відбувалися вибори посередні, себто через правиборців. Від часу конституційної ери тутешний повіт при куріяльних і посередних виборах не міг вибрати нашого посла. В тім часі мандат до сойму у Львові мав гр. Скарбек. З боку Українців висунено кандидатуру Гриня Тершаківця, селянина з Якимчиць в Комарнянщині проти графа і маршалка повіту. Треба було великої праці й організації та неменшого довіря до партійного проводу, щоби українська сторона побідила. А все ж таки Гринь Тершаковець побідив 9 голосами. Коли б не організаційна праця о. Степана — почавши від 1894 року, ті вибори були би програні.

О. Степан був основником філії „Просвіти" на рудецький повіт з осідком в Комарні. За його ініціятивою Український Банк в Комарні, що находився в руках польської дирекції і більшости Надз. Ради, перейшов і до нині є в українських руках. О. Степан є членом Ради „Сільського Господаря" у Львові і стає почетним його членом за всесторонню діяльність на господарськім полі. Рівнож за просвітянську діяльність в Комарнянщині і між міщанством Комарна іменовано його почетним членом читальні „Просвіти" в Комарні.

В р. 1914, коли почалася світова війна, о. Степан разом з родиною мусів покинути край і виїхати до Відня. На

еміграції не відпочиває, а дає поміч, раду і на чужині стає чоловим робітником. Вернувшись з еміграції, гоїть рани, нанесені війною: відновляє і спомагає на якийсь час підупавші духом товариства Рудеччини і Комарнянщини. Осінню 1918 р. о. Степан бере участь у зїзді нотаблів, коли вже розпадалася Австрія. Дня 3. XI. 1918 веде похід на Рудки, перебираючи в руки владу і на чолі повіту ставить д-ра Марітчака повіговим комісарем. Як б. посол бере участь в сесіях Укр. Нац. Ради в Станиславові, а з приходом польських військ арештовано його й вивезено до концентраційних таборів в Перемишлі, Бересті, а опісля на Домбє біля Кракова. Звільнений, вертається з надшарпаним здоровлям домів і, завжди меткий, відновляє знову працю в Рудеччині, де до помочі стає йому пок. о. Симеон Кульчицький, парох Вощанець. Як політик-громадянин, не тільки перед війною, але й по війні належав до центрального комітету нац.-демократичної, а відтак до укр. трудової партії, а тепер до УНДО. Був він основником філії „Сільського Господаря" в Рудках та причинився до закупна „Народного Дому" від міщанина Поляка Гузікевича, що став заборолом і центром українського життя в Рудках. Ранше не було місця для сходин Українців. Хоч у своїм життю переніс не один хрест, якого Всевишній не щадив йому, хоч сивий волос покрив його голову і сімдесятка минула — брав і бере живу участь в укр. життю політичнім і господарськім і тому був активним при виборах до сойму в р. р. 1928, 1930, 1935.

Отсе коротко зібрана діяльність о. Ювилята на національнім і політичнім полі, що перейде до історії нашого народу. Коли в р. 1937 Комарнянщина святкувала 35-літній ювилей оснування філії „Просвіти" в Комарні — і коли на трибуні явився цей сивоголовий Старець — комарнянці не забули свого невтомного робітника і привитали о. Степана окликами „Слава" і грімкими довготріваючими оплесками.

Свій Ювилей разом з своєю Дружиною відбув тихо й непомітно в кружку своєї родини, краянів і симпатиків. Перемиський Владика, Преосв. Кир Йосафат переслав своє архиєрейське благословення для Достойних Ювилятів — кондеканальні помянули їх у своїх Службах Божих.

Священик.

Богдан Казимира

Що таке ЖОК?

ЖОК — три маловідомі в нас слова, що творять велику синтезу християнізму серед руху робітничої молоді. ЖОК — це Jeunesse Ouvrière Chrétienne або по українськи

Християнська Робітнича Молодь, що по словам своїх основників має тепер у світі приблизно пів міліона членів. Так гуртує вона довкруги одної ідеї робітничу молодь 12 націй. Жосизм це рух, що здійснює християнську суспільну програму в робітничім питанню.

Коли в XIX. ст. робітничий рух, наскрізь консервативний, перенятий ідеєю співпраці, підносився у своїх початках, він рівночасно переживав заломання, світоглядову кризу. Як каже проф. В. Залозецький, „цей здоровий у своїх зародках рух робітничий, рух нової продукції і права на опанування матеріяльних средств продукції здобуваючої собі кляси не був розложений з одного боку інтернаціональною соціял демократичною течією, а з другого інтернаціональним комунізмом, то тоді цей робітничий рух міг би був відіграти велику ролю в розбудові нових державних форм на руїнах демократичного ладу [1]).

Робітництво в більшости почало гуртуватися довкруги соціялістичного руху і витрачувало намарне свої творчі сили, не здобуваючи нових прав, а тратячи попередні здобутки. Бо люди, що бажали свободи, витворили середовище, в якому кождий собі паном і заборонили робітництву найпримітивніший спосіб організаційного життя, в його станово заводових товариствах. Це дозволило Французові Паскалеві в своїй праці заключати, що глупі й арогантні голосителі прав людини остаточно заборонили робітникові користати з найвичайнішого і найбільше природного права. Йде власне про право, що дозволяє робітникові лучитися з його товаришами труду і праці [2]).

І знаємо, що до війни робітнича справа ще не так добре представлялася. Навіть ще й тепер зустрічаємося з правдивим невільництвом робітництва по деяких краях. Щойно з проголошенням карти праці 1919 року, яку втягнено як 13 частину до версайського договору і пакту Союзу Народів, робітникові привернено право бути чоловіком. Успіхом останніх літ вважають введення подекуди і серед деяких бранж промислу 40 годинного тижня праці. Одначе, як мали ми нагоду в одній статті виказати, воно ще не світло [3]). Навіть в оспіваних Зл. Д. П. Америки робітниче питання не поставлене на такій площині, як повинно. Велика мозаїковатість панує тут і там подібно як з народностями, що творять той моноліт [4]).

[1]) Володимир Залозецький: „Прояви клясократичного світогляду в реформістичних течіях Західньої Европи“ — Збірник Хліборобської України, т. I. Прага 1931.

[2]) пор. R. P. G. de Pascal: „Le régime corporatif et l'organisation du travail“ — Le Passé — Paris 1905 стр. 62.

[3]) Гляди „Мета“ з 13. вересня 1936.

[4]) ширше про це: Abbé R. Kothen: La lutte syndicale aux Etats-Unis“.

Однак робітничою молодю, у віці від 15 до 25 року життя, мало хто цікавився. Були дочерні товариства при великих робітничих організмах, та справ робітничої молоді не трактовано з такою серіозністю, як вона вимагає.

* * *

„Нові часи вимагають нової молоді" — кинули клич і реалізують його жосісти. Так як в Німеччині звернув був увагу на ремісничу молодь, на її творчий первень — о. Кольпінг, якому вдячне нім. ремісництво виставило в Кольонії прегарний памятник біля одної церкви, так тепер щиро зазанявся робітничою молодю о. Кардайн — Бельгієць, що сам вийшов з робітничого середовища.

Його життя тісно звязане з розвоєм організації. Перекидаючи тяжкі листки історії ЖОК-а, найдемо там вірну відбитку життя і чину молодого сотрудника в Лякен біля Брюселю. Історію його життя та його змагань зібрав коротко найближчий його співробітник о. Р. Котен — теж правдивий апостол здійснювання домагань молодого робітництва.

Молодий питомець, теперішний кан. о. Кардайн, переживав тяжкі хвилі в своїй молодості. Батько, сам робітник, не мав великих приходів. Вже в той час апостол робітничої справи відчував, що потрібно віддатися важній місії, нести поміч своїм братам. Рівночасно доводилося йому переживати великі розчарування. Приїзджаючи до своїх бідних родичів, в містечко Галь, зустрічав молодих робітників, своїх товаришів з шкільної лавки. Вони тепер „навіть не хотіли з ним здоровкатися, і глибокий рів стояв отвором — каже о. Котен — між будучим священиком і робітником [1]).

Незабаром прийшла смерть батька. Спрацьований Кардайн відійшов у вічність, а його син присяг йому, що не заложить рук, а посвятиться, буде здійснювати „невгамоване бажання працювати над цілковитою відновою своїх братів робітників".

В рр. 1911 і 1912 бачимо його, як він відвідує доми своїх парохіян, цікавиться їх станом, матеріяльними приходами, як велику мають рідню, чи вміють читати, писати і т.д. Довкруги молодого душпастиря почали гуртуватися, на синдикалістичних основах, молоді робітничі голови Одначе в нього самого правдивої ідеї ЖОК-а в той час ще не було [2]), його світогляд у робітничім питанню сформувався щойно з хвилею приходу німецьких окупаційних військ, а радше тоді, коли його запроторено до тюрми за здогадні звязки з аліянтами.

Там він все добре обдумав, „підчас довгої своєї самоти в тюрмі" і виходячи на волю, мав цілий плян в голові.

[1]) R. Kothen: „Dix années de JOC" — стаття в Nouvelle Révue Théologique — за грудень 1935, стр. 1025.

[2]) R. Kothen: цитована стаття.

Подібні комірки, як в Лякен, появилися теж по інших парохіях. Відбувано спільні наради, реколєкції, студіовано стан робітничої молоді, розважувано над вислідами праці і т.д.

Коли повстала централя Кат. Акції бельгійської молоді (A. C. J. B.) тоді й вони туди належали. Рівночасно виринула трудність, як погодити ідеї синдикалістичної молоді, з ідеями Кат. Акції. Тоді о. Кардайн показав свою повну вмілість і хист. Все вже говорило, що праця десятки його літ піде намарне, організація робітничої молоді розлетиться в нівець. Треба було переконувати людей і вказувати на необхідність „спеціялізації", що тепер виказує свою силу, організаційну легкість і справність, що вже багато разів потвердив Св. Отець у своїх бесідах.

І остаточно 1924 рік розвязав всі спори. ЖОК в теперішньому виді почав істнувати, одержуючи апробату від бельгійського епископату.

Про дальшу його історію нема що багато говорити. Кличі, кинені Кардайном, здобувають робітничу молодь, підбивають цілий світ, є правдивим консервативним рухом християнської робітничої молоді. Перший Міжнародній Конгрес ЖОК-а в 1934 р. в Брюселі скупчив разом близько 100.000 членів. Те саме було в 1937 р. в Парижі підчас виставки. Навіть найбільші противники мусять склонити голови.

В чому тайна його побід? На це питання дає відповідь Єзуїт A. Гайен в статті: „Викінчений тип Кат. Акції"[1]). Там він так пише: „..... бо він злучує зусилля його членів, не крихкими і підлими путами якоїсь нпр. спільної концепції економічного, католицького або корпоративного порядку, але многими і сильними вузлами, що їх стіснює інтимна, захоплююча і дійсна спільнота релігійного, родинного і професійного життя". (Докінчення буде)

Нові книжки.

о. Теодозій Лежогубський: **Проповіди та промови.** Посмертне видання. Том. I. — Випуск II. Видавництво Чина св. Василія В. в Жовкві. Друкарня ОО. Василіян у Жовкві — Р. Б. 1938, ст. 153—255, 8⁰,

Це вже другий випуск проповідей, ексорт і промов пок. о. Т. Лежогубського, в якому поміщені проповіди виключно празничні (14) з круга неподвижних празників. Брак у випуску тільки проповідей на св. Стефана, св. Петра і Павла, Воздвиження Ч. Хреста, св. Димитрія і св. Михаїла.

[1]) A. Hayen S. J.: „Un type achevé de l'Action catholique. Le jocisme et ses structures essentielles".

Молебни та Акафісти найчастіше вживані. Жовква 1938. Друкарня і Видавництво ОО. Василіян ст. 152, мала 8°.

В книжечці поміщені найчастіше вживані акафісти (Іс. Христови, Благовіщенню Прсв. Богородиці і св. Николаєви), Параклис до Прсв. Богородиці, а решта молебени до Прсв. Серця Христового, Христа—Царя, Непорочному Зачаттю, св. Йосифови Обр., св. Йосафатови й ін.

Друк читкий, формат книжки д. вигідний.

Ks. Ad. Stankievič: **Božaje Słowa na niadzieli i światy** Lvou—Vilnia 1938. Vyd. T-va „Bielaruskaje Katalickaje Vydaviectva". Biel. Drukarnia im. Fr. Skaryny Vilnia, Zavalnaja 1—2 ст. 372, мал. 8°.

О. Адам Станкевич, великий білоруський патріот і один з найвизначніших громадських діячів, що працює на всіх можливих ділянках білоруського національного життя — видав отсе збірку проповідей на неділі і свята цілого року (після латинського календаря), враз з недільними і празничними Апостолами і Євангеліями. Білоруська гомілетична література покищо дуже молода і... дуже убога. Перша збірка білоруських проповідей вийшла в 1922 р. Були то „Niadzielašnija Evanelii i Navuki" о. д-ра Ільд. Бобіча, видані теж нашим автором, а „Božaje Słova" це друга з черги збірка проповідей.

Автор, видаючи свої проповіди, мав подвійну ціль на оці: 1) дати священикам-Білорусинам готові зразки проповідей у рідній мові та заохотити їх до виголошування проповідей для Білорусинів по білоруськи; 2) дати народови корисну релігійно-моральну лектуру в рідній мові, поглиблюючи тим його релігійну й національну свідомість. Бажанням Автора було, як сам про це у передмові говорить, щоби книжка ішла „під соломяні стріхи Білоруського народу і несучи йому відвічну Христову науку, кріпила його душу в його змаганню до кращого життя, до життя національно і релігійно свідомого, до світла і Правди...".

Книжка, як бачимо, сповняє подвійне призначення.

Білорусин-католик, який майже ніколи не чує рідної мови у своїй святині, певно з радістю читатиме цю гарну читанку, ерпаючи з неї силу до дальших змагань за дочасне і вічне щастя своє і рідного народу.

Не менше вартісна ця збірка і під оглядом гомілетичним. Всі проповіди (94) короткі й ядерні, хоч змістом дуже богаті, з льогічно й консеквентно веденою основною темою, гарні зверхньою формою. Мягка білоруська мова проповідей старанна і поетична, місцями ніжно-зворушлива, а всі проповіди пронизані любовю до білоруського народу. Видання дуже дбайливе, друк читкий і прозорий, папір гарний.

Проповіди стануть у пригоді і для наших душпастирів

і проповідників, тимбільше, що білоруська мова для нас зовсім зрозуміла.

Хоч вони призначені для латинників, Автор бере для них за тему не лиш Святих латинської, але й Святих та свята грецької Церкви. Замітне також і те, що позволення на печатання книжки дав Митрополичий Ординаріят у Львові. Видно, що тамошні духовні власти нерадо дають позволення навіть на проповіди в білоруській мові. *о. Петро Хомин.*

о. Іреней Назарко ЧСВВ: **Митрополит Рутський** (Промова виголошена на святочній академії в Станиславові 6. II. 1938). Львів 1938. Накладом Марійського Т-ва Молоді ст. 15,16°.

Сайлєр-Шлєгель: **Наслідування Марії.** З німецького зладив М. Ф. ЧСВВ. Жовква 1938. Друкарня і Видавництво ОО. Василіян. ст. 116, 32°.

Wiązanka pieśni Maryjnych. Tuchów 1937. Nakładem OO. Redemptorystów, ст. 48, 32°.

Мр. Олександер Буць: **Хрест на Україні** (у 950-ліття Володимирового хрещення України). Львів 1938. Видавнича Кооператива „Мета" Львів, Японська 7. ст. 32, мала 8°.

В. Городловський: **З темряви до світла.** Оповідання на сектярсько-комуністичнім тлі. Католицькі Читання 12—13. Жовква 1938. Видавництво і друкарня ОО. Василіян. ст. 48. мала 8°.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ: **Нащо терпіння на світі?** Бібліотека Релігійної Освіти ч. 20. Друкарня ОО. Василіян у Жовкві — 1938. ст. 32, мала 8°.

Незвичайно важна і все актуальна проблєма, в популярній і переконливій обробітці, опертій на численних фактах з Божого обявлення і прикладах з життя. Надається до масового поширювання.

Колосся Божої Магері. Марійські легенди зібрав *Антін Лотоцький.* Обгоротка й рисунки Ю. Сінгалевича. „Моя Книжечка" — Бібліотечка для дітей. 4. книжечка. Львів 1938. Накладом В-ва „Наш Приятель". ст. 32, мал. 8°.

Василь Лімниченко: **Убите щастя.** Драма з сільського життя в пятьох діях. Бібліотека Релігійної Драми ч. 18. Жовква 1938. Накладом і друком Видавництва Чина св. Василія В. ст. 56, мала 8°. Ціна 80 сот.

Календар „Праці" на рік 1938. Річник X. Друкарня й видавництво ОО. Василіян у Прудентополіс. ст. 118, 8°.

Др. Микола Андрусяк: **Мазепа і Правобережжа.** Львів 1938. Квартальник „Вістника", місячника літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Ч. 2 (18) ст. 106, мал. 8°. Ціна 2 зол.

Арсен Річинський: **Старий город Волинь.** Львів 1938. Видавництво „Наша Батьківщина" ст. 14, 8.

Всячина

Відкликання кривдячих замітів. Наша Редакція дістала лист, у якім свщ. В. Д., автор статті — відповіди Grek-ови п. з. *„З полєміки довкруги целібату"*, поміщеної на сторінках „Доброго Пастиря" (річник VI, за рік 1936, ст. 181 і дальші) — перепрошує Редакцію "Ниви", як теж Особи, що їх у згаданій статті порушив, — за цю моральну кривду, що її спричинив неслушними закидами. Автор признає, що повинен був відрізнити сам спірний обєкт від полємізуючих Осіб; тимто й боронячи на свій лад справу, не мав права нападати на Особи. Тому щиро перепрошує Редакцію „Ниви" та Особи, ним заторкнені.

Від нашого виленського кореспондента одержуємо отсі цікаві відомости:

1. Земляк з Підляшша, знаний ще перед війною, зєдинений з гр. кат. Церквою священик, що в останніх часах мешкав у Празі — „докторъ права и абсольвентъ богословія и философіи, о. архимандрит Петръ Трофимъ Сѣмяцкій" (так сам себе титулує) перейшов в Америці до Української Православної Церкви в Північній Америці (Ukrainian Orthodox Church of the United States and Canada) і є під цю пору членом православної консисторії тієї Церкви.

2. Українська кольонія в столиці Литви, Кавнас, вдержує тісні взаємини з перебуваючим там тит. епископом Преосв. Петром Бучисом, з монашого згромадження оо. Маріянів, католиком грецько-словянського обряду. Цей ревний і розумний пропагатор правдивого уніонізму на Литві відправляє р до богослуження для Українців в Кавнас. Мабуть мало хто знає і про те, що право відправляти богослуження у східнім обряді на Литві має ще тит. архиепископ Франціск Каревічіюс, теж Маріянин.

3. В половині лютого ц. р. помер у Кавнас бл. п. прел. Олександер Домбровськив (Якштас), один із визначніших уніоністів. Перед світовою війною видав він був цінну працю п. з. „Письма католическаго богослова къ православному".

4. о. Михайло Сулковський іменований референтом східних справ при Підляській епископській Курії.

Нові Святі Катол. Церкви. В перший день латинських Великодніх свят (17. IV. 1938) відбулася в Римі в церкві св. Петра торжественна канонізація трьох нових святих: бл. Андрія Боболі, бл. Івана Лєонардія і бл. Сильвестра da Horta. Папську канонізаційну гомілію відчитав у латинській мові о. прел. Баччі. Папа підкреслив, що в нинішніх часах, коли то народам грозять такі численні небезпеки, Боже Провидіння дає Церкві нових Святих, та висказав надію, що „св. Андрій Боболя буде своїми молитвами випрошувати

Зєдинення Церкви східної з західною, на межі яких згинув мученичою смертю, св. Сильвестер da Horta випросить для Еспанії новий розквіт християнського життя, а разом з тим поворот мира і згоди, а св. Іван Лєонарді виєднає ще величавіший розвиток католицьким місіям, для яких він стільки працював".

Величавий розвиток місій. В останніх 10 літах католицькі місії у центральній Африці можуть повеличатися неабиякими успіхами. В частині центральної Африки, що належить до Франції, число католиків (на 3,3 міліонів мешканців) зросло з 62.000 на 185.000. В Анголі (належить до Португалії) з 193.000 до 473.000 (мешканців 32 міл.). В Камеруні з 145.000 на 309.000 (2,3 міл.). В еспанській Гвінеї число католиків зросло з 25.000 на 78.000. В цілій центральній Африці разом з бельгійським Конгом число католиків за останніх 10 літ зросло о 1,8 міліона, так що виносить воно нині рівно 3 міліони.

Ватиканська пресова агенція. Римський кореспондент „Catholic Herald" подає, що в Ватикані відчувається щораз більше потребу зорганізування власної пресової агенції, яка мала би свій осідок у Ватиканськім місті та уділяла б усяких ватиканських інформацій безпосередно кореспондентам в Римі, а не, як було досі, за посередництвом італійської агенції Стефанія.

Кардинал Пачеллі папським лєгатом на Евхаристійний Конгрес в Будапешті. „Osservatore Romano" проголошує офіціяльно, що папським лєгатом на торжества XXXIV. Міжнароднього Евхаристійного Конгресу в Будапешті іменовано кардинала секретаря стану Евг. Пачеллія.

Собор російської заграничної Церкви. Архиєрейський Собор російської православної Церкви заграницею в Сремських Карлівцях рішив скликати Собор, в якому крім епископів возьмуть участь представники духовенства і мирян. Собор має відбутися в днях 1—14. серпня 1938 в Ср. Карлівцях. Передсоборна комісія працює над виробленням програми собору.

Паломництво на Евхаристійний Конгрес. Під Високим Протекторатом гр.-кат. Епископату Галицької Церковної Провінції виїде зі Львова одиноке загально-українське паломництво на XXXIV Міжнародній Евхаристійний Конгрес, що відбудеться в Будапешті в днях від 25—31 травня 1938.

Програма конгресу ось яка:

25. V. Середа: Попол. збірка на головному двірці у Львові й відїзд. Приїзд до Лавочного, митна ревізія й відїзд. (Година відїзду ще не устійнена).

26. V Четвер: Приїзд до Будапешту й розміщення по кватирах. Год. 9. Служба Божа й св. Причастя дітей на

площі Героїв. Год. 11·30 Зібрання самих священиків в базиліці св. Стефана. В тому часі в церквах поодиноких націй відправляться богослуження й молитви в наміренні виблагання священикам потрібних Божих ласк. Год. 16. Перше плєнарне засідання Конгресу в конгресовій салі. Відкриття Конгресу в мадярській мові, а відтак привіти для Конгресу й св. Вітця в особі кардинала-лєгата через представників поодиноких націй. Год. 20. Нічна процесія з Найсв. Тайнами суднами по Дунаю.

27. V. Пятниця: Год. 7. Служба Божа в церкві, призначеній для греко-католиків. Год. 8. Спільне св. Причастя мадярської армії на площі Героїв. Год. 11·30 Засідання Української Секції. Год. 16. Друге плєнарне засідання Конгресу в конгресовій салі. Год. 20. Нічна адорація Пресв. Евхаристії для мужчин на площі Героїв. — Св. Сповідь у всіх мовах. Год. 24. Служба Божа й спільне св. Причастя мужчин на площі Героїв.

28. V. Субота: Год. 7. Місійні богослуження у всіх церквах. Год. 8. Архиєрейська Служба Божа в східньому обряді в намірі зєдинення відлучених. Год. 11·30 Засідання Української Секції. Год. 16. Третє плєнарне засідання Конгресу в конгресовій салі. Год. 20. Евхаристійний Концерт і вистава містерій.

29. V. Неділя: Год. 9. Торжественна Служба Божа кардинала-лєгата, спільне св. Причастя всіх учасників Конгресу й радієва трансмісія промови Св. Вітця Папи Пія XI з Риму. Год. 16. Торжественне закінчення Конгресу. Процесія з базиліки св. Стефана на площу Героїв. Промова кардинала-примаса Мадярщини. Прощальна промова кардинала-лєгата. Благодарна молитва. Радієва трансмісія для всіх держав, як символ зєдинення всіх народів світу, Тебе Бога хвалим благословення Найсв. Тайнами.

30. V. Понеділок: Год. 9. Відкриття Ювілею св. Стефана. Архиєрейська Служба Божа перед будинком парляменту. Процесія з мощами св. Стефана. Хоровід в народніх мадярських строях. Відїзд.

31. V. Вівторок: Приїзд до Лавочного.

Організацію паломництва взяло на себе Марійське Товариство Молоді у Львові.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство
Відповідальний редактор: о. Петро Козіцький.

З друкарні „Бібльос", Львів, Японська 7. — Тел. 214-78.

ЛБ АН УРСР
Ж. № 5068

I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8⁰.

Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].

Т. IV—V Аскетичні твори св. Отця нашого Василія Вел.— Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490, 8⁰.

Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8⁰.

Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8⁰.

Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8⁰.

Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольогія ч. I. Початкова, донікейська доба, ст. 164, 8⁰.

Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольогія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8⁰.

Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8⁰.

Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольогія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8⁰.

Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристіянського мистецтва, ст. 122+XLII, 8⁰.

Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської епархії, ст. 257, 8⁰.

Т. XV—XVI. о. Др. Андрій Іщак: Догматика незєдиненого Сходу, ст. 280, 8⁰.

Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8⁰.

Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд Історії української церковної музики, ст. 144, 8⁰.

II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювилею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8⁰.

Т. II. Dr Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII+120, 8⁰.

Т. III. о. Др. Спиридон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX+284, 8⁰.

Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедри Св. Юра у Львові. Ст. 97+XXX, 8⁰.

Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василіянок. Ст. 256, 8⁰.

Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі" Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8⁰.

Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі" Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8.

ЛНБ им. В. Ст...
ПРОВЕРЕНО

8767

НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ

ЧАСОПИС

ЧЕРВЕНЬ

1938

ЗМІСТ:

	стор.
о. Петро Хомин:	
Евхаристійний Конгрес в Будапешті	201—207
о. Всеволод Дурбак:	
Літургічний рух	208—215
Богдан Казимира:	
Що таке ЖОК?	215—221
о. Др. Г. Костельник:	
Проблєма чуда	221—225
о. Іван Ратич:	
о. Вільгельм Піхлєр	225—231
Відозви й Комунікати	231—234
Нові книжки	234—235
Всячина	235—240

До Впр. Отців передплатників „Ниви“

До цього числа долучуємо розрахункові перекази і просимо присилати ними передплату на Ниву.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Рік XXXIII. Червень 1938 Ч. 6

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 12 зл. річно. півріч. 6·— зл., чвертьрічно 3·— зл. для Америка 2·50 доляри річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

Евхаристійний Конґрес в Будапешті

(Жмут вражінь)

Міжнародні Евхаристійні торжества, т. зв. Конґреси, які відбуваються що два роки у різних місцевостях світу, — цього року відбулися в Будапешті, в днях 25—29 травня. Так Будапешт, як теж і ціла Мадярщина переживали великі дні, дні радости й підєму, так реліґійного, як теж і національного. Вже сам факт, що якійсь державі поручають урядити в себе Міжнародній Евхаристійний Конґрес, свідчить наглядно про те, яку опінію має та держава в католицькім світі.

Мадяри здобули собі те довіря і — треба признати — не завели в ньому нікого. Цілий рік приготовлялися інтенсивно до гідного влаштування Конґресу всі: і діловий Конґресовий Комітет, і уряд, і військо, і цілий нарід під проводом свого духовенства.

Не дивота, що конґрес випав дуже величаво, так під оглядом внутрішнім (духова підготова цілого народу), як теж і зовнішнім. Конґрес був оправлений в чудові рямці, на які зложилися: саме місто, напричуд гарне й чепурне, море прапорів, зелені й квітів, різнородні світляні ефекти, чудові співи, а врешті сотні тисяч, ба й міліони вірних, що прибули з усіх кінців невеличкої нині держави, у своїх мальовничих й оригінальних строях, щоби віддати честь Евхаристійному Христови та заманіфестувати перед цілим світом свої католицькі переконання.

Мимо великих мас вірних, своїх і чужих, всюди у місті панував зразковий лад, всюди витала вас радісна усмішка впорядчиків — пластунів, поліціянтів, чи звичайного собі

БІБЛІОТЕКА НАУКОВ. Т-ВА ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ
АН УРСР Ж 2056

громадянина, — що давали вам потрібні інформації, пускали вас на всі торжества, хоч ви нераз і конґресову леґітимацію дома забули, тощо. Цілий Будапешт з великою вічливістю вийшов назустріч гостям, головно чужинцям.

Такої чемности ніхто з нас не сподівався, бо всі ми — ще з часів світової війни — мали інакший погляд на Мадярів.

На Конґрес зїхалися католики цілого світу: духовні і світські, мужчини і жінки, інтеліґенція і простолюддя, визнавці латинського і східніх обрядів.

* * *

Зачався Конґрес в середу 25. травня. Вже в 5 год. ранку був цілий Будапешт на ногах. Все спішило до церков, де відправлялися Служби Божі в наміренні Конґресу. На будапештенські стації заїздили раз-враз свіжі поїзди, які привозили з цілого світу щораз нових гостей, своїх і заграничних. А дощ лив від кількох днів майже безперестанно та наповняв усіх трівогою, що буде з Конґресом.

Та безпосередно перед офіціяльним відкриттям Конґресу небо стало ласкавіше, дощ перестав падати, а ізза хмар заблисло сонце, про що так дуже будапештенці молили Бога, так що всі бачили в тім особлившу ласку Божу.

В 4 год. по пол. ціла площа Героїв, на якій находився величавий олтар та відбувалися всі церковно-літурґічні торжества, була заповнена людьми по береги. На трибуні біля музею засіли члени уряду, дипльоматичний корпус, ґенераліція, посли та ціла духова еліта Мадярщини. Заграли сурми і приїхав начальник держави, реґент Микола Горті з дружиною. Відтак зачався довжезний похід духовенства, в якім ішло 2500 священиків, 190 епископів, 34 архиепископи і 13 кардиналів. Між духовенством було багато екзотичних гостей: з Абісинії, центральної Африки, Китаю та ін.

Коли срібні сурми заграли вдруге, тоді увійшов на площу спеціяльний висланник Св. Отця, леґат, кард. Пачеллі, в супроводі двох епископів і старшини ватиканської прибічної ґвардії, та уділив усім папського благословення. Орхестра заграла папський гимн, а кардинал-леґат та інші найвищі церковні достойники вийшли на ступні величавого олтаря, звідки епископ-помічник Золтан Meszlényi відчитав папську буллю, якою папа установляє своїм леґатом на Конґрес кард. Пачеллія, підкреслює віру і ревність католицької Мадярщини, вказує на вічні й незмінні правди, до яких у нинішніх, страшних часах повинні звертатись людські серця та, згадуючи про першого християнського короля Мадярщини — св. Стефана, бажає мадярському народови багато слави та уділює йому апостольського благословення.

Після того угорський примас, кард. Шереді привитав заграничних гостей по латині, а своїх земляків по мадярськи, висказуючи радість Мадярщини, що їй перший раз в її історії припала честь уряджувати в себе таке величаве, благословенне і світового значіння свято та візвав усіх католиків до любови та солідарности, бо тільки тоді зростатиме Христове царство та обновиться світ.

Від мадярського уряду промовив мін. Говман по латині, а від імені сталого комітету Евхарист. Конґресів еп. Heylen з Namur у Франції.

На закінчення промовив кард. Пачеллі, витаний овацийно сотнями тисяч. Зачав свою промову по мадярськи, так що оплескам і захопленню приявних не було кінця. Передав привіт Св. Отця учасникам Конґресу, взивав молитися за успіх Конґресу та поздоровив Мадярщину, оте правдиве „Regnum Marianum Hungaricum". Промову свою скінчив по французьки, після чого багатотисячні маси відспівали по мадярськи цікавий з музичного погляду конґресовий гимн.

Порядок Евхаристійних торжеств був дуже ріжноманітний: пленарні засідання у велитенській галі, сходини поодиноких, національних чи обрядових секцій, спільні богослуження, походи, тощо.

На чоло усіх торжеств вибилися: богослуження і св. Причастя мадярської молоді, від найменших до студентів університету (в четвер дня 26 травня), на якому до св. Причастя приступило понад 150 тисяч молоді; богослуження і св. Причастя мадярської армії, інвалідів й учасників світової війни (в пятницю 27 травня), на якому до св. Тайн приступило 50 тисяч старшин і мужви; нічна адорація Пресв. Евхаристії мужчин (в ночі з пятниці на суботу) на площі Героїв, у якій взяло участь около 400 тисяч мужчин, інтеліґенції, ремісників, робітників і селян, та приступило понад 100 тисяч до св. Причастя на Сл. Божій, що була відправлена в год. 12 ночі; понтифікальна Сл. Божа, яку відправив на закінчення конґресу кардинал-леґат (неділя 29 травня) і на якій до зібраних промовив через Ватиканське радіо Св. Отець і врешті імпозантний похід всіх учасників з Нсв. Тайнами з базиліки св. Стефана на площу Героїв в неділю по пол.

Та найвеличавіше з усіх тих торжеств випав похід з Найсв. Тайнами з церкви св. Стефана на Дунай (четвер 26 травня), а відтак процесія на пароходах по Дунаю від острова св. Марґарети аж до мосту Гортія. Процесія відбулася в часі між 8 год. вечером аж майже до 12-тої в ночі.

Нсв. Тайни ніс кард. Пачеллі, біля якого йшли ректор будапештенського університету і бурмістр міста. Перед ним два безконечні ряди монахинь і духовенства з горючими сві-

чками в руках, за ним кардинали, єпископи і непроглядні маси народу. По Дунаю плило 9 кораблів, один із них з великим світляним хрестом, а один (Szent István) з скляним кивотом, до якого вложено Нсв. Тайни в дорогій монстранції. Нсв. Тайни підчас процесії по Дунаю адорували всі кардинали й єпископи.

Ціле побережжа Дунаю заповнили сотні тисяч вірних. Кажуть, що в маніфестації взяло участь $1^1/_2$ міліона вірних. По обох берегах уставлено тисячі лавок для тих, що мали карти вступу, а решта поприміщувалась, де могла.

Рямці цілого святочного походу просто казкові. Камяниці по обох берегах Дунаю рясно освітлені, уставлено багато рефлєкторів, маса різноколірових неонових написів. Крім електричного освітлення кораблів, мостів і камяниць — весь простір ріки, по обох берегах, куди мав відбуватися похід, окружили два ряди жовнярів, у відступі одного метра, з смолоскипами в руках, а остров св. Марґарети окружили пластуни теж з смолоскипами в руках. Всі ті світла відбивалися у тихих водах Дунаю, що грали різними колірами: ясними, золотими, червоними, зеленими, синіми. На могутніх колюмнах двох мостів (Erzsébeth і Lanchid) заблисли чотири чаші з Агнцем містичним неоновим сяйвом (жовті чаші і блакитні Агнці), а зза мурів цитадел іна горі св. Ґерарда вистрілили аж до неба пять смуг лагідного синявого світла, що — здавалося — наче хотіло злучитися із світлом зір на темно-ґранатовому небі. Дещо оподалік, на тій самій горі, зявився очам присутніх 50 метровий світляний хрест, що своїм ясно-блакитним сяйвом сповнив усіх почуванням надземської радости й захоплення. На правім високім березі Дунаю, серед зелених садів, горить тисячами світел і рефлєкторів памятник св. Ґерарда (Szt. Gellert), королівський замок, Рибацькі Башти та коронаційна церква.

Спікер інформує тисячні маси, що розмістилися по обох боках ріки на просторі між островом св. Марґарети і мостом реґ. Гортія, про хід процесії. Усі співають Евхаристійні пісні, грають дзвони у всіх будапештенських церквах, несеться радісний гомін.

Коли десь біля 10 години ночі зявився на водах Дунаю рясно освічений корабель з Нсв. Тайнами, з яких били лагідні проміння рефлєкторів, створюючи величаве небесне сяйво, нарід упав на коліна, віддаючи поклін Евхаристійному Христови. Запанувала свята й зворушлива тишина, перериване тільки тихим плюскотом Дунаєвих хвиль. Коли кораблі з Нсв. Тайнами вернулися знов до Ланцюхового мосту, який весь горів тисячами жарівок, тоді цілий похід задержався. Загуділи корабельні сирени, з корабля „Szent István“ вистрілили чотири ракети в гору, а кардинал-леґат уділив багатотисячним масам благословення Нсв. Тайнами, а вірні знов упали на коліна.

Коло год. 12 в ночі кардинал-леґат в супроводі духовенства відніс Нсв. Тайни до церкви св. Стефана.

* * *

Повною величавих маніфестацій була теж неділя (29 травня). Рано в год. 9 відправив на площі Героїв кард. Пачеллі архиєрейську св. Літурґію, по скінченні якої промовив до учасників конґресу сам св. Отець через Ватиканську радіостацію та уділив усім апостольського благословлення, яке присутні приняли на колінах. Сотні тисяч приступили до св. Причастя, а священики весь час на площі сповідали. Св. Літурґію співали різні церковні хори, та найкраще з усіх співав славний хлопячий хор з Szombathely (Schola Cantorum Sabariensis), один з кращих европейських хорів.

По полудні того дня відбувся на закінчення конґресу величавий маніфестаційний похід з Нсв. Тайнами з церкви св. Стефана на площу Героїв, на який зложилися не тільки Мадяри, але й учасники з цілого світу, похід такий величавий і такий мальовничий, що щось подібне рідко коли в житті можна бачити. В поході взяли м. ін. участь найвищі церкові достойники, свої і заграничні, та вся еліта мадярського урядового, наукового, мистецького й політичного світу. Реґента Гортія (який є протестантом) заступав прем'єр міністрів Імреді. В тому поході Мадярщина показала цілому світови все своє духове багацтво, свою орґанізаційну силу, глибоку віру й релиґійність свого народу, який цілими століттями змагався у кровавих боях з турецькою навалою за своє істнування, та свою велику здисципліновaність.

Ціле торжество не могло закінчитися так, як було плянованo, бо при кінці походу зірвалася буря і зачав падати зливний дощ, так що кардинал-леґат, прийшовши на площу Героїв, уділив лиш вірним благословення Нсв. Тайнами. Тоді теж найкраще показалася велика здисципліновaність мядярського громадянства, яке на вид бурі і зливи не кинулося до панічної втечі, але видержало до кінця, хоч неодин змок до нитки. Багато причинився до того спокою незрівняний конґресовий спікер, славний мадярський Єзуїт Bangha, який взивав усіх видержати до кінця, а невигоди, звязані з дощем, жертвувати Евхарист. Христови як перепросьбу за зроблені Йому кривди й зневаги.

З причини дощу відпали теж прощальні промови кардинала-леґата і мад. примаса кард. Шередія, що їх відтак оба достойники виголосили через будапешт. радіо, — кард. Пачеллі по німецьки, а кард. Шереді по латині й мадярськи.

* * *

Крім церковно-літурґічних маніфестацій відбулися три міжнародні плєнарні засідання у великанській галі, яка може помістити кількадесятьтисяч учасників, зібрання самого духовенства в церкві св. Стефана, де м. ін. проповідав також і кардинал леґат, сходини національних секцій, сходини міжнароднього Місійного Конґресу, сходини католицьких журналістів, вистава католицької „Caritas", концерти, театральні вистави, тощо.

На плєнарних міжнародніх засіданнях, у прияві кардиналів і високих церковних достойників, виголошено кілька рефератів (м. ін. гарний реферат славного Tihamer-a Tótha п. н. „Eucharistia vinculum caritatis" і угорського премієра Бейлі Імреді п. з. „Eucharistia vinculum caritatis in familia"), та складано привіти від поодиноких країв і народів. Промовці говорили звичайно своєю рідною мовою, яку деколи закінчували кількома мадярськими реченнями, що викликувало великий ентузіязм серед присутніх. Від Польщі склав такий привіт кард. Гльонд. Від греко-катол. Українців мав складати привіт Преосв. Бучко в суботу (28 травня) на плєнарнім засіданні, але в наслідок спротиву одного церковного достойника з Польщі конґресовий комітет відкликав свій дозвіл на зложення привіту, даний Преосв. Іванови.

В Конґресі взяли участь і представники східньої вітки католицької Церкви: високі церковні достойники (сирійський антіохійський патріярх, кард. Таппоуні, декілька архиепископів і кільканадцять епископів), духовенство й вірні. Деякі церковні достойники прибули в одягах латинського духовенства (пурпури й фіолєти), а деякі у скромних рясах, з чорними монашими клобуками на голові, з одними тільки хрестами і панаґіями на грудях, що — на тлі виставности й блеску західньої латинської єрархії — робило дуже гарне враження.

Всі східні творили окрему „Орієнтальну Секцію", яка відбула своє святочне засідання в суботу (28 травня) в год. 11-ій, в прекрасній салі одної католицької орґанізації при Molnar-ut. Засідання відкрив антіохійський патріярх, кард. Таппоуні французькою промовою, а відтак виголошували короткі реферати та складали привіти представники поодиноких Церков і народів у своїх мовах (еп. Куртєф по болгарськи, еп. Гойдич і о. ректор. Міня з Закарпаття по українськи, еп. Varouhas' (Варугас) з Царгороду по грецьки, о. прел. Мик. Брінзев по румунськи). Від гр.-кат. Українців Галичини промовляв Преосв. Бучко н. т. „Єдність Церкви, підставою якої є Пресв. Евхаристія"; його промова викликала серед приявних бурю оплесків. На закінчення засідання хор ужгородських богословів відспівав дуже гарно дві релиґійні пісні.

Із східніх католиків найбільшу кількість учасників дала

українська гр.-кат. Церква по цей і той бік Карпат. З Галичини приїхало біля 60 учасників, з Закарпаття (з обох епархій) около 600. Таке велике паломництво від Української католицької Церкви на Міжнароднім Евхаристійнім Конґресі явилося певно перший раз.

Обі вітки української греко-катол. Церкви (галицька і закарпатська) виступали окремо. Закарпатці входили в склад чехословацької секції і відправляли свої богослуження в мадярській греко-кат. церкві на Rózsák tere, а Галичани творили свою окрему секцію та свої богослуження служили в каплиці Герміна при вул. Герміна. Вони теж відбули одно спільне засідання в салі кіна Гомерос, на якім провідник паломництва, о. Назарко ЧСВВ виголосив гарний реферат н. т. „Вплив Евхаристії на українську культуру". Промовляли на тому засіданні також Преосв. Чарнецький, Преосв. Бучко та о кан. Балоґ, парох при другій гр.-кат. мадярській церкві в Будапешті. Другі сходини, як було передбачено, не могли відбутися, бо в суботу в тому самому часі відбувалися сходини орієнтальної секції, на яких всі Галичани були приявні.

В суботу рано відправив Преосв. Іван у тій каплиці архиєрейську св. Літурґію, на якій усі учасники приступили до св. Причастя, а по Сл. Божій виголосив палку, бадьору проповідь.

Українське паломництво з Галичини зорґанізувало Марійське Товариство Молоді у Львові, зглядно його голова, о. Ір. Назарко ЧСВВ, а технічну сторінку перевів львівський відділ світової подорожньої орґанізації Wagons Lits Cook, треба признати, зовсім добре. Складалося наше паломництво майже з 60 осіб, більшість чого становили священики з усіх трьох галицьких єпархій. Наше паломництво одиноке дало зробити свої спеціяльні конґресові відзнаки з українським написом, що їх кождий учасник причепив собі на одязі, на жовто-блакитній стрічці. Національні строї наших пань і панночок викликували велике зацікавлення серед присутніх, а від фотоґрафів годі було обігнатись.

Українські учасники винесли з конґресу багато духовних і духових користей та з жалем прощали гарний і культурний Будапешт.

о. Петро Хомин

о. Всеволод Дурбак

Літургічний рух

(Продовження).

IV.

Привести всіх християн до цього живого джерела святости через пізнання, зглиблення, любов та участь в цих величезних скарбах Літургії; навязати контакт між душами поодиноких вірних а душею Церкви і душею самого Христа; навчити вірних жити життям Церкви і Христа, думати його думками та бажати його бажаннями; розбудити в них свідомість учасництва в священстві Христа; привернути Літургії назад те центральне місце в життю християн, щоби вона дійсно була огнищем та підставою їх духовго життя; вкінці самій Літургії привернути давний чар, давну велич і давну красу — це ціль та суть літургічного руху.

Це програма літургічного руху, накреслена папою Пієм XI. в листі до кард. Міноретті на отворення першого італійського літургічного конґресу, що відбувся в листопаді 1934 р. в Ґенуї. Або коротко можна так описати літургічний рух: це апостольство[1]) літургічного життя, що має побудити всіх вірних до пізнання, любови та участи у св. Літургії.

Літургічний рух ще в фазі розвою. Започаткував його папа Пій X, „папа літургіст", що зачав свій Понтифікат під гаслом: „Instaurare omnia in Christo". В цих кількох словах міститься ціла програма величезної праці, що її розвинув Пій X. за час свойого понтифікату. „Instaurare omnia in Christo" — це значить: відновити та зреставрувати цілий модерний світ, цілий „цикль модерної цивілізації", що розпочався перед пятьма століттями, а вже під кінець двадцятого, ще не осягнувши вершка свойого розвитку, зачав розкладатися. І той зґанґренований лібералізмом та матеріялізмом „модерний світ" постановив Пій X — „instaurare in Christo": т. є. відновити й оживати в промінних Євангелія, в світлі Христової науки. Та це світло Христа та його життя в Церкві — це Літургія, що є „все" (das Alle) для Церкви так, як „все" для неї є Христос, а для Христа „все" є Його діло відкуплення.[2]) Отже ця „Instauratio in Christo", це „instauratio liturgica". Тим то й Пій X. започаткував літургічний рух, що тепер під кермою його наслідників що раз то краще розвивається та щораз кращі приносить овочі. Переємцем ідей Пія X. був Бенедикт XV. і за його понтифікату відбулось багато

[1]) Ліпше відтворило б це поняття слово „пропаґанда", але уникаю його за через уживання цього слова також у злім значінню.

[2]) Подаю за „Pio X e il movimento Liturgico", Vita è Pensiero, 1935, 362 — 400.

літургічних конґресів. В листі на отворення літургічного конґресу в Monserrat (1915 р.) Бенедикт XV. реасумує думки Пія. X та поручає літургічний рух як найсильніший середник до поглиблення правдивої християнської релігійности у християнських суспільностях. Пій XI. в Конституції „Divini cultus" ще більше заохочує християн до живої участи в Літурґії та вже говорить про наглядні успіхи цього молодого літургічного руху: „Tum religiosi spiritus late florere coeperunt; propterea quod populus christianus, liturgico sensu altius imbutus, et eucharisticum ritum, et psalmodiam sacram, et supplicationes publicas participare impensius consuevit." Цей літургічний рух на заході розвинувся передусім в Бельґії, Німеччині, Франції, а найслабше в Італії. Овочі цього руху наглядні: церкви не стоять пусткою, а участь в богослуженнях не є вже „привілеєм" т. зв. „побожниць", то є гуртка жінок і дівиць, але є свідомим обовязком усіх вірних без огляду на стан, вік, пол. Церкви зачинають бути знов огнищем духового життя, а участь вірних у св. Тайнах стається масовою. Не лише в неділі і свята, але і в будні багато людей слухає Служби Божої, приступає до св. Сповіди і св. Причастя. Зачинають входити в життя т. зв. „missae dialogatae", т. є Служби Божі, в яких вірні неначе „співлітургізують" з священиком, відповідаючи йому всі разом: заникають помалу „міністранти", а їх місце займає весь нарід, зібраний в Церкві. Священик, що відправляє Службу Божу, говорить голосно й виразно, а вірні громадно відповідають на рідній мові. Правда, це щойно початки і багато ще священиків, або радше більшість бояться цеї „новости", але помимо цього що раз більше стають популярними ці т. зв. „missae dialogatae". Особливше поширені є ці „голосні" Служби Божі в Бельґії, завдяки невпинній праці ініціятора літургічного руху в Бельґії абата о. Каброля (Cabrol) та публіцистичним працям D. Gaspar Lefébvre, що вже в часі бельґійського літургічного конґресу, чи радше „шіснадцятого літургічного тижня", що відбувся осіню 1933 р. в Лювен, у славнім опатстві „Mont-César", виголосив незвичайно глибокий виклад про значіння цих „missae dialogatae". Не рідко можна почути тепер між латинським духовенством голоси, що приходить час введення рідної мови до Літурґії. Так н. пр. в журналі: „Bibel und Liturgie", ч. 10, з 15. II. 1933, є мова про користи рідної, живої мови в Літурґії: „Народи бажають висловити у рідній мові те, що в їх душі найбільш ніжне, глибоке і велике. Це бажання щораз живіше; і чому не піти йому на зустріч?". Такі голоси вже перестають бути „марґінесовими", але стають предметом дискусій, та мають вигляди на переведення їх в життя. Абат монастиря Amey в Бельґії висказав між іншим Св. Отцю Пієві XI. своє переконання, що народи Европи є вже достаточно підготовані до приняття живої рідної мови в Літурґії. Це вже є великий поступ і само за себе

свідчить, як великими кроками вперід поступає літургічний рух, з окрема питання літургічної мови. У минулім столітті не було такого смільчака, що відважився би був голосно запропонувати введення живої мови до Літургії. Про розміри Літургічного руху свідчать рік річно літургічні конґреси, літургічні та евхаристійні т. зв. „тижні", що відбуваються в різних християнських краях. Появляється багато популярних видань з поясненнями Служби Божої та інших богослужень; у многих краях зачинають виходити будьто дієцезальні, будь парохіяльні „folia volantia", що появляються кожної неділі та містять в собі добрий переклад біжучого євангелія, коротке його пояснення та змінні части Літургії на біжучий тиждень. По церквах священики пояснюють вірним значіння богослужень і помало перестають практикуватись т. зв. „missae meditationis" або „merae praesentiae materialis", (священики тихенько відправляють, а вірні „медитують", відправляють приватні девоції, дрімають, тощо), але священик голосно читає, а люди відповідають. або слідкують за обрядами Служби Божої. Літургічний рух витиснув своє знамя також на церковнім мистецтві. Особливші декрети конреґації „Rituum", як і декрети епископів для своїх дієцезій обмежують вже „свободу" в окрасі церков, але ставлять певні навіть дрібничкові вимоги, що мають на меті вдержати церковну окрасу в межах літургічного, традиційного духа. Так н. пр. заборонено вживати штучні квіти: кард. Вікарій з нагоди канонічної візитації в Римській дієцезії оголосив в „L'Osservatore Romano" (23 черв. 1932) декрет: „Штучні квіти, які б вони не були, заборонені. Їх треба безоглядно (senz'altro) усунути з церков, каплиць і вівтарів, і під ніяким претекстом не можна їх там поміщувати". Кардирал Сельваджані заборонив уживати електричного світла на вівтарях, при виставлюванню Найсв. Тайн і т. п., а в самій церкві позволив уживати електричного освітлення, але щоби було дискретне і крите (рефлєктори) і щоби не було ніяких театральних світляних ефектів, що противиться святості й повазі церкви. Зрештою вже й перед тим появився був декрет що до уживання електричного світла, а саме декрет св. Конґреґації Обрядів з 22. XII. 1907, але скоро його призабуто. Рівнож уживання свічників (канделябрів), та їх форма є определені декретами св. Конґр. Обрядів (декрети, число: 3137, (1865), 3266 (1872) і т. п., а саме під оглядом естетичним забороняється окраси ліхтарів з паперу або іншого матеріялу; величина і розміри ліхтарів мають бути пропорціональні до вівтарів та визначатися простотою (simplicitas). Подібних, на перший погляд аж дрібничкових декретів, можнаби навести багато. Всі вони стремлять до того, щоби окраса церков була видержана в літургічнім дусі, в межах вимог літургічної, традиційної естетики. Правда, не всюди придержуються тих декретів, не завсіди можна сейчас до них пристосуватись, але

є визначний поступ наперед. Зникають театральні декорації, зникають „богомази-мальовила", а їх місце займають правдиво літургічні окраси та мистецькі образи. Під впливом літургічного руху розвинулося церковне мистецтво. В Римі є особливий Інститут церковного мистецтва (artis sacrae) т. зв. „Beato Angelico"; часто відбуваються великі міжнародні вистави церковного мистецтва: вистарчить згадати в останнім пятиліттю два: в Парижі та Римі. Мистецький світ поволи відляїцизовується і знов зачинають появлятися мистці, що свій мистецький талант присвячують християнському, церковному мистецтву. Неменший вплив літургічного руху і в області церковного співу та музики. „Motu proprio" Пія X спричинило прямо „революцію" в церковнім співі та музиці на Заході. Правда, щоби перемогти „привязання" Італійців до ґрамофонів, а Еспанців до катаринок, треба доложити більше енергії [1]) та більше труду, але кінець-кінців справа церковного співу і музики на Западі вже цілком належно поставлена: поворот до традиції, т. є до григоріянського співу та громадна участь вірних у церковному співі.

Основою та напрямною для композиторів церковної музики має бути григоріянський напів, щоби кожда церковна пісня, навіть модерна композиція відріжнялася своїм літургічним духом від світської та театральної музики. Можнаб навести і більше прикладів на доказ, що на Заході започатковалась нова ера в християнськім життю, яке стоїть під знаком літургічного руху. Всі ці зарядження Церкви мають на меті створити правдиву християнську атмосферу, що в ній вірні мають жити, нею віддихати. Згідно з волею Церкви священики, кождий у своїй парохії, повинні створити те середовище та цю атмосферу літургічного духа і смаку, що має просякнути всі верстви християнської спільноти. Огнищем та джерелом цього літургічного духа має бути церква та літургічні функції. Тимто в храмі Божім все має бути згідне з приписами, думкою та духом Церкви: вівтар, його окраса; хрест; ікони; прикраси й освітлення храму; обряд богослужень та релігійних практик; відправлювання Служби Божої та св. Причастя; виставлювання Найсв. Тайн; обряди хрещення, тайни супружжа, похорону й інші; церковні процесії; поведення священика при престолі; поведення паламаря, дяка та тих, що служать до Служби Божої; — все те повинно і мусить бути узгіднене з духом Церкви, що є духом традиції [2]). А характеристичною рисою цього традиційного літургічного духа Церкви, це соціяльний характер християнської літургії: спільнота мо-

[1]) Св. Конґр. Обрядів, декретом з дня 12. II. 1910 заборонила уживати ґрамофонів у церквах, а кардинал архієпископ Толєда „викинув" з еспанських церков катаринки.

[2]) Гл. E. Vismara: Introduzione generale alla Liturgia, стр. 272—273 Stile e Spirito liturgico.

литви, що є молитвою Церкви; якраз цей соціяльний характер літурґії є всеціло противний приватному, плиткому й безосновному девоціоналізмові, що радше вірних віддалює від Церкви, чим дає їм правдиву побожність.

Помимо цих великих досягнень літурґічного руху, помимо великого розвитку літурґічних студій на Заході — ще богато річей в початковій фазі розвою, ще богато річей полишає богато до бажання. Ще й тепер, в часі повного розвою літурґічного руху: „сучасні умовини публичного божого культу в парохіяльних церквах латинського обряду не є ще направду згідні з духом та інтенціями Святої Літурґії та церковної традиції. Треба надіятись, що свята Мати-Церква, бажаючи, щоби „omne sit instauratum in Christo", вкінці приверне назад много святих звичаїв, занедбаних та призабутих, много законів християнської старини, передусім тих, що відносяться до божого культу, та що вкінці буде привернена однообразність ботослужень" [1]). Рівнож вплив Літурґії на життя християн ще богато полишає до бажання. „Помимо цього великого розвою літурґічних студій, літурґія ще не є життєвою силою в орґанізмі суспільности. Ще богато вірних є поза цею життєдайною струєю Літурґії" [2]). В кождім разі Літурґічний рух на Заході приніс вже великі овочі і є надія, що незабаром Літурґія стане направду: „життєвою силою в орґанізмі суспільностей", що було бажанням Пія X, великого Папи-Літурґіста, який буллею „Sapienti Consilio" зреформував цілу Римську курію, привернув св. Конґреґації Обрядів давні права та поширив засяг її компетенції. Для Східної Церкви Пій X покликав знов до життя креовану Урбаном VIII „комісію для справлення літруґічних книг Східної Церкви" в рямках „Конґреґації для поширення віри".

V

Літурґічний рух, а саме стремління відновити й оживити християнське життя довкруги життєдайного джерела Літурґії, не осягне своєї цілі, якщо обмежиться лише до теоретичного поставлення справи. Всякі „рухи", не лише в області релігійно-моральній, але й в площині соціяльній, остільки мають вигляд на успіх, оскільки знайдуть належний контакт з масами, оскільки вдасться їм „наімпреґнувати" життя суспільности так, що майже неспостережно певні ґрупи, верстви людей, чи навіть народи й держави зачинають думати їх думками, жити по їх рецепті, віддихати їх атмосферою. Іншими словами, кожний „рух", що хоче мати вигляди на реальні успіхи, мусить мати відповідну „акцію", що є методичним комплєксом середників для поширення, узагальнення, усуспіль-

[1]) Ab. Caronti: „La pietá liturgica". Цитую за „Questions Liturgiques", III (1913), стр. 395.

[2]) Soelho: Cours de Liturgie Romaine, I., p. 321.

нення даного погляду, теорії, ідеольогії і т. п. Хтось каже, що правда сама за себе свідчить і не потребує ніякої пропаґанди. На жаль, — так не є. Люди є завсіди людьми. Під впливом виховання, лєктури, життєвих умовин у кождому чоловіці формується комплєкс налогів (не у злім значінню), що разом творять духове обличча людини, чи радше її світогляд. Світогляд може бути добрий, або злий. В кождім разі світогляд спричинює, що людина радо приймає те, що сприяє, відповідає сумі її світоглядових принципів, а з певною резервою відноситься до всего того, що іде в розріз з її світоглядом, з її життєвою синтезою. Тимто люди, що вже мають вироблений світогляд, є ворогами всяких новостей, є ворогами всего, що нарушує і розхвильовує спокійне плесо їх уже „зшуфлядкованого" світогляду. Щоби перебороти якийсь світогляд, а на його місце впровадити інший, на це треба богато праці, богато труду. На це треба відповідної, систематичної, плянової акції. Щоби перемогти матеріялістичний, еґоїстичний та ліберальстичний світогляд, а впровадити в життя не лише одиниць, але й народів християнський світогляд — на це треба акції. Щоби зосередити християнське життя довкруги Літургії, щоби надати християнському життю нової сили, чару, краси, щоби знов надати християнському життю ту велику експанзивну силу, що її колись в давнині мало, іншими словами, щоби злітургізувати християнське життя — на це треба відповідної акції, на це треба Літурґічної Акції. Декому не до вподоби ця деномінація, мовляв, ширіться непорозуміння, бо вже є Католицька Акція. Ріжниця між католицькою і Літурґічною Акцією така, як між працею над собою і працею над другими. Католицька Акція має на межі усуспільнити Христові ідеї при помочі світського апостольства; християни своїм впливом, прикладом власного життя і т. п. мають стреміти до того, щоби запанував християнський світогляд, щоби життя народів пульсувало життям Христа, щоби Його науку пошановано у всіх ділянках громадського, політичного, державного і т. п. життя. Але — хто не „квасний", не „заквасить" других, а збутвіла сіль нічого не засолить. Тимто й Католицька Акція не осягне своєї ціли, якщо самі таки католики не будуть повні християнського духа, що його джерелом є Літургія. Тимто Літурґічна Акція, або радше: Літурґічне Апостольство не лиш що перешкаджає Католицькій Акції, але є її основою і доповненням. Літурґія має бути школою християнського світогляду, що його Католицька Акція має поширити на всі ділянки суспільного життя. Католицька Акція і Літурґічна Акція себе взаїмно доповнюють і одно без другого є неповне, незвершене. Ця лучність є така тісна, що, як це бачимо на Заході, члени Католицької Акції є першими апостолами Літурґічної Акції. Ріжниця між Кат. Акцією і Лі-

тургічною передусім у тім, що в Католицькій Акції ініціятива лежить по більшій часті в руках світських католиків-мірян, в Літургічній ініціятива належить виключно до Церкви, виключно до духовенства. Це самозрозуміле: вірні не можуть самочинно вводити ніяких нових практик, не можуть викидати ніяких традицією Церкви овячених звичаїв, не можуть бавитися в реформаторів календаря, церковного року, обряду і т. п. Це все належить до Церкви. Священики мають всіми можливими засобами стреміти до вироблення в вірних літургічного духа, то є пошану, зрозуміння, любов до Літургії, до храму Божого, до спільних молитов, але не можуть передавати ініціятиви в руки мірян, або й „побожниць", бо тоді знову прийшло б нове видання незгідної з духом і бажанням Церкви приватної девоції. Отже Літургічна Акція, це рід апостольства, що його предметом є Літургія, а ціллю — поширення серед вірних любови Літургії, знання Літургії, зрозуміння її краси, змислу та значіння для розвою духового життя так одиниць, як і цілих суспільностей [1]).

Перший ступінь, це примітивне мінімум, що його має осягнути Літургічна Акція, це масова, активна і формальна участь (не лише praesentia materialis) вірних в літургічних функціях, у богослуженнях. Вірні в церкві мають бути не глядачами, але активними учасниками всего, що в церкві діється. Ось що говорить Пій XI. в конституції „Divini cultus sanctitatem" про участь вірних в богослуженнях: „Ac revera pernecesse est, ut fideles non tamquam extranei vel muti spectatores, sed penitus liturgiae pulchritudine affecti, sic caeremoniis sacris intersint — tum etiam cum pompae seu processiones, quas vocant, instructo cleri ac sodalitatum agmine, aguntur — ut voces suas sacerdotis vel scholae vocibus, ad praescriptas normas, alternent; quod si auspicato contingat, iam non illud eveniet, ut populus aut nequaquam, aut levi quodam demissoque murmure communibus praecibus, liturgica vulgarive lingua propositis, vix respondeat" (Const. ivini cultus IX). Дальшими етапами Літургічного Апостольства, це розуміння поодиноких частей Літургії (Сл. Божа, Вечірня, Утрення, уділювання св. Тайн) та їх символіки; часте принимання св. Тайн: св. сповідь, св. причастя, часте, а навіть щоденна участь в Службі Божій, приналежність до церковних братств, що займаються прикрасою храму Божого і т. п. Або, реасумуючи все сказане, ціллю Літургічної Акції є витворення літургічної атмосфери, що нею має віддихати ціла парохія, цілий нарід. Подібно, як воздухом віддихаємо, але цього не спостерігаємо (хіба, що спеціяльно на це звернемо увагу), хоч без воздуху ми не можемо жити, так і Літургія має бути тою духовою атмосферою, що нею мають вірні віддихати, нею жити. Не йде

[1]) Гл. P. Bayart: L'Azione Liturgica; Liturgia I, p. 580—4.

тут про вироблення шабльону й убиття індивідуального духового життя. Літургія має бути лише основою, тлом, на якім кождий відповідно до своєї вдачі й нахилів розмальовує своє „я", своє індивідуальне життя. Літургія має бути нормою, до якої вірні мають примірювати своє духове життя. Літургія має бути джерелом цього духового життя та його напрямною. Методи Літурґічного Апостольства на Заході — ріжнородні. Залежно від обставин і потреб — це Апостольств приймає ширші або вужчі форми. Відбуваються т. зв. літурґічні дні, тижні, конґреси так для духовенства, як і для мірян; появляються на ріжних мовах літурґічні „листки", бюлетини, місячники і т. п., що мають на меті поглиблення літурґічного духа. По церквах голоситься відповідні проповіді та конференції. Окрему увагу звертається на шкільну молодь, щоби вже на провесні життя вкорінити в їх серця любов і привязання до Літурґії та обряду. Способи, метода і засяг Літурґічної Акції залежні в першу міру від місцевих умовин. Де люди побожні та горнуться до церкви, там — вистарчить проповідь, конференція, поучення. Де поширений девоціоналізм — там треба більше праці, треба й відповідної літератури. Де нарід здеморалізований, розагітований протирелігійними кличами — там праця є дуже трудна. Але — при відповідних видавництвах, летючках, вкінці проповідях — можна дуже богато в цім напрямі зробити і богато робиться.

(Докінчення буде)

Богдан Казимира

Що таке ЖОК?

(Докінчення).

Коли б прийшлося шукати за причинами, які зродили цей великий рух, то можна легко добачувати їх у тяглій традиції католицької суспільної думки, висловлюваної Гармелем, Кеттелєром, Кольпінгом і другими, як рівнож великим оборонцем й опікуном робітництва, папою Львом XIII. Одначе то були дальші причини, ближчу бачимо в словах Св. Отця Пія XI, сказаних до о. Кардайна. „Найбільшим скандалом XIX ст. була втрата для Церкви майже більшости робітничої кляси". А в слід за цим йдуть і инші, на які коротенько вкажемо.

В першій мірі це трагічний стан молодого недосвідченого робітника, що кидає шкільні мури, щоби почати заробіткову працю. Як статистичне бюро ЖОК-а в Франції подає, то там щорічно 700 тисяч молоді обох полів між 14 а 15 роками життя вступає до заведень, фабрик, магазинів, копалень, а приблизно 1,200.000 загально заробіткує на своє виживлення (менше 20 літ). А як в нас?!

І йдуть вони до праці без професійного знання, молоді недосвідчені і часто до року зміняють кілька фахів та ніде не находять задовілля, бо неприготовані до заводового життя. Ще щасливий той, що дістане яке місце, маючи за собою попертя, але скільки є таких, що довго мусять чекати і здані на примусове безробіття?

І ці молоді робітники входять до нового світу праці по фабричних заведеннях, неприготовані, де не лише умовини моральні, але гігієнічні й професійні полишають багато до бажаня. Можна стрінути 15 літних скептиків, що їх несовісність товаришів та майстрів зробила правдивими невільниками, які не мають змоги ходити на вечірні доповняючі курси. Також під оглядом інтелєктуальним ця заробіткуюча молодь не надто поступає вперед. Її духовим кормом є брукова преса, кіно, дансінги. Тому о. Кардайн остерігає. „Масі молодих робітників загрожує інтелєктуальне й моральне отупіння, інтелігенція, воля та серце серед більшости молодого робітництва находиться в небезпеці смерти".

Тому треба добувати середовище пресою, книжкою, радієм, а найголовніше сталим контактом робітника з його товаришами праці. „Першими апостолами — як каже один робітник з Лієж — безпосередними апостолами робітників будуть робітники" [1]). Тому ЖОК виховує між молодим робітництвом еліту — пробоєвиків, яким рух завдячує свою масовість. Вони своїм товаришам служать добрим прикладом, добувають поважання для себе і своїх ідей, бо „робітник судить про даний рух після поступовання його членів" (Соваж).

Велику і важну ролю відограє теж сталий особистий звязок. Той самий Соваж оповідає, що в одному механічному заводі працював один 18 літний член ЖОК-а і він один на 28 своїх співтоваришів належав до християнського синдикату. В початках зданий він був на відокремлення, погорду та насмішки. Одначе постановив добувати середовище, починаючи від одного новоприбулого співтовариша, сина родичів соціялістичник поглядів. Почалося від зацікавлення його ілюстрованим християнським робітничим журналом, а по півторарічній праці молодий соціяліст був добутий.

В другім випадку молодий член „Молодої Соціялістичної Сторожі" (Jeune Garde Socialiste) після приставання з робітником християнином почав прохати в нього проводити йому в час обідного відпочинку Господню молитву і Богородице Діво.

Приміри самі за себе говорять. Однак, щоби так оформити своїх членів до здобування середовища праці, треба

[1]) Guilaume Sauvage: „La JOC conquérante".

певно мати якусь таємницю. І її має ЖОК. „Це є віра в незнані можливости, які містилися в нутрі робітничої кляси для її власної віднови“ [1]). Творці ЖОК-а постаралися дати робітництву організацію, яка йому вповні відповідала б, а вся керма спочивала б у його руках. Бо робітництво добуде краще своє завтра через себе, в собі, для себе, маючи великий примір в Христі-Робітникові. Тому теж жосісти на першому пляні ставлять кличі: „Для Нього, через Нього і в Ньому“.

Нові часи вимагають нових людей, нової молоді. А ЖОК її дає. Ріжнобічна жосістівська метода не дозволяє, щоби формування йшло по лінії відмежування від дійсного життя. Вона включує в собі пізнання християнської моралі, бажання „розвинути найвищу гідність чоловіка і християнина, вирвати масі робітництва та її еліті почуття нижчевартости, безсилля і фаталізму...“ [2]). Так само в релігійнім життю й інтелєктуальнім розвою потрібно, щоби 14-літні юнаки, йдучи на здобування прожитку, розвивалися, а не ниділи.

Не оставляють на боці питання почувань між обома полами, „про шляхотне й високе поняття любови“ та знання найтися в життю.

Як рух соціяльний, не оставляє ЖОК без приготовання своїх членів. Вказує на „необхідність вибору доброго звання, конечність серіозного термінування, професійного навчання, забезпечування перед нещасливими випадками, професійну гигієну, моральність праці, завдання капіталу, поняття винагороди, організації модерного промислу [3]).

За стараннєм організованого робітництва світ праці подекуди дістав 40-год. тиждень праці. Робітники мають більше часу, тому мужеський ЖОК звертає увагу на фізичне виховання, вщіплювання християнських понять обовязків батька, а жіночий організує курси, щоби робітниця. якій призначено бути подругою і матірю, була правдивою весталкою родинного вогнища.

Отже, як бачимо, ЖОК — новий рух робітничої молоді— старається охопити ціле життя, старається бути правдивим оборонцем молодих робітників. Цю свою оборону висловлюють в постулятах, що їх подаємо в перекладі.

ЖОК домагається:

— щоби публична влада і приватні власти освідомили собі свою відповідальність супроти молодих робітників;

— нагляду над кабаретами, кінами, дансінгами, ждальнями, потягами;

[1]) La JOC — 10 aus d'action jociste (видане в Парижі 1937 р.) стор. 13.
[2]) La JOC..., op, cit. стр. 17.
[3]) Ibidem, стр. 19.

— заборони продажі по кіосках і книгарнях неморальних брошур і періодиків;

— усунення небезпечного неладу по заведеннях, щоби ужити всіх середників для захования скромности у молоді;

— щоби всі ученики переходили через уряд професійної орієнтації;

— щоби правним статутом забезпечити учневі (терміноторові) методичне і під контролею навчання, і щоби професійне доучування було вчислене до годин праці;

— щоби учням забезпечити лікарський догляд;

— щоби підшукувати з розвагою робітників і майстрів, яким довіряється навчання і провід, та щоби мати над ними нагляд;

— щоби розповсюднювати і популяризувати середники проти випадків, щоби краще примінювати гигієнічні середники;

— щоби устали і були карані пакости та провокації;

— щоби до розємчих комісій входили представники ЖОК-а — і щоби праця не була понад сили та не шкодила молодим робітникам;

— щоби строго примінювати законодавство для молоді понижче 18 літ відносно нічної праці та по утяжливих і небезпечних підприємствах, як рівнож тижневий відпочинок;

— щоби краще зорганізувати нагляд над працею і дати більше інспекторів;

— стараються теж здійснювати домагання платних відпусток, як теж збірних умов [1]).

Отже метода в акції жосістівського руху дуже проста. Полягає на обсерваціі життя, схоплюванню моментів і діланню. Так стає він „школою провідників, надією християнського світа". Іншими словами вона вчить акції організації та дає виховання, або вчить видавати осуд, пізнавати і хотіти. Жосіст вчиться глядіти на дійсність його робітничого життя з матеріяльного, професійного, морального і релігійного становища. Потрібно, щоби він заобсервовував і громадив як найосновніші факти, що відносяться до правдивого стану заробітковуючої молоді і її властивої відповідальности" [2]).

Кождий член мусить бути в сталій акції, робити розшуки, боротися з життям. Це власне є головним нервом цілої жосістівської методи. Участь в житю руху бере не тільки сам провід, але ціла маса, бо читаємо в програмі ЖОК-а: „Кожда організація робітничої молоді, з його секретаріятами, салями нарад, обслугами професійної орієнтації,

[1]) La JOC — op. cit. стр. 20—22.
[2]) La JOC op. cit. стр. 23.

щадницею, синдикальними секціями... відзнаками... і т. д. творять ментальність і опінію, тяг ідей, має вплив і престіж, працює над уявою, вкінці витворює атмосферу і співпрацю, а головно психольогію маси, завдяки якій молоді робітники мають більше довіря, добувають більше відваги, обороняють себе і почуваються більше піддержаними, зрозумілими й любленими.

Так дала вона (метода) молодому робітникові розуміння нести поміч своїм братам праці, розуміння посвяти та св. Тайн, відмовлювання жосістівської молитви та мати відвагу працювати через цілу ніч, не принимаючи поживи, щоби приняти св. Причастя. Ці юнаки — каже Соваж — це зміст і надія ЖОК-а.

* * *

Отже ЖОК здійснює і розробляє свою програму в Бельгії від 1924 р., чи радше від перших відвідин о. Кардайна своїх парохіян в Лякен. Те саме маємо в Франції і в інших краях, хоч ще не з такою силою й успіхом. В Франції зачався він в Кліші, відомім з недавніх розрухів. Там 1926 року молоді робітники, читаючи робітничий часопис ЖОК-а з Бельгії, побачили, як за свої права борються їхні брати. Те саме бажання зродилося і в них. Від бажання пішло до чину. На перші сходини на 700 запрошених молодих робітників прибуло лише 70, однак в два роки опісля прибуло на перший тиждень дослідів, т. зв. semaine d'études і перший національний конгрес 3.000 членів. Вже в 1937 році підчас вистави в Парижі 85 тисяч молодих французьких робітників присягало вірність Христові-Цареві.

Тайна успіху ця сама, що в Бельгії. Робітники бачили в собі силу, мали довіря в багатство програми, примінення своїх метод, формування та акції.

Коли глянемо на стан серед нашого молодого робітництва, якого так обмаль, а в додатку денаціоналізується, то маємо гарний приклад на ЖОК-ові і з його досвіду можемо користати та здійснювати постуляти робітництва. Це не буде копіювання, тільки користання з набутого мозольною працею уміння. Тоді наш робітник буде правдивим християнином-католиком і добрим Українцем. А були вже в нас ріжні спроби.

Бо ідея ЖОК-а не спить — вона добуває нові терени. Існує він в Швайцарії від 1934 р., а в два роки опісля в Женеві на національному конгресі зібралося 20.000 осіб.

Приходять теж вістки з Португалії, Англії, Ірляндії, Чехословаччини, Мацярщини, Югославії, що там ЖОК, або організація йому подібна існує. В Австрії приняв він назву „Christliche Arbeiterjugend" та почав акцію в 4 дієцезіях.

Його стрічаємо в Африці (Альжир, Туніс, Мароко), Азії (по найбільшій части між Аннамітами), а тепер після візити в Брюселі, в падолисті м. р. еп. Нанкіну, Преосв. Юпін-а — є надії, що буде поширюватися і серед Китайців.

Також два краї Америки можуть почванитися, що в них ЖОК є в акції, це є в Канаді, де ЖОК працює на території цілого краю, а в своїх рядах має 20.000 молодих робітників і робітниць. В Колюмбії уложено „підручник колюмбійського жосізму" і „з Колюмбії — кажуть вони — рух перейде в Полудневу Америку, як перейшов він з Бельгії у світ".

Св. Отець Пій XI, називаний часто папою Кат. Акції, захоплений цим рухом, дав йому вислів 25. IX. 1931. Він м. ін. сказав: „Ви стараєтеся привернути Царя-Христа з Його ласкою і любовю, з світлом віри, в Його безмежно сильній і добродійній царській величі. Ось що безмежно нас радує, коли бачимо ваші такі свіжі і хоробрі сили, щоби ввійти там, де так потрібно шляхотної боротьби. Ось що в теперішньому смутку дає нам найкращу запоруку будуччини, запоруку для родини, краю і Церкви але, що є вже набутим добром для всіх і кождої з ваших душ".

* * *

А тепер кілька слів про організаційну схему. Вона найпростіша. В членів витворює духа обовязковости, любови і взаємної помочі. Першою клітиною є льокальні секції, якими кермує комітет, вибираний з членів. Між ними є т. зв. пробоєвики, що мають за завдання своєю саможертвою і працею добувати нових членів, поширювати рух. Члени діляться на відділи після дільниць а на чолі кождого з них стоїть один, що за все відповідає, Так воно є для обох галузей руху: мужеського й жіночого. Духовим провідником, що мас надзір в кождій секції, є місцевий священик, як зрештою і в кождій вищій клітині, що титулом свойого уряду входить у склад комітету-проводу.

Клітиною другого ступня є федерація, тобто збір місцевих секцій даної промислової частини краю. Тому держаться цього поділу, бо він кращий і гнучкіший в робітничій організації і для того в одній дієцезії натрапляється на кілька федерацій. Провід спочиває в руках Федерального Комітету та Федеральної Ради. Завданням першого є дбати про розвиток руху на провінції, робити візитації, відповідати за нові потягнення і творити нові секції.

Федеральна Рада складається з делєгатів місцевих секцій. Вона збирається кождого місяця і розглядає та дає поручення на протяг одного місяця чи на триместер. Вся її діяльність стоїть у великій залежності від Генерального Секретаріяту.

Серцем руху і найвищою клітиною є Генеральний Секретаріят з цілим своїм апаратом. Від його вмілости і проворности залежить успіх руху. Раз у рік збирається Національна Рада. Склад її творять представники федерацій.

Так отже коротко виглядає образ ЖОК-а, тип спеціялізованої Кат. Акції. Своєю легкістю, простотою організаційної форми та відданням себе справі підбиває робітничий світ. Тому цей огляд можна кінчити словами Св. Отця Пія XI.: „Завважуємо, на велику втіху нашій душі, зєдинені фалянги молодих християнських робітників, що підносяться на зазив Божої ласки і плекають шляхотну амбіцію відзискати для Христа душу їхніх братів“ (енц. Quadragesimo Anno).

о. Д-р Г. Костельник

Проблєма чуда

(Продовження)

IV

* * *

Щоб як слід відповісти на поставлену квестію (чи надприродні чуда дійсно надприродні), вперед треба пояснити й прочистити деякі поняття, що входять у склад тої квестії.

1) Перш за все треба правильно глядіти на чудо. Справжнє чудо не є на те, щоб люди заспокоювали жажду своєї цікавости і притім бавилися, як нпр. коли глядимо на циркові продукції. І природні і надприродні чуда є на те, щоб люди з них училися, щоб довідувалися про глибший устрій життя-буття. Чудами промовляють до нас укриті, для нас несподівані й незрозумілі сили в житті-бутті, дають нам знати про себе.

2) Коли раціоналісти та атеїсти конче змагаються звести надприродні чуда на природні, то в дійсности їм не так іде про природу, як про „чуття нічогости“. В дійсности вони хочуть звести всі чуда — і надприродні і природні — у склад з „чуттям нічогости“. Щож, якби дійсно вдалося звести всі надприродні чуда на природні? Тоді виринула би нова квестія: А щож є та природа, в котрій її силами мертві можуть воскрешати, люди можуть роками жити без їди й пиття, ангели можуть у ній являтися та з тюрми Петра й Павла визволяти — проти всіх законів фізики?

Атеїсти тоді опинились би ще в гіршому положенні, ніж нині. Атеїсти при свому пояснюванні світа змагають до того, щоб заспокоїти своє „чуття нічогости“,

і уявляють собі, що поза „природою“ вже нема нічого в бутті (саме тому й назвав їх провідне чуття „чуттям нічогости“): нема другого життя, нема добрих, ні злих духів, нема Бога.

Але природні явища в дійсности не такі, щоб оправдували оту віру атеїстів. А колиб ще й усі надприродні чуда треба було зачислити до природних явищ, то становище атеїстів ще куди більше погіршилось би.

Припустім, що всі спіритистичні явища і всі євангельські чуда в дійсности спричинила й спричинює людська душа живої людини. І тепер атеїсти ніяк не можуть собі дати ради з людською душею, бо психічні явища ніяк не даються звести на матеріяльні. А щож було би тоді, в умовно прийнятому випадку? І тепер, хто льогічно думає, мусить прийти до переконання, що людська душа мусить мати свою творчу причину не нижчу, але вищу від себе — отже творча причина світа мусить бути духова, зн. мусить бути Бог. А тоді це заключення було би ще наглядніше. І від чого атеїсти хотіли би втекти, саме це вхопило б їх у свої кліщі.

Отже коли атеїсти змагаються звести надприродні чуда на природні, то вони під „природою“ розуміють не дійсну природу, тільки свою уяву, яка їм каже, що ніби „по другому боці“ природи-світа „нема нічого“: нема Бога, нема духів, нема посмертного життя. „Природне“ це для них таке, що тут у нашому світі вповні вичерпується, що не має ніякого свого коріння й лиця „по другому боці“, що не криє в собі ніякої тайни, ні чудесности, ні величі. Це чиста мова „чуття нічогости“, але не природи.

3) Ті, що не признають чудес, звичайно хибно уявляють собі процес чуда. А саме вони собі уявляють, начеб у процесі чуда природні закони перестали обовязувати. Нпр. огонь палить; колиж три молодці в розпаленій печі в Вавилоні не спалилися, то природний закон огню — по думці атеїстів і раціоналістів — мусів би був тут перестати обовязувати, вогонь перестав би бути вогнем, бо перестав палити. А з того льогічно виходило би, що природні закони не є незрушимі, отже не є справжніми законами.

Давніші фізики саме на тій основі виступали проти можливости чудес, уявляючи собі, що фізичні закони вічні, незмінні й незрушимі. Але навіть колиб фізичні закони дійсно були такі, то з того ще зовсім не слідувала би неможливість чудес. Процес чуда не полягає в тому, що ніби природні закони перестають обовязувати, але в тому, що одну причину в її діянні здержує, або доповнює друга причина; нижчу причину здержує чи доповнює вища причина. Коли ми нпр. вхопимо мяч, що паде

з висоти, то сила гравітації через те не перестає діяти, тільки ми, своєю силою, перепинили спад мяча.

Травлячі соки шлунка розкладають поживу, але самого шлунка не нищать, бо шлунок витворює якийсь, для нас ще невідомий, antidotum проти шкідливого ділання своїх соків. Йона в шлунку кита природно мусів би згинути, але чи не міг Бог так зробити, щоб тіло Йони в тому часі на цілій своїй поверхні видавало з себе той antidotum проти травлячих соків, що його витворює шлунок?

Огонь у вавилонській печі певно палив, бо спалив тих, що порадили цареві кинути до тої печі трьох молодців; ангел тільки охоронив тіла трьох молодців, щоб не спалилися. А чи це можливе? І в наших часах індійські йоги та факіри продукуються тим, що босими ногами ходять по рові з жаром. Силу вогню вони нівелюють своєю душею.

Найновіша фізика, досліджуючи діяння атомів, викрила, що те діяння не є здетермінованє, але може бути або сяке, або таке. З того виходить заключення, що фізичні закони в макрокосмосі це тільки статистичні категорії, а не закони, що не можуть не обовязувати. Значить, найновіша фізика припускає, що десь-колись міг би зайти і такий випадок, що вогонь не буде палити (абстрагуємо від т. зв. „холодного світла"). Іншими словами: найновіша фізика признає, що чуда є можливі.

4) Чи надприродні чуда будемо вважати за „надприродні", чи за „природні", це формально залежить від того, що під тими словами розуміємо.

Знаю інтелігента, віруючого християнина, що під впливом грецької фільософії „природою" називає ген ціле життя-буття — отже не тільки сотворений світ, але й Бога.

Поділ буття на „природу" та „надприроду" перевели християнські теольоги. Під природою вони розуміють увесь матеріяльний світ враз із людськими душами, доки душа живе в тілі. А під надприродою вони розуміють перш за все Бога, божу благодать, а потім також ангелів та людські душі по смерти — всі ті. єства находяться в „надприродному світі". Злих духів зачисляється до „упавшої надприроди".

5) Християнські теольоги, ідучи за традицією, у своїх догматиках пишуть про чуда в дуже вузькому значінні, а через те попадають у зайві труднощі і не освітлюють проблєми так переконливо, як це нині можна і треба. Вони глядять на чудо тільки як на свідоцтво для правдивости надприродного божого обявлення. З того льогічно слідує, що чуда може тільки Бог робити (св. Тома з Аквіну дефініює чудо: „effectus, qui divinitus fit"); залюбки називають чудо „signum divinum"; а з того дальше слідує, що тільки правдива віра може виказатися справжніми чудами.

Теольоги також повинні би виходити від психольогічного пояснення чуда, а до теольогічного доходити, бо психольогічне пояснення обіймає цілість проблєми чуда, а теольогічне тільки один її фрагмент.

Поняття чуда, а в слід за тим і функції чуда рішуче треба поширити, як це й ми зробили в нашому викладі.

Невже існують тільки такі чуда, котрими Бог засвідчує правдивість свого надприродного обявлення? Ми бачили, що існують також природні чуда, котрими Бог засвідчує своє природне обявлення. Але й це ще завузько сказано.

Коли маємо на думці чуда взагалі, то треба сказати, що чудами обявляються нам укриті, невідомі і незрозумілі для нас сили в бутті.

При так означеній функції чудес зовсім відпадає трудність з тої причини, що чуда — навіть по свідоцтві самого св. Письма — діялися також у поганських вірах. Св. Письмо у своїй беззастережній любови до правди сповіщає нас, що декотрі чуда, які робив Мойсей, робили також єгипетські чарівники й мудрці. Невже це також божі діла і на потвердження правдивости віри?

Очевидно, що ні.

Теольоги тут рятуються розріжненням між „справжніми" чудами та „фалшивими", до яких зачисляють також чуда демонів. Алеж із чисто наукового становища фалшиві тільки ті чуда, що є ілюзією, оманою, штучкою, а всяке дійсне чудо, чи воно природне, чи від демона, чи від ангела, чи від Бога, як це видно з нашої аналізи поняття чуда, це справжнє чудо.

Тай не можна всіх чудес, що діялися в поганському світі, звести на чуда демонів. Ось саме св. Письмо говорить, що до поганина Валаама, який жив у часах Мойсея, приходили не демони, але добрі духи, яких св. Письмо називає то Господь, то Бог, то ангел. Ті духи дійсно й поводилися як добрі, бо заборонили Валаамові проклинати ізраїльський нарід, а казали йому благословити його. Невже це не були чуда? А ослиця Валаама, що проговорила?

Всі люди сотворені на те, щоб спастися, і Бог кличе всіх до спасення — всім дає благодать, щоб могли спастися. Через чуда, як ми сказали, проявляється глибший зміст життя-буття. Отже чудами свідчить Бог про себе перед людьми — кличе їх до себе. З того слідує, що чуда діялися у всіх віках, в усіх народів, у всіх вірах. Без чудес віра стала би надто абстрактна, теоретична й немічна.

У всіх вірах, навіть у поганських, піддержує („оживляє") Бог основні релігійні правди: що є другий світ, є Бог і друге життя.

Колиж так, то яким способом Бог свідчить про правдиву віру? Теольоги всіх вір хочуть розвязати цю квестію, ставлячи твердження, що справжні чуда діються тільки в їх вірі. Але за такою розвязкою не промовляють ані факти, ані св. Письмо, ані льогічні рації.

У св. Письмі находимо факти, що можуть послужити як цілком певна директива для розвязки піднесеної квестії. Ясновидець Валаам, хоч поганин, саме під впливом духів свідчив про вищість віри ізраїльського народу. І Єлима, самарянський чародій з апостольських часів, свідчив про вищість християнських чудес. Завітні чуда, себто чуда Мойсея, пророків, Ісуса Христа й апостолів, тим відзначаються, що — як Євангеліє каже — „ще ніколи ми такого не бачили". Ті чуда: а) мають ціль директно посвідчувати правдивість завітної віри; б) вони великі, явні і багато їх; в) коли вони стрічалися з поганськими чудами, то брали верх над ними, як та палиця-змия Арона, що пожерла палиці-змиї єгипетських чарівників.

Треба зважати на те, що властиво тільки одна віра фалшива на цілих 100% — себто атеїстична. В усіх інших вірах правдиві бодай їх основи: що є другий світ, є Бог і друге життя. Отже властиво, з чисто фільософічного становища, коли нам іде про повну докладність, треба говорити про вищість і нижчість вір. Вищу віру супроводять і вищі чуда. Напр. євангельські чуда вищі від старозавітних. Так і нині в ріжних християнських церквах там вищі (більші й частіші) чуда, де вища (повніша й живіша) віра. Ми призвичаєні і маємо право говорити навіть про найближчу нам віру, що вона фалшива — тому, що має деякі єреси. Але тут цілком інша наша ціль (практична, а не теоретична) і цілком іншої засади придержуємося („bonum ex tota causa, malum ex quocumque deffectu").

(Продовження буде).

о. Іван Ратич

О. Вільгельм Піхлєр

(1862—1938)

(Посмертна згадка)

Дня 3. березня 1938 р. розстався з цим світом один з найвизначніших катихитів сучасности, бл. п. Вільгельм Піхлєр, якого імя відоме далеко поза межами европейського континенту. Покійний уродився 1862 р. (в Grosskrut), і походить з лікарської родини, яка крім нього, ще другого, старшого сина Івана Євангелиста віддала на службу Богові в духовнім покликанню. Покінчивши богословські науки на

віденському університеті, одержав 1887 р. духовні свячення і зачав свою душпастирську працю як сотрудник в Patzmannsdorf-і. Коли його старший брат одержав (1893 р.) парохію, бл. п. Вільгельм Піхлєр став його сотрудником і в тому характері працював при його боці через 10 літ. Опісля переселилися оба до Відня і посвятилися душпастирській праці при шпиталі Милосерних Сестер у Gumpendorf-і. У тамошній школі о. Іван П. учив старші річники, а його брат, Вільгельм, молодші. По кількох роках перейшов о. Іван до міської школи Урсулянок у Währing, щоби там віддати себе всеціло катихитичній праці, а головно занятися обробленням зразкових катихиз для вищих кляс вселюдної школи, а його брат Вільгельм посвятився всеціло катихитичній праці над наймолодшими річниками в Gumpendorf-і. Цьому відтинкові катихитичної діяльности посвятив Вільгельм Піхлєр ціле своє незвичайно трудяще життя, поклавши собі одну ціль: так наблизити євангельського приятеля дітей, Христа Спасителя, до цих найбільших Його любимців, щоб вони добре зрозуміли, захопилися Його Божою Особою та наукою, і Його чарівний образ так глибоко вирили й зберегли у своїх серцях, щоби він присвічував їм безнастанно на шляху їхнього життя, захоронював перед злом, а загрівав раз-у-раз до доброго й запевнив їм вічне спасення. Овочем його невтомної праці на цій ділянці є його неоцінена літературна спадщина, яка ввела правдивий переворот у дотеперішні погляди на завдання катихита та його методи праці в школі. Головна заслуга Вільгельма Піхлєра полягає в тому, що методу науки релігії на найнижчих роках вселюдної школи побудував на нових дидактичних основах, опертих на солідних студіях психольогії, дидактики й методики. Бо як загально практикувалася у нас давніше наука релігії по школах? Ідучи за нашим головним учителем катихитичної методи, о. Евгеном Гузарем, розказували ми вправді дітям I. і II. кляси цікаві біблійні оповідання — згідно врешті з вимогами найновішої дидактики — й витягали з них деякі найважніші катихитичні правди й моральні приноровлення, — але зачинаючи від III. кляси, ми давали вже дітям до рук малий катихизм і за свій найвищий обовязок уважали вбити в голови дітей усі його сухі формулки й дефініції. І коли нам удавалося се й діти потрапили віддеклямувати той сухий, катихизмовий матеріял, — то ми бачили в тому вершок своїх успіхів. Врешті й тепер ця практика ще не вийшла з ужи-вання. „Плян навчання релігії в народних школах", зладжений о. Юстином Гірняком (Станиславів 1932), а призначений для шкіл Станиславівської Епархії, виразно пише на стор 10: „В 3-й клясі має катехит перейти до систематичного навчання катехизму. Дехто розкладає собі цю працю на два роки, так, що в 3-ій клясі бере першу половину

(про віру й надію), а в 4-ій клясі другу (про любов і св Тайни). Епископський Ординаріят не вважає доцільним так розтягати научний матеріял..."

„...Тому катехит мусить дуже обмежуватись з матеріялом. Не може тратити часу на дискусії на теми біблійні, чи літургічні. Хиба в часі викладу для більшого зацікавлення може пригадати знані вже дітям біблійні уступи, чи богослужебні обряди. Однак в часі репетицій треба обмежуватись тільки на справи катихизмові.

„З огляду на факт, що всі інші предмети релігійного навчання мають на меті допомогти ученикам добре зрозуміти катехизм, а цей останній становить ціле духовне випосаження дитини з боку катехита, треба поставити собі за ціль, щоби діти вивчили приписаний підручник на память" (ibid. стор. 11).

...„З огляду на важність науки катехизму і на степень умового розвитку дітей 3-ої кляси годилось би, щоби ученики призвичаювалися репродукувати лєкції самі без питань і без помочі катехита..." (ibid. стор. 13).

Що таке поступовання не згоджується з вимогами здорової дидактики й прикметами дитячої психіки, — мало хто досі звертав на це увагу. Мало хто журився тим, що таке сухе навчання правд віри, яке полягає на простенькій ексегезі й меморизуванню катихизмових правд в школі (гляди цитов. „Плян." на стор. 11 і 12), відштовхує дітей від науки релігії, огірчує їм цю науку, і знуджує їх, бо робить з неї якийсь конгльомерат сухих формулок і теорем, далеких від життя і практичної дійсности. Для прикладу возьму хочби таку катихизмову дефініцію: „Божа ласка то внутрішний, надприродний дар, який дає нам Бог задля заслуг Ісуса Христа, щоби ми могли спастися", — і дальші поділи й нові поняття, звязані з цею першою формулкою. Врешті так було не лиш у нас, але й у Німців, від яких ми перейняли живцем всяке знання безпосередно або via: польські автори. (Conf. Komentarz do małego katechizmu religji katolickiej. Z niemieckiego według ks. L. Wiedermeyera, opracował ks. Stanisław Tempiński. Lwów 1905). На жаль, цей перестарілий погляд покутує не тільки в Станиславові, але й Львові. Так на пр. о. крилошанин Дзерович, професор катихитики на Богословській Академії, так само, як і станиславівський „плян", поручає далі для III. кляси народних шкіл дивовижний катихизм о. Леоніда Лужницького, дарма, що на IV. клясу допускає вже на нових засадах опрацьований підручник під заг. „Божа Наука", — отже від труднішого переходить до лекшого, хоч не лиш мудра дидактика й методика, але сам здоровий розсудок наказують противне поступовання.

Я назвав катихизм о. Лужницького — всупереч його

похвальним рецензіям — дивовижним, бо він зовсім руйнує дотепер загально втерте поняття катихизму. Дотепер утерте поняття катихизму містило в собі коротке зібрання правд віри в прозорім, систематичнім порядку, чого годі сказати про згад. катихизм, який цілковитим поплутанням всякої системи й порядку, бо навязуючи до церковних Свят у році після календарної черги, такого порядку ніяким чином не міг задержати.

З такими перестарілими поглядами в ділянці катихитичного навчання боровся бл. п. Вільгельм Піхлєр витривало й консеквентно ціле своє життя й осягнув те, що в тепер. Австрії такі погляди належать вже до сумної минувшини. Ще перед війною, в 1912 р. виступив Піхлєр на катихитичному конгресі в Відні з своїм проєктом модерного учебника науки релігії для дітей, який так уложив, що він містить увесь найконечніший для спасення людини матеріял з науки релігії (біблійна історія, катихизмові правди, молитви й церковні пісні) — але так дібраний, що основу науки творять поглядові біблійні оповідання, при чому одначе збережено й проглядність катихизмового матеріялу, так що щасливо оминено всякого помішання і баламуцтва, яке затемнює кожну науку, а тим більше подавану малим дітям. Щоби зробити свій учебник як найбільше практичним і досконалим — заложив зі своїм братом окрему катихитичну секцію при австрійськім Т-ві „Leo-Gesellschaft", до якої притягнув найвизначніших тодішніх катихитів і вони на своїх правильних сходинах обговорили основно нарис учебника й видали його друком. Перше видання цього учебника, заосмотрене переважно колірovими, ріжнобарвними ілюстраціями відомого академічного маляря, Пилипа Шумахера, появилося в 1913 р. Від тої пори учебник Вільгельма Піхлєра відбував правдивий тріюмфальний похід по всіх епархіях Австрії. До 1931 р. розхоплено понад $^1/_2$ міліона примірників і в тому ж році весь Австрійський Епископат приписав його як обовязуючий учебник для всіх шкіл Австрії.

Та згад. книжечка знайшла велике признання не лиш в самій Австрії, але далеко поза її межами. Навіть німецькі катихити мусіли признати їй першенство поміж всіми іншими цього роду публікаціями. Незабаром появилися її численні переклади :

1) Хорватський („Kščanski nauk") 1933.

2) У тому ж році японський (наклад Католицької Місії в Nügata).

3) Еспанський „Manual de Religion Para Ninos" у 1934.

4) Для місійних областей сх. Африки („Mungu na Wanadanu. Kitabu cha Dini Katoliki") 1936.

Крім цього італійський, португальський, маляйський.

Слід завважити, що й польський учебник кс. Бєлявського зладжений на зразок Піхлєрівського. Шкода тільки,

що завдяки гарячим зусиллям автора затерти сліди наслідування, затерлися також і всі правдиві вальори оригіналу.

Автор цих стрічок одержав також дозвіл від Т-ва „Leo-Gesellschaft“ на право українського перекладу, який вже виготовлений і чекає на великодушного видавця.

Щоб дати катихитам і душпастирям спромогу вміло й доцільно використати свій учебник — обробив його Піхлєр та методично, віддав у руки катихитів свої зразкові катихизи, які на ціле небо перевищують всякі дотеперішні цього рода публікації і є неоціненою помічю для кожного душпастиря-катихита в його вельми тяжкій і відповідальній праці.

Не менші заслуги поклав Вільгельм Піхлєр і для релігійного навчання старших дітей, бо видав для них у 1928 році свій „Катихизм католицької віри“, в якому представив науку Церкви в окремих, суцільних уступах, а для ужитку катихитів виложив у виданню цього катихизму наукові підстави цеї нової форми катихизму. На основі переконуючого виложення засад, опертих на науці найновішої дидактики, треба сподіватися, що тільки до катихизму Піхлєра чи радше його нової форми належить будучність.

Щоб і на місійних областях спопуляризувати модерні правила катихитики й улекшити місіонарям їх важку працю поширюванння світла Христової науки в поганських краях, приступив Вільгельм Піхлєр до видавання відповідного журналу під заг.: „Blätter für Missionskatechese und katechetische Zusammenarbeit der Länder“, який вже 3. рік виходить. У перших випусках цього журналу помістив Вільгельм Піхлєр свою цікаву лебедину розправу, під заг. „Hauptfragen des Religionsunterrichtes“, яка вийшла й окремою відбиткою. Переклад сеї праці зачала друкувати у нас „Нова Зоря“, — на жаль, — задля несподіваного напливу злободневого, публіцистичного матеріялу, перервано розпочату працю.

З нагоди золотого ювилею священства Папи Пія XI., шамбелян Піхлєр піддав думку австр. Товариству „Leo-Gesellschaft“ розписати конкурс на найліпшу працю, якої темою було б представлення науки катол. релігії на місійних областях усіх частей світа. Нагороду за предложену працю під заг. „Die religiöse Unterweisung in den Heidenländern“ одержав доцент віденського університету, Др. Таврен. Але цим осягом бл. п. Піхлєр не вдоволився. Він розумів, що релігійне освідомлювання молоді, так в школі, як і в церкві, в катихитичних науках є особливо важним предметом душпастирської діяльности й журби духовенства кождої нації. Бо хтож не свідомий того, що від доброго сповнення цього душпастирського обовязку залежить взагалі стан релігійности й побожности цілого народу. Тому не диво, що ревне духовенство передусім піклується про удосконалення своїх

катихизмів і метод релігійного навчання дітвори, бо від цього багато залежить успіх його праці над старшим поколінням. Та — на жаль — кожда нація працює під цим оглядом відокремлено, сама для себе. Рідко коли — і то хиба припадково довідуються постороннi про якийсь поступ, що його якась нація на цій ділянці мала щастя осягнути, особливо від часу останньої світової війни, коли то новоутворені держави погідгороджували себе від других хінськими мурами й не удержують з собою цих безпосередніх, тяглих зносин, які лучили їх колись до великої війни. Тому то впала бл. п. Піхлєрови щаслива думка до голови, щоби видати збірний твір, у якому катихити-фаховці усіх европейських країв представили б стан елєментарного навчання катихизму у своїх краях під оглядом методи й поділилися б своїм досвідом й практикою з чужинцями, та висунули б ріжні свої побажання й проєкти. І цю щасливу думку бл. п. В. Піхлєра вдалося зреалізувати. Австр. Т-во „Leo-Gesellschaft“ вспіло підшукати відповідних співробітників у усіх европейських країв і вже приступило до печатання зібраних праць.

Не можна поминути й великих заслуг, які поклав Піхлєр при основанню і дальшій розбудові катихитичного музею у Відні. Бо коли австр. Т-во „Leo-Gesellschaft“ могло виасигнувати більші суми на потреби цього музею, то треба це завдячити головно о. Піхлєрови. Він був так відданий своїй ідеї, що для її реалізування зрікся всяких особистих користей і всі свої авторські права і прибутки з своїх творів відступив цьому Т-ву до його повної диспозиції на річ катихитичних придбань.

Автор цих стрічок мав щастя пізнати високу культуру й благородний характер цеї виїмкової людини з безпосередньої переписки. Бл. п. Піхлєр, мимо свого поважного віку й фізичного ослаблення, на яке від довшого вже часу занемагав і жалувався, — до останніх днів свого життя не занедбував своєї фахової праці. Вже звалила його важка недуга з ніг і прикувала до постелі, вже не міг писати, ні читати, але коли відвідував його його щирий приятель Д-р Кребс і здавав йому звіти про поступи започаткованої ним праці, о. Вільгельм Піхлєр в ту мить оживлявся, забував на свою недугу і набирав повних фізичних сил.

Підписаний подивляв завжди його солідність і незвичайне почуття обовязковости. На кождого свого листа ще того самого тижня одержував вичерпуючі відповіді, хоч відомо, що при його редакторських обовязках і науковій праці дуже мало часу оставало йому до розпорядимости на переписку.

А якою незвичайно скромністю і покорою визначався при своїм фаховім вишколенню і знанню! Хоч створив у дій-

сности свою власну методу, яка заслугувала повним правом на назву її творця, він у своїй скромности називав її методою віденських катихитів, методою віденською — немов би її спрецизування було заслугою і решти віденських катихитів.

Коли підписаний, пропагуючи катихитичні думки бл. п. Піхлєра, стрінувся з різкими закидами нашого вченого о. д-ра Костельника, які посередно нарушили й бл. п. о. Піхлєра, — та про ці закиди уважав відповідно повідомити його особу, надіючись, що він усі ті закиди опрокине з питомою собі ерудицією, на яку вказує його клясичний твір: „Unser Religionsunterricht. Seine Mängel und deren Ursachen". Бл. п. Піхлєр приняв цю відомість як найспокійніше і на пороблені собі заміти не реагував, заявляючи у своїому листі з дня 19. II. 1937 р.: „Ich habe die Einzelheiten zweimal gelesen, bei der Müdigkeit meines Kopfes aber nicht soweit aufgefasst, dass ich über sie schreiben könnte; ich bin auch nicht bibelfest". Для вияснення справи скажу, що о. Д-р Костельник закидав між іншим катихизам Піхлєра, що їх випрацювання оперте не на свідоцтвах св. Письма, а на ріжних вигадках, — дарма, що о. Піхлєр оперся на таких біблістах, як загально відомі Schuster. Holzammer. О. Піхлєр заслонювався тут своїм ослабленням, — але пречінь у томуж часі видав друком свою розправу: „Zur Methode des Religionsunterrichtes" (Missionsdruckerei St. Gabriel, Mödling bei Wien 1935).

В особі бл. п. Вільгельма Піхлєра стратило австрійське духовенство невтомного і найбільш заслуженого працівника на катихитичній ниві.

Відозви й комунікати.

Комунікат 1 б.

Ділового Комітету „Свята Християнської України".

ДО УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОСТИ.

Оцим подаємо до відома Української Суспільности, що за благословенням українського греко-католицького Епископату та за уповажненням українських громадських чинників повстав у Львові Діловий Комітет „Свята Християнської України", який має в цілому краю підготовити торжественне відсвяткування 950-ліття хрешення Руси-України. Комітет розпочав уже свою діяльність у цілому ряді секцій та запрошує до активної підтримки і співпраці всіх, кому лежить на серці піднесення релігійної свідомости й морального рівня українського народу.

Ювілейні торжества в цілому краю починаються з кінцем липня ц. р. Вже в найближчих тижнях Комітет видасть

для масового поширення цілу низку ювілейних видань, відзнак, медаліонів, плякатів, образів і т. п.

Між виданнями Комітету будуть такі важні й пожиточні книжечки, як підручник з програмою до уладжування місцевих і окружних ювілейних тержеств, проповіди, популярна історична брошура про хрещення України й б. ін. Отже як з чисто-практичного, так головно і з ідейного огляду видання Комітету „С. Х. У." заслугують на найбільше поширення серед українського народу.

Крім того чистий дохід із усіх видань Комітету призначений на здвигнення тривалого памятника 950-ліття хрещення Руси-України, а саме на заложення якоїсь харитативної установи або іншої інституції, що залишиться на довгі століття та нестиме добрий посів між українські народні маси.

Тому звертаємося з найгарячішим зазивом до всеї Української Суспільности, щоб вона масовим закупом і активним поширюванням книжечок, відзнак, медаліонів, плякатів, образів і т. п., видаваних Комітетом „С. Х. У.", причинилася до найвеличавішого відсвяткування Великого Ювілею та до здвигнення тривалого памятника 950-ліття хрещення Руси-України.

Львів, дня 18 травня 1938.

За Діловий Комітет „Свята Христіянської України".

Др. Маркіян Дзерович в. р. голова

Роман Данилевич в. р. секретар

Бюлєтин Комітету „Свята Христіянської України" ч. 2.

Діловий Комітет „Свята Христіянської України" оцим оголошує, що Ювилейний Рік з нагоди 950-ліття хрещення Руси-України триватиме на всіх Українських Землях від дня 14 серпня 1938 р., як роковин хрещення, до дня 14 серпня 1939 р.

В справі відсвяткування цього ювилею на місцях, видаємо, за апробатою і з поручення ВПреосв. Українського греко-кат. Епископату покищо ось які інструкції:

1) Найпізніше до дня 1 липня 1938 р. оо. Парохи створять у всіх місцевостях Галицької Церковної Провінції, по змозі при участи місцевих установ, місцеві Ділові Комітети „Свята Христіянської України". Такі місцеві Комітети. під головством оо. Парохів. складатимуться, крім голови, з чотирьох членів, а саме: заступника голови, секретаря, референта організаційно-імпрезового і фінансового.

Подрібні інструкції для діяльности цих Комітетів і поодиноких референтів подамо своєчасно в окремому бюлєтині Діл. Ком. „С. Х. У."

2) Відкриття ювилейного року попередить відповідне відсвяткування днів св. Ольги і св. Володимира, а саме: а) В день св. Ольги, в неділю 24. липня 1938 р., у всіх місцевостях Галицької Церковної Провінції підчас Служби Божої будуть виголошені відповідні підготовчі проповіди та від год. 12 до 12·15 дзвонитимуть дзвони у всіх церквах. б) В день св. Володимира, в четвер 28. липня 1938 р., від год. 12 до 12·15 дзвонитимуть усі дзвони у всіх церквах; вечором всюди відправиться відповідний молебен з проповіддю.

3) В день відкриття Ювилейного Року, в неділю 14. серпня 1938 р., по всіх парохіях Галицької Церковної Провінції відправляться торжественні Служби Божі так, щоби в год. 12-ій почалося ювилейне Водосвяття, з проповіддю. В навечеря, себто 13. серпня 1938 р., від год. 12 до 12·30 дзвонитимуть усі дзвони в усіх церквах.

4) В часі від 14 серпня до 27 вересня 1938 (Воздвиження Чесного Хреста) по всіх церквах Галицької Церковної Провінції будуть виголошені по три проповіди на приписані теми.

Діл. Комітет „С. Х. У." радить виголосити ці три провіди по змозі в днях 25, 26 і 27 вересня 1938. Всі проповіди на дні 24. VII., 28. VII., 14. VIII. і 14. VIII.— 27. IX. вийдуть окремою книжечкою, Подрібні приписи для ОО. Парохів про ювилейний молебен, водосвяття, посвячення Хреста й інші обряди будуть подані своєчасно в окремому бюлєтині Діл. Ком. „С. Х, У."

5) На Воздвиження Чесного Хреста, в дні 27. вересня 1938, біля всіх парохіяльних церков Галицької Церковної Провінції будуть посвячені та вкопані ювилейні хрести і будуть виголошені відповідні проповіди. В прилучених хрест можна вкопати в чергову неділю, 2 жовтня 1938. Подрібні приписи про розміри й форму ювилейних хрестів та про написи на них будуть оголошені своєчасно в окремому бюлєтині Діл. Ком. „С. Х. У.".

6) В часі Ювилейного Року (14. VIII. 1938—14. VIII. 1939) відбудуться в усіх парохіях Галицької Церковної Провінції місії або реколєкції з наміренням поширити Христову правду по всій Україні. Підчас місій чи реколєкцій, які всюди будуть закінчені масовою сповіддю і св. Причастям та Благодарною піснею, що дня відправлятиметься ювилейний молебен.

7) В часі Ювилейного року (14. VIII. 1938—14. VIII. 1939) відбудуться у всіх місцевостях Галицької Церковної

Провінції ювилейні концерти, академії або святочні сходини з відповідною програмою.

Подрібні програми й матеріяли до таких імпрез будуть своєчасно подані в окремому підручнику, що його видасть Діл. Ком. „С. Х. У.".

8) Діловий Комітет „С. Х. У." підготовляє здвигнення цілокраєвого тривалого памятника Ювилейного Року. Крім того в кожній місцевости Галицької Церковної Провінції Місцевий Комітет проголосить якесь актуальне завдання церковно-релійного характеру, що його започаткує і по змозі виконає в Ювилейному Році. Може це бути: будова церкви, розмалювання церкви, поставлення іконостасу, справлення ювилейного дзвона, збудування захоронки, Християнського Дому і т. п. — відповідно до місцевих потреб та умовин.

Оці інструкції подаємо до загального відома і взиваємо всіх тих, що їм дорога релігійно-національна справа, щоб негайно бралися під проводом місцевих ОО. Парохів до підготови й реалізування намічених точок.

Львів, дня 11. червня 1938.

За Діловий Комітет „Свята Християнської України":

о. Юліян Дзерович — урядуючий заст. голови

Роман Данилевич — секретар

Адреса Ділового Комітету „С. Х. У.": Львів, Новий Світ 22, Ген. Інститут Кат. Акції.

Нові книжки.

Ghéon Henri: **Der hl. Johannes Bosko.** Verdeutscht von Fr. Schmal. 8⁰, стор. 218, Freiburg i Br. 1937, Herder.

В життєписах славних і великих людей, призначених в першу чергу на лєктуру для молоді, не стрінете нігде поруч історії напр. Моцарта прецікавого життя бідняги з Ассізу дарма, що воно є неменше повчальним прикладом духової сили, повноти життя і мудрости. Ліберялізм до тієї міри затроїв почуття дійсности, що інтелігентський загал зовсім затратив спромогу відріжняти правди від фалшу, ілюзії від факту, вартости від пустословія.

„Життя Святих?" — „Алеж ми давно виросли із темряви середнєвіччя, із задуху захристії і культурного поземy старих баб зі села". Ось типова відповідь, яку дасть вам перший-ліпший інтелігент, коли порадите йому перечитати поруч життєпису Кавура життєвий змаг напр. Маргарети Алякок.

На щастя, для нашої культури такі „типові" відповіді стають чимраз рідші. „Переоцінку цінностей" в зовсім противному напрямі до мудрацій Нітше бачимо чи не на кождому кроці. Щасливу зміну відношення до справи, яка нас в цій хвилі інтересує, видно із праць великого числа письменників тієї міри, що Честертон, Папіні, Бертран, Єргензен, Королева й інші. Які свій талан і письменницький хист присвячують д. часто мистецькому описові життя того чи іншого божого угодника. Видно. що це життя має в собі якісь вартости, що воно далеке від нудної одноманітности і солодкавої побожности, видно, що в ньому є елєменти, які потраплять прикувати увагу навіть нинішньої людини. Очевидно, під одною умовиною: коли вона, ця людина має здорові очі. Бо для дальтоністів і найкращі краски не мають ніякої вартости...

Перед нами книжка фраицузького письменника і лікаря, що здобув літературною діяльністю у своїй батьківщині загальне признання. Ghéon цим разом звернув свою увагу на прецікаву особу Йоана Боско, великого вихователя. великого святого і творця салєзіянського монашого чину в одній особі. В невеличкій книжці пересуваються перед очима мистецькі образи із „днів журби" пролєтарської дитини з піємонтських гір, що поза працею і гірким сиріт-ським хлібом не знала іншого життя. Бачимо родинний дім, тодішню Італію, бідну вдову, тяжкі переднівки, безупинну працю проти всяких надій і... Боже благословення сиріт-ської долі. Під його покровом кожда молитва, кожда жертва і труд стають завдатком великого діла: в 1936 році чин Салєзіянів числив 3990 священиків, 5000 питомців, 7508 сестер і 1507 виховних інститутів). Кожда сторінка книжки описує ріст цього велита, посеред умовин, що немов змовилися, щоби повалити на землю велике діло любови до бідних й опущених дітей. На кождім кроці прикрі несподіванки, розчарування й удари не тільки від чужих. Проте св. Йоан видержує за Божою помічю усе. Сильною волею перемагає невдачі, ласкою з „висоти" перемагає терпіння, а все з молитвою на устах: Da mihi animas — coetera tolle.

Книжка написана прегарно. Читається її наче найкращу повість. Жаль тільки, що вона невеличка. Немає сумніву, що сучасних політичних, національних і соціяльних кофліктів не розвяжуть ані трактати ані збройні порахунки. Розвяже їх лиш праця і жертва св. Йоанів Босків. Треба їм промощувати грунт у кожду ділянку людського життя треба молитися, щоби Господь поблагословив такими святими і наш нарід. — Поки це станеться — добре було б спопуляризувати між нами культ великого виховника. Для тієї мети український переклад книжки Ghéona приніс би велику прислугу.

м-р Яр. Чума.

Всячина.

Храмовий празник в Духовній Семинарії у Львові. Свято Сошествія Св. Духа це храмове свято львівської гр.-кат. Духовної Семинарії, — від коли ця установа істнує. Свято це має вже віддавна свою добру славу і свою своєрідну традицію. Нині храмове свято Духовної Семинарії має дещо інший харатер, як колись. Колись було воно майже виключно домашнім святом, а тепер, від часу основання Богословської Академії, що міститься в мурах Семинарії, виходить воно з тієї чисто домашньої атмосфери і входить на ширшу арену, перед ширше громадянство, духовне і світське. Є воно одночасно закінченням академічного року на Богословській Академії. І так як кождого року Академія започатковує свою чергову працю торжественним богослуженням і святочною інавгурацією в прияві представників духовних і світських кол українського громадянства, так теж і кінчить вона свій академічний рік. На богослуженнях в церкві Св. Духа буває в ті дні крім настоятелів, професорів і питомців — богато світського громадянства, представників науки, мистецтва й громадської думки.

Цього року храмове свято відбулося надзвичайно величаво та мало, головно для молодих кандидатів духовного звання, богато зворушливих і виховних моментів.

Почалося свято соборною Сл. Божою, яку відправив о. ігумен Климентій Шептицький в сослуженні оо. професорів Академії. Співав гарно хор питомців. У богослуженні взяли участь м. ін. найвизначніші представники українських установ. По Сл. Божій Високопреосвящений Митрополит Андрей виголосив до питомців чудову — глибиною своїх думок і красою своєї зверхньої форми — проповідь, у якій вказав їм на їх високе завдання — проповідувати Христову Правду й служити Богови, ближьому й народови та для тієї ціли бути готовими принести і найбільшу жертву.

По богослуженні відбувся в городі Семинарії під гарними, тінистими липами обід, до якого засіли Високопреосвящений Митрополит, гості і питомці. В часі обіду перший тост на честь і здоровля Митрополита вніс господар трапези о. ректор Сліпий, дякуючи йому за батьківську опіку та моральну й матеріяльну підтримку Академії, а відтак другий тост підніс на честь о. ігумена Климентія та дякував йому за все добро, що його він стільки для Семинарії й для духовного добра питомців зробив. З черги промовив гарно й зворушливо о. Ігумен до питомців і до господаря о. ректор. Сліпого, бажаючи Академії з нагоди 10-ліття її істнування ще кращого розвитку і ще більших успіхів в науковій та виховній праці. Зпоміж світських гостей промовляли: президент д-р Кость Левицький, голова УПР, пос. В. Мудрий

та інж. Ю. Павликовський, які вказували молодим кандидатам духовного звання на велику ролю духовенства й Церкви в нашім національнім житті та взивали їх не переривати тих світлих традицій, серед яких виховувалося наше духовенство в минулому, але ставати до творчої праці на славу Бога і добро й щастя Народу.

При обіді приграваля орхестра та. співав гарно питомецький хор народні пісні й многоліття

По обіді відбулася спільна фотографія, після чого гості перейшли до ректорських сальонів на коротку товариську гутірку. Тоді теж о. крил. др. Лаба, бувший високий духовник УГА зложив привіт приявному на святі генералови Тарнавському, а з поручення п. генерала відповів гарно дир. Палій

Ціле свято було надихане атмосферою духової гармонії й єдности та дало ще один доказ, що тільки під егідою і проводом нашої Церкви та її Архипастиря можуть і повинні обєднатися всі верстви нашого зрізничкованого громадянства до творчої національної праці.

Смерть полк. Евгена Коновальця. В Ротердамі, в Голяндії згинув 21. травня 1938 від вибуху бомби полковник бувших Січових Стрільців Евген Коновалець творець і провідник голосної Організації Укр. Націоналістів. В останніх роках мав він вести широку й успішну протибольшевицьку акцію, намагаючись викликати збройне повстання проти червоних окупантів на Україні. Замаху, як виявило дотеперішнє слідство, доконав висланник червоної Москви, агент ГПУ, що здобув довіря полковника. Замаховця не зловлено, бо він ще в час успів втекти на большевицькім кораблі, який стояв на якорі в ротердамській пристані і який дві години по атентаті відплив. Теперішній шеф ГПУ Єжов, як подають норвежські часописи, зорганізував т. зв. „крилату чету" чекістів, яких завданням є — ліквідувати ворогів Совітів закордоном. Ця „крилата чета" дістала наказ зліквідувати чимскорше найбільших ворогів Сталіна — полк. Коновальця й Ф. Бутенка, бувшого совітського дипльомата, якому вдалось покинути большевицьку службу і скритися в Европі.

Так отже крівава большевицька чека справляє жниво смерти не лиш на Україні й цілім СССР, але зачинає ставати пострахом Европи.

Православний митрополит у Президента Держави. Українські часописи донесли, що Президент Держави, проф. Мосьціцкий прийняв на авдієнції ще 30. травня ц. р. в Спалі митр. Діонисія, голову православної Церкви в Польщі. Авдієнція тривала повних 2 години і торкалася цілости справ, звязаних з „ревіндикацією душ" на Волині й Холмщині, з замиканням і розбиранням церков, з усуванням

священиків з парохій та ін. Президент Держави мав запевнити митрополита, що повагою власного авторитету не дозволить на якінебудь зловживання невідповідальних фанатичних чинників. Цікаво, що ані польська преса ані ПАТ не подали вістки про цю характеристичну авдієнцію до прилюдного відома. Часописи подали також, що після повороту з Почаєва (свій побут у Почаєві митрополит справді перервав і виїхав до Варшави) митр. Діонисій вернеться до през. Мосьціцкого з просьбою ще одної авдієнції, щоб інтервеніювати у найвищого державного чинника в справі останніх рішень адміністраційної влади на Холмщині.

Рідкий гість між Марійськими Дружинниками. В неділю 12. червня ц. р. завитав до львівських Марійських Дружин один з секретарів світової організації Марійських Дружин о. Вальтер Маріо Т. І. з Риму. З тієї нагоди зібралися в год. $^1/_2$ 11 на подвірі Малої Семинарії відпоручники усіх хлопячих Марійських Дружин та всі учні Малої Семинарії, уставляючись чвірками в форму ХР. Достойного Гостя привитав по латині о. др. Вол. Фіголь, а один дружинник, учень Малої Семинарії сказав до нього промову по німецьки. Після виступу хору та деклямацій промовив о. Маріо та передав українській Марійській Молоді сердечний привіт від Марійських Дружин цілого світу. Свято закінчилося молебеном в каплиці Малої Семинарії.

Звідти поїхав о. Маріо до монастиря СС. Василіянок при вул. Длугоша, де стрінувся з відпоручницями дівочих Марійських Дружин Львова. І там повитання було дуже святочне, а Гість був дуже задоволений гарною поставою й виступом наших Марійських дружинниць і дружинників. Крім молоді о. Маріо відвідав Високопреосвященого Митрополита, в якого перебув майже дві години, та для Особи якого не мав відтак слів похвали, та ОО. Василіян при вул. Жовківській.

Від нас поїхав у відвідини до польських Марійських організацій.

Реколєкції для Духовенства. Заходом Т-ва св. Андрея відбудуться реколєкції для духовенства під проводом Висопреосвященого Митрополита Андрея. Зачнуться вони у второк 21. червня ц. р в год. 6 веч., а скінчаться в суботу 25. червня ц. р. спільним св. Причастям. Будуть відбуватися в будинку Духовної Семинарії у Львові. Належить привести з собою подушинку, коцик і простирало. Кошти винесуть 13 зол.

Замкнені реколєкції для мужчин-інтелігентів. В днях 3—7 липня відбудуться у Львові замкнені реколєкції для мужчин-інтелігентів під проводом о. Д-ра Йосафата Маркевича ЧСВВ. Кошти удержання та приміщення за цілий час виноситимуть по 10 зол. в двійковій кімнаті або 12 зол.

в окремій кімнаті — від особи, що їх треба заплатити зараз по приїзді. Реколєктанти привезуть з собою: простирало, коцик до накривання та малу подушечку. Зголошення з поданням імени, призвища, звання, точної адреси та значка на відповідь треба присилати на адресу: Ген. Інститут Католицької Акції, Львів, вул. Новий Світ 22, тел, 244-67.

Наше духовенство заохотить своїх інтеліґентних парохіян взяти в цих реколєкціях участь.

Дещо з історії Єрусалиму. Боротьба Арабів у Палистині з англійською владою і Жидами стає дуже безоглядна і жорстока. Араби обстрілюють жидівські кольонії, зривають бомбами залізничі дороги і палять державні будунки. Англійці за це обмежують свободу населення. Арабський терор до тої міри роздразнив Англійців, що вони вживають навіть дуже гострих засобів: англійська поліція починає висаджувати динамітом доми тих Арабів, яких підозрівають у терористичній роботі. Це все мобілізує весь арабський світ проти Англії і доводить англійсько-арабські взаємини до небувалої досі гостроти. Коли в останніх місяцях очі цілого світу звернені на Єрусалим, то цікаво теж пригадати собі і його історію.

Дня 10. грудня 1917 р. принесли телєґрами вістку, що Єрусалим заняли Англійці. Для Турків була це поразка може найтяжча від початку війни, так з політичних, як і стратеґічних причин. Ціллю палестинської кампанії було для Англії сухопутне получення Єгипту з Індіями і першим кроком, який вів до того, було заняття Єрусалиму. Одначе більше значіння має здобуття Єрусалиму під оглядом моральним. Єрусалим мав велике значіння в історії музулман, у розвитку їх віри та їх потуги. Здобуття Єрусалиму християнськими військами скорше чи пізніше мусіло сильно вплинути на християнські народи, що замешкують частину Сирії та горішний Ливан. Окупація Єрусалиму не була несподіванкою. Бо вже по здобутсю Хеврону можна було передбачити, що Турки не зможуть утриматися в столиці Палестини.

Не перший раз це святе місце зміняє своїх володарів. Уся історія Палестини заповнена крівавими боротьбами, які зводили ріжні війська під мурами її столиці. Перший здобув Єрусалим вавилонський цар, Навуходонозор, що вивів Жидів до своєї держави в неволю, відтак опинилося святе місто під панованням Персів, яким відобрав його Олександер Великий. По ньому панував там Антіох Спіфанер, якому відобрали місто макавеї. За римського правління вибухло було повстання, що його здавив римський цісар Тит по довгій облозі. За панування Адріяна наступило споганщення Єрусалиму. Єрусалим переіменовано на Aelia Capitolina. Після упадку римської держави повернулися Перси, яких випер

Іраклій, візант. цісар. У 617 р. здобув місто перший наслідник Магомета, каліф Омар, відтак Єрусалим переходив по черзі до рук ріжних магометанських династій. У 1099 р. хрестоносці під проводом Готфрида з Буйону здобули його приступом і оснували там самостійну державу, яка перетривала до 1187 р. В тому році опанував місто єгипетський султан Салядин. У 1229 р. цісар Фридрих II. відзискав на основі умови частину Палестини, але вже кількадцять літ пізніше перейшов Єрусалим знову під панування музулманів. Від тої пори аж до 10 грудня 1917 р. був св. Город у посіданні османів.

Мощі св. Андрія Боболі привезено з Риму до Польщі, де їх виставлювано до прилюдного почитання в Кракові, Катовицях, Познані, а 17. VI. ц. р. привозять їх спеціяльним поїздом до Варшави до катедри св. Івана, де будуть спочивати три дні, а 20. VI, по Вечірні будуть перевезені до Колєгії ОО Єзуїтів в Варшаві при вул. Раковецькій та зложені в каплиці, доки там не побудують церкви на честь св. Андрія Боболі.

Наради католицьких журналістів. В часі Евхаристійнного Конгресу в Будапешті відбулося в четвер 26. травня засідання Ради Міжнароднього Союзу Католицьких Журналістів. Рішено м. ін. відбути третій з черги міжнародній конгрес католицьких журналістів в Польщі, в осені 1939 р. Наради велися також над важким положенням католицьких журналістів в Німеччині й б. Австрії.

До Впр. Отців Післяплатників „Ниви". Адміністрація вислала дня 17. V. ц. р. пригадки всім тим Отцям, що мали довги до кінця квітня 1938 року. Багато Отців перейшло до дневного порядку над пригадкою. Сьогодня звертаємося до них з зазивом, щоби вони сповнили свій обовязок супроти свойого станового органу і вплатили суми зазначені в пригадці.

Тим Отцям, що дістали пригадки умовні і дальше не вирівнюють своїх зобовязань, висилку чергового числа здержуємо а справу їх впертої неплатности будемо змушені віддати до суду.

Це прикра для нас справа, та довжники своїм поведенням самі до цього нас приневолюють. Адміністрація.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство
Редагує Колєгія. За редакцію відповідає о. П. Козіцький.

З друкарні „Бібльос", Львів, Японська 7. Тел. 214-78.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ Ж-2056 П

I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8°.

Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].

Т. IV—V Аскетичні твори св. Отця нашого Василія Вел.— Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490, 8°.

Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8°.

Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8°.

Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8°.

Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольогія ч. I. Початкова, донікейська доба, ст. 164, 8°.

Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольогія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8°.

Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8°.

Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольогія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8°.

Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристіянського мистецтва, ст. 122+XLII, 8°.

Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської епархії, ст. 257, 8°.

Т. XV—XVI. о. Др. Андрій Іщак: Догматика незєдиненого Сходу, ст. 280, 8°.

Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8°.

Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд Історії української церковної музики, ст. 144, 8°.

II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювилею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8°.

Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII+120, 8°.

Т. III. о. Др. Спиридон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX+284, 8°.

Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедри Св. Юра у Львові. Ст. 97+XXX, 8°.

Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василіянок. Ст. 256, 8°.

Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі" Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8°.

Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі" Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8.

D15 ПРОВЕРЕНО С/Ф. 1987
2056

